

SZOKÁSOD A PORHINTÉS...

*„MINT ELNYÚTT ÓCSKA RUHÁT
MÚLTAD AKASZTOD SZEGRE
ÚJAT VARRATSZ HELYETTE
DÍSZMAGYAROD MOLYETTE
HÁT A FENE MEGETTE
SZOKÁSOD A PORHINTÉS
TÖRÖKÖT FOGSZ MEGINT ÉS
MEGINT MEGTAPODSZ MINKET”*

**Fecske Csaba: Keserű dal
ÉS, 2019. szeptember 13.**

**Gazdasági és politikai folyamatok Magyarországon, 2019.III.
negyedévében**

Petschnig Mária Zita - Kéri László

Budapest, 2019. október 8.

Tartalom

Rövid bevezetés.....	4
I. Kormányzás 2019 nyarán és koraőszén.....	5
II. Gazdasági kérdések.....	14
1. 2019 első félévének főbb makrogazdasági eredményei.....	14
1.1. <i>Gazdasági növekedés.....</i>	<i>14</i>
1.2. <i>Beruházások.....</i>	<i>18</i>
1.3. <i>Fogyasztói áralakulás.....</i>	<i>22</i>
1.4. <i>Egyensúlyi mutatók.....</i>	<i>25</i>
2. Költségvetési politika.....	27
2.1. <i>További költségvetési osztogatás.....</i>	<i>27</i>
2.2. <i>Költségvetéspolitikai fordulat.....</i>	<i>28</i>
2.3. <i>Uniós pénzkérdések.....</i>	<i>30</i>
2.4. <i>Állami támogatások.....</i>	<i>32</i>
2.5. <i>A Magyar Turisztikai Ügynökség nyárvégi osztogatása.....</i>	<i>33</i>
3. Varga Mihály – Matolcsy György vitája.....	34
4. Az árfolyampolitikáról.....	36
5. Hitelminősítők.....	39
6. Foglalkoztatás-politika.....	40
7. Egyéb gazdasági kérdések.....	40
7.1. <i>A Csiki sörgyár tulajdonosainak burkolt támogatása.....</i>	<i>40</i>
7.2. <i>Sportfinanszírozás.....</i>	<i>41</i>
7.3. <i>Kisvasútépítés.....</i>	<i>42</i>
7.4. <i>Külföldi földvásárlás.....</i>	<i>42</i>
7.5. <i>Euróbevezetés.....</i>	<i>43</i>
7.6. <i>A T-Systems megvásárlása.....</i>	<i>44</i>
7.7. <i>Microsoft-botrány.....</i>	<i>44</i>
7.8. <i>Szállítmányozási kérdések.....</i>	<i>47</i>
8. Bankügyek.....	49
8.1. <i>A MÁP és a bankok.....</i>	<i>49</i>
8.2. <i>Nemzetközi Beruházási Bank.....</i>	<i>50</i>
8.3. <i>Alakul Orbán bankglomerátuma.....</i>	<i>51</i>

III.	Oligarchák, barátok, családi kötelékek.....	53
1.	A sport örök világa.....	53
2.	A közmédia milliárdjai.....	56
3.	Tágabb összefüggések fölsejlése.....	57
IV.	Kultúrharc, vagy amit akartok.....	60
1.	Az MTA haláltánca.....	60
2.	Harcok az irodalmi életben.....	63
V.	Önkormányzati választások: tétetek, kampányok és remények.....	66
1.	Kampánystratégiák, eszközök és hagyományok.....	68
2.	Kampány az ellenzéki oldalon.....	70
VI.	Külpolitikai fejlemények.....	73
1.	Uniós ügyek.....	73
2.	Egyéb külgazdasági események.....	76
VII.	Néhány összegző megjegyzés.....	79

Rövid bevezetés

2019 harmadik negyedének természetes - politikai - határait viszonylag könnyű feladat egyértelmű dátumokkal kijelölni. A kezdőpontot július 2-a jelentette, amikor elfogadta a parlament azt a törvényt, amely az MTA-t megfosztotta a kutatóintézeti háttérétől, s ezáltal az egész hazai tudományos szabadság további jövőjét tették kérdésessé. Korábban is nyomon követtük ezt az egyenlőtlen küzdelmet, s úgy gondoljuk, hogy ez a mostani befejezés szerves mozzanata mindannak az értelmiség-ellenes rohamnak, amellyel a Fidesz néhány éve már igyekszik megtörni a képzettebb fővárosi csoportok vélt közéleti befolyását. A negyedév végpontjának bizvást tekinthetjük szeptember utolsó vasárnapját, mert ekkor tartotta a Fidesz a 30. kongresszusát, amely több szempontból is különleges belpolitikai eseménynek volt tekinthető. Részint azért, mert már fél szemmel a két héttel később tartandó önkormányzati választásokra tekintettek, részint, mert ez a fajta kényszeres és művi nyilvánosság mindig is sokat árulhat el egy uralkodó politikai erő világképéről.

E két dátum között eltelt három hónapnyi időt egy ideig a megszokott tusványosi beszéd ízlelgetése uralta, de az ősz kezdetére már minden egyéb megfontolást kiszorított a megkezdődött választási kampány, a maga összes rémséges következményeivel egyetemben. Időközben az európai hadszíntér a megszokottakhoz képest is sokkal fontosabb küzdőtérre változott. A júliust a legfontosabb uniós pozíciók körüli harcok foglalták el, majd szeptembertől kezdve az egyes országok által delegált biztosok körüli viták, alkudozások jelentettek némi izgalmakat. Előre látható módon, a mi hazánk számára is. E látványos rengések ereje néha még a gazdasági folyamatok alakulására is képes volt hatás gyakorolni, ezért a mostani elemzésünkben egy-két alkalommal az is elő fog fordulni, hogy ugyanazon ügyet kénytelenek leszünk egyszer politikai, egyszer meg gazdasági fejleményekként is megtárgyalni.

A megírás előtt nem hittük volna, az írás közben viszont elképedve vettük észre, hogy milyen mozgalmas hónapokat is hagytunk magunk mögött.

I. Kormányzás 2019 nyarán és koraőszén

A kormányzati szférában első pillantásra nem történtek olyan horderejű változások, amelyek említése feltétlenül szükséges lenne egy közéleti krónikában. Mindössze egyetlen látványos helycserére került sor, amelynek bekövetkezte kevésbé volt meglepő az új miniszter személyénél. Trócsányi László Brüsszelbe történő delegálása évek óta nyílt titok volt, ezért a helyettesítése nem keltett meglepetést. Annál inkább az új miniszter személye, mert a fiatal Varga Judit legfeljebb a legszűkebb, beavatott csoportok számára lehetett ismerős. Róla azért sem íránk többet, mert a korabeli HVG szokatlan aprólékossággal követte végig eddigi szakmai életútját s mutatta be a nagyon is egyértelmű politikai kötődésekkel leírható egyébi háttérét. (NŐ a nyomás. HVG: júl. 4. Varga Judit portréja.) Politológiai szempontból viszont megér a személye egy hosszabb bekezdésnyi töprengést.

Jelölése is nagyon pontosan illeszkedik abba a tendenciába, amely Orbán Viktor elmúlt egy-két évnvi választásai alapján mindinkább kirajzolódik.

- Jönnek a fiatalok, akiknek az égvilágon semmiféle közük sincs már a Fidesz alakulástörténeteikhez; annak idején ők legfeljebb kisgyerekek voltak. Pontosabban szólva: Orbán egyre nagyobb bátorsággal választ hozzá képest negyedszázaddal, húsz évvel fiatalabbakat fontos kormányzati pozíciókra, olyanokat, akik rá nézve semmiféle politikai-hatalmi konkurenciát nem jelenthetnek.
- Ezek a fiatalok összehasonlíthatatlanul képzetebbek, mint a Fidesz alapító atyái, a legtöbb hazai diplomáik után külföldön is tanultak, legalább két nyugati nyelven tárgyalóképesek, ismerik a nemzetközi szervezetek működési világát.
- Politikai-hatalmi háttérük nincs, s már csak ezért sem kell attól tartani, hogy szakmai megerősödésük következtében bármiféle - rendszeren belüli - ellenközpont/ellensúly alakulhatna ki körülöttük.
- Karrierjük a legtöbbször szédítően gyors, egy-két éven belül olyan kormányzati pozíciókba jutnak, amely konszolidált körülmények között legfeljebb több évtizedes, lépcsőzetes előrehaladás révén lett volna elérhető. S azt pedig jól tudják, hogy ezt a kivételes kiemelkedést mindenekelőtt Orbán Viktornak köszönhetik.
- S ha Orbán tényleg még 15 évre tervezi a hatalmon létét, akkor nem is oly sokára megengedheti magának még azt is, hogy alkotmányos változtatások nélkül éljen olyan prezidenciális rendszerben, ahol ő már manapság is elnöki magasságokból tekinthet a csip-csup/mindennapos kormányzati feladatokra.

E jelenség további megértését kiválóan szolgálja a HVG-ben nemrégiben megjelent részletes áttekintés a jelen kormányzati rendszer kulcsfontosságú államtitkárainak eddigi karrierútjáról, Rétvári Bence, Merczel Tamás, Orbán Balázs, Dömötör Csaba és a többiek eddigi pályája feltűnően hasonló vonásokat mutat:

https://hvg.hu/itthon/20190920_allamtitkarok

A csaknem változatlan összetételű kormányzat működésében azonban határozott súlypont-eltolódásokat lehet érzékelni. Azt már több mint egy éve megállapíthattuk, hogy e kabinet legerősebb embere kétségtelenül az a Palkovics László, akinek portfóliójába a 2018 előtti kabinet-leosztásból négy tárca korábbi felügyeleti területe is odakerült. Megerősödésnek mostanában a leglátványosabb jele az volt, hogy a nyár végétől már a felsőoktatás felügyelete is Palkovics tárcájához került - és az indokokat talán fölösleges is lenne felsorolnunk. (Nyilván sokat nyomhatott a latba a sikeresen legyűrt akadémiai ellenállás, mint politikai teljesítmény – és most ezt nem viccnek szántuk.) A részletekhez lásd:

- „Erősebb személyiség” Palkovics viszi a felsőoktatást is. MNCS. aug. 29.
- Az Orbán Zrt vezérigazgatója. Palkovics jutalma. HVG. Aug.29.)

Az érdemi kormányzati tevékenység részletesebb áttekintése előtt két körülményt azonnal érdemes előre bocsájtanunk. Egyrészt azt, hogy nyári hónapokban ritkán történnek fontos események, mert mindenki végre szabadságra mehet, s így volt ez az idén is. Másrészt a hazai kormányzás a legtöbbször egyenlő mindazzal, amit Orbán Viktor tesz, s az idei év harmadik negyedében ez a túlzásnak tűnő igazság szinte maradéktalanul igazolódott. Lassan egy évtizede vagyunk kénytelenek megállapítani, hogy a nyári holszezon legfontosabb eseménye a rendszeressé vált tusványosi Orbán-beszéd. Nos, a beszédet ezúttal igazán a holszezon közepére sikerült időzíteni. Felfokozott médiaérdeklődés találgatta napokon át azt, hogy ezúttal mi lesz az az újdonság, amellyel a miniszterelnök ellenfeleit, híveit, az elemzői kart és a hírhiányban szenvedő jámbor állampolgárokat meglepni szeretné.

E várakozások végül felemás módon igazolódtak, mert az elhangzottak egyfelől valóban alkalmat nyújtottak arra, hogy néhány napig csakis e beszéd körül forogjon a szűkebb magyar világ. Másfelől viszont elmaradt az a fajta szenzáció, amelyet korábban már egyszer-kétszer megélhettünk: azaz e beszédből most nem lett nemzetközi esemény. A beszéd teljes szövege itt olvasható: <http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-xxx-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban/>

https://mandiner.hu/cikk/20190727_itt_nezheti_vissza_orban_viktor_teljes_beszedet

Két hónapnyi időtávból egyértelműen állapíthatjuk meg, hogy a mostani beszéd leginkább időt álló elemét Orbánnak azzal sikerült megteremtenie, hogy az évek óta használt „illiberális demokrácia” fogalmát megpróbálta felcserélni a „keresztény szabadság” - meghatározásra. Ezt a nyelvi/ideológiai leleményét mind a mai napig ízlelgetik, kritizálják, értelmezik. (Igaz, ennek leginkább az lehet a magyarázata, hogy a szeptemberi beszédeiben is rendre vissza-visszatért eme ideológiai találmányának újabb és újabb értelmezéseire.) A magunk részéről viszont úgy gondoljuk, hogy ezen a tusványosi rendezvényen elhangzott még néhány egyéb, s talán sokkal fontosabb megállapítás is, ráadásul olyan jellegűek is, amelyeknek segítségével lehetséges a jelenlegi kurzust mélyebben elemezni és megérteni. Ezért a továbbiakban megkíséreljük a beszéd lényeges pontjait röviden összefoglalni, majd az egészet beillesztjük a szélesebb politikai keretek közé is.

Beszéde első negyedében Orbán Viktor megpróbálkozott azzal, hogy átfogó magyarázatot adjon az elmúlt harminc évről. Kísérlete nagyon is szervesen illeszkedett abba a grandiózus kísérletbe, amely lényegében január óta tart; Fidesz - megmaradt - szellemi holdudvara rendületlenül próbálkozik azzal, hogy a közelmúlt történelmét a maga képére formálja. A tusványosi Orbán-magyarázat még a megszokott fideszes apológiákhoz képest is személyesebb, pontosabban Orbán-központúbb lett.

Az újkori történelem alapjában véve az ő „diákéveivel kezdődött”, amikor a függetlenség és a szabadság kivívása volt a történelmi feladat. Az elnagyolt tablón valamiféle homályos foltként még ott van az SZDSZ emléke, akik ennek az új kornak a legnagyobb vesztesei, mert sohasem juthattak igazi hatalomhoz - nem úgy, mint ő... Orbán Viktor és a Fidesz. A rövid, intézményteremtő négy év /1990-1994/ kapott ugyan egy fél bekezdésnyi említést, de a lényeg ezek után következett: 1994 és 2010 között azért folyt a harc, hogy legyőzzék az „internacionalista utódcsoportokat”. E hosszú, heroikus harc végül is az ő győzelmével fejeződött be, s ennek köszönhetően kezdődik el 2010-ben az igazi, nemzeti, önálló és szuverén magyar történelem, megkezdődhetett a 2. Rendszerváltás, az igazi. Ezt kellett részben megteremteni, részben pedig állandóan megvédeni az álnok, külföldi támadóktól – „kőműveskanállal és karddal” - a kezükben, részben pedig nekik kellett szembe fordulni az itthon és nemzetközileg is aránytalanul nagy szerepet kapott liberalizmussal.

A következő 15 év lesz a lényeg, ez lesz „az esti nagyfilm” - viccelődött.

(Ezek szerint eddig legfeljebb csak a nagyfilm előtti reklámokat voltunk kénytelenek élvezni, ezért volt mindegyik ennyire aránytalanul hangos és kevés értelmet felmutató.) E 15 virágzó/nemzetépítő évhez ezúttal belülről minden feltétel adott, ám a gond a külvilággal van, kettős értelemben is. Egyrészt, mert a liberalizmus képviselőinek utóvédharcai nem teszik lehetővé, hogy össz-európai szinten végre a nemzetközpontú, illiberális felfogás legyen uralkodó (ma még nem, de a kard meg a kőműveskanál együttesen ezt is megoldják - gondolom én.)

Másrészt, itt közeleg a következő gazdasági válság, amelynek kivédésére a következő egy évben akár kétszer is kell majd hatékony akcióterveket kidolgozni és elfogadtatni...(Számunkra szinte felfoghatatlan az a fajta média-farkasvakság, amelynek jegyében az egész hazai média elengedte a füle mellett ezt a leendő-közlegő, két akciótervet, s még csak meg sem kísérelték, hogy e két, igen komolynak ígérkező, alapvetően a versenyképesség javítását szolgáló „akcióterv” mibenlétéről akár ott, Tusványoson, akár az azóta eltelt nyolc hét során a megfelelő kormányzati fórumokon bővebben érdeklődtek volna.

Orbán Viktor feladta a magas labdát, és nem akadt senki sem, aki ezt elfogadta volna. Mindenki természetes, mondhatni, természettől eleve adott kritériumként fogadta el, hogy OV hetvenéves koráig, azaz a következő tizenöt év során is megkérdőjelezhetetlen vezetőként kívánja az ország jövőjét alakítani. Úgy látszott, mintha a jövő lehetséges alternatívái közül eleve kizárná annak esélyét, hogy bárkinek, bármiféle más hatalmi/politikai képződménynek érdemi szerepe lehetne a következő másfél évtized formálásában.

A beszéd utolsó negyedében egyre zavarosabb és egyre nehezebben követhető, mondhatnánk, hogy filozófiai jellegű fejtegetésekbe bonyolódott Orbán a liberalizmus antropológiai és történetfilozófiai alapjait illetően. Pontosabban szólva, kísérletet tett ezeknek egy-egy szentenciával, frappáns meghatározásokkal történő megcáfolására. E szellemi bűvészkedés során került egyre közelebb a „keresztény szabadság” megfogalmazásához, amelyről úgy vélekedett, hogy kellően vonzó jelszó lehetne az 'illiberális demokrácia' tagadhatatlanul negatív felhangokkal megterhelt használatának felváltására.

A liberalizmus heves ostromozását újból és újból azzal kívánta megindokolni, hogy ez a szabadelvű áramlat aránytalanul nagy mértékben épít az egyén szabadságára és egyúttal háttérbe szorítja az egyént kitermelő közösségek jogos igényeit. A közösségek elsőbbségét helyreállítani igyekvő magyarázatában azonban ez a „közösség” Orbán számára rendre vagy a

nemzetet, vagy pedig ennek természetes képviselőjeként az „államot” - értsd: nemzetállamot – jelenti. Ez azonban fölöttébb problémás álláspont, mert a „közösség” önmagában is hallatlanul strukturált és több dimenziót átfogó feltételrendszer, s ha valakinek ebből csak a két legelvontabb számít, akkor az nem más, mint az egyén fölötti permanens uralomra törekvő intézmények imádata.

Nem szeretnénk ezzel a félművelt, magamutogató, jelentős méretű önképzavarokról tanúskodó Orbán-produkcióval további mélységekben foglalatoskodni. (Még azt is meg merte magának engedni, hogy a saját szellemi jelenléte mellett egy pillanatra eltűrje Kant fogalmi ottlétét, de aztán egy energikus hessentéssel odébb tessékelt a königsbergi klasszikust is. Érthető, hiszen Kanttól akár még gyanakvásra okot adó liberális leágazásokat is felfedhetnének olyanok, akik ehhez is értenek...) E szellemi bűvészműtárvány során Orbán nagyvonalúan átértelmezte az egy hónappal korábbi, uniós választások eredményeit is, mondván, hogy ezen a megmérettetésein is a liberalizmus képviselői szenvedtek vereséget. Talán ez volt a tusványosi produkció egyetlen olyan eleme, amelyre még a nyugati sajtó is fölkapta a fejét, hiszen a jelenlegi európai vezetők közül még senki sem mert ilyen messzire elrugaszkodni a május eredmények félreértelmezésében.

A beszéd egyébiránt kivívhatta a hazai médiumok kritikai visszhangját, s talán messzire vezető jelenség lenne annak végig követése, hogy miért is éppen a „keresztény szabadság” újkeletűnek látszó használata kapta a legnagyobb figyelmet. E visszhangról részletesebben lásd:

- A kezemet nézzék. HVG. Aug. 15.
- Ki szelet vet, vihart arat. Magyar Hang. aug. 16.
- A "belgaság" másik arca. ÉC. Aug. 23./Petőcz György/
- Orbán Viktor „keresztény szabadsága”. MHang. Szept. 20. /Torkos Matild/
- https://hvg.hu/itthon/20190727_Orban_10_legerosebb_mondata_Tusnadfurdorol
- https://hvg.hu/itthon/20190727_Orban_Tusvanyoson_Harcot_vagy_strategiat_hirdet
- <https://merce.hu/2019/07/27/ugy-tunik-orban-viktor-se-tud-kizakadni-abbol-a-rendszerbol-amit-letrehozott/>
- <https://index.hu/belfold/2019/07/27/orban-viktor-tusvanyosi-beszede-illiberalis-allam-kereszteny-szabadsag-gyulolkodo-liberalisok/>
- <https://index.hu/belfold/2019/07/27/orban-tusvanyos-ellenzek-reakcio/>
- <https://444.hu/2019/07/27/orban-filozofiat-csinalt-abbol-hogy-felcsut-zrt-ve-valtoztatta-az-orszagot>
- <https://24.hu/belfold/2019/07/27/orban-viktor-tusvanyos-illiberalis-demokracia/>
- <https://24.hu/belfold/2019/07/27/orban-megint-tusnadfurdon-mutat-utat/>
- <https://24.hu/belfold/2019/07/27/orban-tusvanyos-velemeny/>

- https://vasarnap.hu/2019/07/27/deak-daniel-a-vasarnap-hu-nak-orban-viktor-beszede-korszakos-volt/?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201907
- http://mozgasterblog.hu/blog/orban-nyeresben-van-es-elvezi?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201907

Akadott egy-két olyan elemzés, amely megpróbálkozott a tusványosi beszéd funkcionális analízisével is. A szakszerűségéről ismert Szűcs Zoltán Gábor nagyon alapos gondolatmenetben bizonyította, hogy ennek a produkciónak mindenekelőtt a táboron belüli mitológia-teremtés és mitizálás szempontjából van értelmezhető tartománya, mert tartalmilag sokkal közelebb áll a hagyományos mese-világképekhez, semmint a racionális, programszerű mondandókéhoz. <https://merce.hu/2019/07/30/mit-tanulhatunk-a-tusvanyosi-beszedbol/>

Gondolatmenetét követve érdemes feltenni azt a kérdést is, mi mindenről NEM BESZÉL ilyen alkalmakkor Orbán Viktor? S ha az ott elhangzottakkal szemben ezt a listát szembesítenénk, akkor a napnál világosabban kiderülne, hogy e mitikus világképben semmiféle helye nincsen olyan problémaköröknek, amelyek milliók mindennapos gondjait jelentik.

Ezzel a tusványosi nyári produkció fölötti áttekintésünknek a végére is értünk, és újból megállapíthattuk azt, amit már sok-sok éve tudhattunk. Azt, hogy ezen alkalom - együtt még egy-két hasonló karakterű sorstársával – mindenekelőtt egyfajta szakrális, politikai közösség-fenntartó célt szolgáló rendezvény. Amely attól kétfenekű, hogy egyszerre teremti meg a beavatottság, az együvé tartozás belső élményét, ugyanakkor egyidejűleg alkalmas a külső közvéleményt formáló funkció beteljesítésére is.

A tusványosi beszéd szokatlanul terjedelmes bemutatásával próbáltunk meg elébe menni a későbbi, szeptemberi Orbán-beszédek részletesebb elemzésének. A miniszterelnök ugyanis nyári szabadságáról visszatérve szokatlanul nagy aktivitással vetette bele magát mind a hazai, mind pedig a nemzetközi közélet formálásába. Egy szűkebb hónapon belül mintegy tucatnyi alkalommal vállalkozott olyan beszédek megtartására, amelyek mindegyikéről jól tudhatóan vállhatott egy-két napra vezető hír, és akár még nemzetközi is, de az itthoni ellenzék részéről mindenképpen reakciókat kiváltó politikai esemény. Mondhatnánk, hogy újfent átvette a közéleti diskurzus szünet nélküli alakítójának kulcsszerepét. Nincsen ebben semmi meglepő, így történt ez minden szeptemberben, mióta újfent kormányoz. A felhasznált fórumok, beszéd tartó események között egyébiránt semmiféle értelmes kapcsolatot nem lehet találni, ezek attól válhattak fontos fórummá, hogy ott megjelent és beszédet tartott: Orbán Viktor. Lehetett ez nemzetközi demográfiai fórum, alkotmányvédelmi hivatal beruházásának átadása,

balkáni találkozó, V4-ek fóruma, keresztény értelmiségiek csúcstalálkozója, soproni piknik- emlékezés, római pártfórum - majd hogyan egyre ment, a fontos az volt, hogy ott megjelent és beszédet tartott a kormányfő.

<http://www.miniszterelnok.hu/a-baloldal-be-akarja-hozni-a-migransokat/>

<http://www.miniszterelnok.hu/a-modern-magyar-allamnak-szuksege-van-alkotmanyvedelemre/>

<http://www.miniszterelnok.hu/mutassuk-meg-a-vilagnak-milyen-a-keresztény-szabadsagra-epített-élet/>

<https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-a-keresztény-értelmiségiek-szovetsegének-kesz-xii-kongresszusán>

<https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-a-kossuth-radio-jo-reggelt-magyarország-cimu-musorában-20190913>

<https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-sajtonyilatkozata-a-visegradi-negyek-es-a-nyugat-balkani-kormányfok-csúcstalálkozóján>

<https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-a-iii-budapesti-demografiai-forumon>

<http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-paneuropai-piknik-harmincadik-evforduloja-alkalmabol-tartott-halaado-istentiszteleten/>

A beszédek sokszínűségének, valamint a helyszínek elképesztő tarkaságának figyelembe vételével is könnyen megállapítható, hogy Orbán szinte valamennyi megnyilvánulásában a nemzeti szuverenitás, a nyáron felfedezett” keresztény szabadság”, a nemzetközileg is elismerendő kivételes példamutatás hangoztatása adja a mondanivaló érdemi magvát. Ami talán még feltűnőbb, az önkormányzati választásokat megelőző hetekben is a nemzetközi helykeresés, pozíció-biztosítás igénye uralja e szerepléseket, és még csak az utalások szintjén sem próbál Orbán beavatkozni a közelgő, októberi választásokba. Miért nem?

Erről többféle magyarázatunk is lehetséges. Az egyik nagyon is kézenfekvő ok. Javában tartanak még a leendő uniós pozíciók elosztási küzdelmei. Az alkuk sűrűjében a magyar kormányfő feltehetően nyakig elmerült, és egyszerűen sem ideje, sem lehetősége nincsen arra, hogy a hazai kormányzati ügyekkel ezekben a hetekben érdemben törődjön. A másik feltételezés: a 2022-es választások előtt szeretné tesztelni a jelentős mértékben megújított/megfiatalított kormányzati és pártapparátus teljesítő képességét. És szeretné, ha látnák az újak is: mire mennek akkor, ha OV nem nyújtja a tőle megszokott, eddig páratlannak minősült kampányteljesítményt. Ilyen szempontból a 2019-es, októberi küzdelem ideális, és kevés kockázattal kecsegtető próbatételnek is tekinthető.

/Talán nem érdektelen jelenség, igaz, nem is kivételes, hogy a kormányfő helyett átlagos aktivitásához képest a T. Ház Elnöke – Kövér László – a szeptemberben szokatlanul intenzív kampánytevékenységet mutatott fel - a tőle megszokott higgadtsággal és tapintattal. E sokszínű cselekedetsorból egyelőre beérjük egy nagyhírű megnyilvánulása felelevenítésével:
https://hirtv.hu/bayer_show/kover-laszlo-a-baloldal-felfordulast-polgarhaborut-ribilliot-akar-2487277

<https://magyarnemzet.hu/belfold/kover-laszlo-a-baloldal-felfordulast-polgarhaborut-ribilliot-akar-7308200/>

Egy látványos kivételről viszont feltétlenül meg kell emlékeznünk, még akkor is, ha egyébiránt nagy a gyanúnk, hogy a szóba hozandó tevékenység feltehetően nem okozott Orbán Viktor számára idegtépően kimerítő elfoglaltságot. Szeptember közepén levelet hozott a Magyar Posta több mint kétmillió magyar nyugdíjasnak, s ezt a levelet nem más, mint maga Orbán Viktor írta. Nem kertelt, mert a megszólítás után azonnal a tárgyra tért: **„Azért írok Önnek, mert a magyar gazdaság 2019-ben is jobban teljesít, így újra minden nyugdíjast kedvezően érintő döntéseket hoztunk!”**

https://hvg.hu/itthon/20190911_orban_viktor_level_nyugdijasok_rezsiutalvany?fbclid=IwAR2nflut6ReBtUYoXQlIdr0LAbnKmZIFuH9T8CDFmyR3o8MTe77Pa_Nmwk0

A további tíz sort már nem idézzük, a lényeg, hogy a rezsiköltségekhez kapott minden nyugdíjas 9 ezer forint értékű utalványt. Az ajándék gazdasági értelmezéséről majd a következő fejezetben részletesen is fogunk szólni. (Arról egyelőre még nem szól a fáma, hogy az ukrán határ közelében egyedül éldegélő Teri néni malacai várhatják-e újból a közvetlen miniszterelnöki üdvözlőt, pedig a „röfik” biztosan szívesen visszahallóznának.) Be kell, hogy lássuk, nagy valószínűséggel minden nyugdíjas sokkal előbb és sokkal eredményesebben lesz képes megjegyezni a magyar gazdaság kivételesen jó teljesítőképességét, ha mindegyik ilyen kézzelfogható módon és még időben - néhány héttel az önkormányzati választások előtt - ilyen tapintatos módon emlékeztetik. És nem is akárcsak...¹

A kormányfő belpolitikai világgépének legátfogóbb változatát szeptember végén megtartott kongresszusi beszéde tartalmazza. Ebben nagyívű eredménylistát is találhatunk arra nézve, hogy mi minden szépet és jót hozott hazánk népének az évtizednyi hosszúságú Fidesz-kormányzás:

¹ Nem sokkal később Orbán ismertette meg a nyugdíjasokkal azt, hogy novemberben mekkora nyugdíjkiegészítést és nyugdíjprémiumot kapnak (átlagban 30 ezer forintot).

<https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-a-fidesz-magyar-polgari-szovetseg-xxviii-kongresszusan>

El kell ismernünk, hogy ez a kongresszusi beszéd volt az elmúlt negyedév leginkább végig gondolt, megszerkesztett és a maga politikai nézeteit legösszeszedettebben felvázoló politikusi produkciója Orbánnak. Szervesen illeszkedett benne a történeti szál, a külpolitikai elemzés, az aktuális európai helyzet összekötése a V4-ek favorizálásával, a magyar közállapotokról általa vallott körkép és a közeljövő teendőinek vázolása. Igazi, mondhatnánk klasszikus Orbán-beszéd volt, amennyiben ebből teljesen megismerhető a mentalitása, legfeljebb az általa irányított országról lesz némileg hiányos a képünk. (Hosszabb elemzés helyett talán elegendő arra utalnunk, hogy az egészségügy és az oktatás számbavétele során is kizárólag pozitívumokról tudott beszámolni. A valaha volt KB beszédírói is elégedetten csetintheznének: igazi kongresszusi beszéd volt...)

II. Gazdasági kérdések

1. 2019 első félévének főbb makrogazdasági eredményei

1.1. Gazdasági növekedés

2019 első felében – az előzetes adatok szerint – 5,1 százalékkal nőtt a magyar GDP (kiigazítva 5,2 százalékkal), amivel az unión belül az első helyre kerültünk. A negyedévek közötti dinamika enyhe mérséklődésre utalt, hiszen az első negyedévben még 5,3 %-os volt az egy évvel korábbihoz mért adat, s ez a második negyedévre 4,9 százalékra szelődött. Az előző negyedévhez mért lendület is valamelyest alábbhagyott, a kiigazított adatok szerint 1,4 százalékról 1,1 százalékra csökkent.

1. táblázat

A bruttó hazai termék alakulása

Idő	Előző időszak = 100 %		
	Kiigazítatlan	Naptári hatás kiszűrésével	Szezonálisan és naptárhatással kiigazított, kiegyensúlyozott
2015	103,4	103,5	103,5
2016	102,3	102,2	102,2
2017	104,0	104,1	104,0
2018	104,9	105,0	105,0
2018. I. félév	104,8	104,9	104,8
2019. I. félév	105,1	105,2	105,2

Forrás: KSH

A 2012. évi visszaesés után növekedést jelző magyar pályán kétségkívül ez volt a legmagasabb dinamika, ami mindenkit meglepett. A kormány erre az évre 4 százalékos növekedést prognosztizált, az MNB 3,5 százalékot 2018 őszén, ugyanekkor az IMF 3,3 százalékot, az EB 3,4 százalékot. A magánintézeti előrejelzések inkább 3-3,5 százalék között szóródtak az elmúlt év őszén.

A világgazdaság lassulásáról múlt év őszén megfogalmazott aggodalmak, amelyekhez lefelé mutató politikai kockázatok is kapcsolódtak, Európa fejlődő régióját – ez idő szerint – kevésbé érintette. Az unió és Németország növekedése lassult, de az unióhoz később csatlakozott országok körében továbbra is nagyon elfogadható, 3-4 százalék közötti dinamika volt jellemző, többnyire magasabb, mint a globális válság utáni éves átlagos növekedés. A táblából az is látható, hogy az utóbbi évek négy százalék feletti GDP többlete sem volt

elégséges ahhoz, hogy 2010-2018 közötti éves átlagos növekedésünkkel lekörözzük Lengyelországot, Szlovákiát, Romániát, Bulgáriát vagy a baltiakat.

2. táblázat

A GDP alakulása néhány uniós országban

(előző év = 100 %)

Ország/régió	évi átlag 2010- 2018 között	2015	2016	2017	2018	2019. I. félév
EU-28	1,6	102,3	102,0	102,5	102,0	101,5
Németország	2,2	101,7	102,2	102,2	101,4	100,7
Ausztria	1,7	101,1	102,0	102,9	102,6	101,7
Csehország	2,5	105,3	102,5	104,4	102,9	102,8
Lengyelország	4,0	103,8	103,1	104,8	105,1	104,4
Szlovákia	3,6	104,2	103,1	103,2	104,1	103,1
Szlovénia	1,9	102,3	103,1	104,9	104,5	103,2
Románia	3,3	103,9	104,8	107,0	104,1	104,8
Bulgária	2,4	103,5	103,9	103,8	103,1	103,4
Észtország	4,3	101,9	103,5	104,9	103,9	104,2
Lettország	3,1	103,0	102,1	104,6	104,8	103,1
Litvánia	3,9	102,0	102,4	104,1	103,5	104,0
<i>Magyarország</i>	<i>2,7</i>	<i>103,5</i>	<i>102,3</i>	<i>104,1</i>	<i>104,9</i>	<i>105,2</i>

Forrás: Eurostat (naptárhatással és szezonálisan kiigazított adatok)

A magyar növekedést 2017-től erős belső kereslethúzás vezérli, aminek a háttérében a prociklikus kormányzati politika húzódik meg. A fogyasztás növekedését jórészt a legalacsonyabb bérek felturbósítása által kiváltott olyan reálkereset-emelkedés eredményezte a költségvetésből finanszírozott, kiemelt társadalmi csoportok béremelése mellett, amely meghaladta a termelékenység növekedését. A bérhatékonyság romlásának ellensúlyozására a kabinet csökkentette a béreket terhelő szociális hozzájárulást, az MNB pedig nem tartóztatta fel a forint árfolyamának romlását. Mindezek ellenére az infláció nem szaladt el, nem lépte túl az MNB inflációs célkitűzésének felső határát (4%), az aktívumok apadásával „csak” a külső egyensúly mutatói gyengültek el. A háztartások fogyasztásának felpörgetéséhez hozzájárult az alacsony kamatkörnyezet, a foglalkoztatás további emelkedése és annak szerkezeti változtatása az alacsony díjazású közmunkák visszaszorításával.

A fogyasztás mellett a belső kereslet másik tényezője, az állóeszköz-felhalmozás is jelentősen emelkedett, meghaladva az előző évi mértéket is. Ebben ezúttal az uniós pénzek

kívül szerepe volt a cégberuházások felfutásának és a lakosság beruházásainak is. A bruttó felhalmozás mutatója azonban romlott az előző évhez képest, mert a KSH közlése szerint a készletfelhalmozás jelentősen csökkent: az első félévi GDP-t 2 százalékponttal rontotta. Lényegében ezzel tudjuk csak magyarázni azt, hogy a GDP-ben számított import dinamikája jelentősen visszaesett, miközben az exporté és a fogyasztásé alig mérséklődött a beruházások erősebb dinamikája mellett.

Az export és az import növekedési üteme közti különbség 0,4 százalékponton zsugorodott a félév folyamán, ami azt jelentette, hogy a nettó export ezúttal nem csökkentette a GDP ütemét. (2017-től a nettó export rendre levonást jelentett a GDP belföldi felhasználásából.) Ebből adódóan az öt százalék fölötti GDP-emelkedés 57 százaléka a fogyasztásból, 43 százaléka a felhalmozásból adódott.

3. táblázat

A GDP keresleti összetevőinek alakulása

(előző év = 100%)

Megnevezés	2015	2016	2017	2018	2018. I. félév	2019. I. félév
Háztartások fogyasztási kiadása	103,9	104,0	104,7	105,3	105,5	104,8
Természetbeni juttatás kormánytól	102,5	100,5	100,7	101,0	101,3	102,6
Természetbeni juttatás nonprofittól	106,0	104,1	108,9	106,3	109,3	107,6
Háztartások tényleges fogyasztása	103,7	103,4	104,1	104,6	104,9	104,5
Közösségi fogyasztás	100,0	100,9	102,0	97,9	100,1	101,9
Végső fogyasztás	103,2	103,0	103,8	103,7	104,2	104,2
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	104,7	88,3	118,2	116,5	113,1	119,1
Bruttó felhalmozás	98,7	94,6	117,1	117,2	112,2	110,8
Belföldi felhasználás	102,1	101,0	106,8	107,0	106,0	105,5
Export	107,2	105,1	104,7	104,7	105,6	105,1
Import	105,8	103,9	107,7	107,1	106,9	105,5
GDP	103,5	102,3	104,1	104,9	104,8	105,1
Nominális GDP md Ft	34.378,6	35.474,2	38.355,1	42.072,8	19.535,4	21.514,5

Forrás: KSH

Kínálati oldalról nézve a GDP első félévi termelését azt láthatjuk, hogy a mezőgazdaság kivételével minden terület jól teljesített. A növekedés több mint negyven százalékát a szolgáltatások adták, ezen belül is kiemelkedő mértékben a kereskedelem, gépjárműjavítás, vendéglátás, szálláshely-szolgáltatás. Magas dinamikájával az egyébként kis súlyú építőipar az iparnál nagyobb mértékben járult hozzá a félév folyamán a GDP növekedéséhez (23,6 % versus 21,6 %).

4. táblázat

**A GDP-alakulás ágazati összetevői
(előző időszak = 100 %)**

Ágazat	2015	2016	2017	2018	2018. I. félév	2019. I. félév
Mezőgazdaság	96,7	113,2	91,9	105,3	105,5	98,3
Ipar	109,0	101,0	103,4	103,2	103,6	104,8
Feldolgozóipar	109,7	100,1	104,1	103,5	103,6	104,3
Építőipar	102,5	89,7	117,0	122,9	121,0	134,7
Szolgáltatás	101,9	103,2	104,5	104,4	104,9	104,0
Kereskedelem, szálláshely-szol., vendéglátás	104,8	100,8	108,1	107,9	107,6	107,0
Szállítás, raktározás	101,1	105,0	103,4	104,6	105,9	103,9
Infokommunikáció	101,7	105,8	111,0	107,3	108,4	106,2
Pénzügyi szolg. biztosítás	99,7	104,0	104,1	102,4	102,6	103,8
Ingatlanügyletek	100,1	103,2	102,7	104,3	104,2	103,8
Szakmai tud. műszaki tev., admin. szolgáltatás	104,0	106,5	110,9	106,5	107,2	106,6
Közig, védelem, tb, oktatás, eü, szoc. ellátás	100,7	101,5	98,6	100,2	100,3	100,2
Művészet, szabad idő, egyéb szolgáltatás	100,2	102,7	103,3	105,5	107,8	103,8
Bruttó hazai termék	103,5	102,3	104,1	104,9	104,8	105,1

Forrás: KSH

2017 óta a növekedés nagyobb részt a termelékenység emelkedéséből származik a magyar gazdaságban. Ezt figyelhettük meg 2019 első felében is, amikor a foglalkoztatás emelkedése mellett a nemzetgazdasági szinten mért termelékenység 4 százalékkal nőtt, vagyis a növekedésnek majdnem a négyötöde erre volt visszavezethető.

1.2. Beruházások

2014-2020 közötti uniós finanszírozási ciklus forrásainak megnyílása után, 2017-től meglódult a beruházások növekedése a magyar gazdaságban. A múlt évi 19,2 százalékos bővülést követően ez év első felében 19,3 százalékkal emelkedtek az állóeszköz-fejlesztések, nagyobb mértékben, mint egy évvel korábban. Az előzetes adatok szerint ezzel az ütemmel az unióban dobogós helyet szereztünk Ciprust és Észtországot követően. A jelzett növekedési mérték jóval meghaladta az unió és az eurózóna átlagát.

5. táblázat

A beruházások volumenének alakulása

Idő	Előző év/időszak = 100 %
2012	94,8
2013	106,9
2014	119,4
2015	108,6
2016	88,7
2017	123,7
2018	119,2
2019 I. félév	119,3

Forrás: KSH

Míg azonban 2017 és 2018-ban is a magas beruházási lendületet elsősorban az uniós pénzek hajtották, addig 2019-ben a vállalati (banki) tőkealapok és háztartási pénzmegtakarítások felhasználása is hozzájárult a magas ütemhez. Sőt, az uniós forrásokat nagyobb részt felhasználó területeken, így a szállítás, raktározás, közigazgatás, védelem, társadalombiztosítás, oktatás, egészségügy, szociális szféra a beruházások dinamikája mérséklődött. Csak a művészet, szórakoztatás, szabad idő ágazat dinamikájánál nem találunk változást, azok továbbra is az átlagost jóval meghaladó mértékben nőttek – mint mindig az utóbbi időkben tekintettel arra, hogy itt tartják nyilván a sportberuházásokat. A korábbi időszakokhoz képest újdonságként mutatkozott a feldolgozóipari ágazatok beruházásainak meglódulása, ami mögött jelentős állami támogatások és uniós pénzek is meghúzódtak.

A háztartások a lakásépítéseken keresztül járultak hozzá a beruházások bővüléséhez.

**Beruházások alakulása nemzetgazdasági ágak szerint
(előző év = 100 %)**

Ágazat	2017	2018	2018. I. félév	2019. I. félév
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	110,6	110,6	107,3	117,1
Bányászat, kőfejtés	127,2	199,8	155,2	169,5
Feldolgozóipar	114,2	109,0	99,5	129,3
Villamos energia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	123,5	134,7	157,9	115,9
Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződés-mentesítés	110,8	121,0	106,8	177,8
Építőipar	108,6	138,1	174,4	125,8
Kereskedelem, gépjárműjavítás	104,7	107,6	108,0	105,6
Szállítás, raktározás	142,8	128,5	129,0	119,3
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	120,4	124,9	102,4	161,7
Információ és kommunikáció	117,3	91,1	91,9	97,3
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	118,8	121,7	138,6	147,3
Ingatlanügyletek	126,8	120,0	115,7	111,6
Szakmai tudományos, műszaki tevékenység	90,2	118,7	132,5	104,5
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	109,7	107,9	123,9	94,0
Közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás	171,5	145,2	177,7	111,6
Oktatás	174,9	112,2	140,4	97,7
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	172,4	133,2	120,6	115,1
Művészet, szórakoztatás, szabad idő	172,5	117,9	137,4	139,7
Egyéb szolgáltatás	91,2	249,2	210,6	125,2
Nemzetgazdaság összesen	123,7	119,2	117,8	119,3

Forrás: KSH – 2019. aug. 29-i közlés szerint

Akárcsak az utóbbi években a beruházások zömét az építési jellegűek adták, a versenyképesség erősítéséhez közvetlenebbül hozzájáruló gép és berendezés-fejlesztések növekedési üteme továbbra is alacsonyabb volt, nem érte el az átlagos mértéket.

A következő táblázatban a költségvetési finanszírozású fejlesztések mellett a 49 főnél többet foglalkoztató cégek beruházásait rögzítette a KSH. Ebből is az derül ki, hogy a cégfejlesztések ezúttal lendületesebbek voltak a fiskális szférához sorolt területekénél. Ebből

adódott, hogy a vállalkozások beruházási rátája egy év alatt két százalékponttal nőtt, míg a költségvetésben ugyanez csak 0,4 százalékpontos volt. A 11 százalékos vállalati beruházási ráta, amely már 2018-ban is megmutatkozott, korábban csak a 1998-2000 közötti kedvező konjunktúrában volt kimutatható. A költségvetés 2,6 százalékos rátája normál évekhez viszonyítva nem volt – sem lefelé, sem felfelé – kiugró mértékű.

7. táblázat

A beruházások alakulása a vállalkozói és a költségvetési szférában

Idő	Volumenindex, előző év = 100%		Beruházási ráta (a GDP %-ában)	
	Vállalkozások*	Költségvetés	Vállalkozások*	Költségvetés
2010	98,9	123,1	8,0	2,3
2011	102,1	91,3	8,2	2,0
2012	97,3	87,9	8,0	1,8
2013	104,9	139,7	8,0	2,4
2014	117,5	117,4	8,9	2,7
2015	103,6	144,7	8,9	3,8
2016	99,2	39,0	8,6	1,4
2017	119,8	167,3	9,9	2,3
2018	116,2	139,1	11,1	3,1
2018. I. félév	112,3	160,1	8,9	2,2
2019. I. félév	127,4	119,9	10,9	2,6

*49 főnél többet foglalkoztató cégek adatai

Forrás: KSH

Mint ahogy a bruttó állóeszköz-felhalmozás összességében meghaladja a beruházások értékét, GDP-hez mért rátája is kedvezőbb, amint ez az alábbi táblázatból is látható. A táblázatból az is kiderül, hogy a magyar gazdaságban hosszú idő után 2018-ban mutatkozott 25 százalék feletti ráta, ami 2019. első felében tovább nőtt. Megjegyezzük, hogy hosszabb időre visszatekintve (1996-tól állnak rendelkezésre konzisztens adatok) e felhalmozási ráta 1997 és 2008 között – tehát normális, nagyobb válságmentes periódusban – 23 és 25 százalék között ingadozott, 1999-ben és 2000-ben került csak 25 százalék fölé. Matolcsy György 2010-ben, gazdasági miniszterré történő kinevezésekor 25 százalékos rátára tett ígéretet, amivel a felzárkózásunk felgyorsítható. (A beömlő uniós pénzekkel együtt nyolc évet kellett erre várnunk.) A 2018. évi 25,5 százalékos rátával az unióban a csehek után a második legmagasabb helyet sikerült elfoglalnunk, megjárulva egy gyékényen a svédekkel.

**Beruházási és bruttó állóeszköz-felhalmozási ráta
(a GDP százalékában)**

Idő	Beruházási ráta	Bruttó állóeszköz-felhalmozás rátája
2010	16,1	20,3
2011	15,3	19,8
2012	14,5	19,4
2013	15,0	20,9
2014	16,7	21,8
2015	17,5	21,7
2016	14,7	17,8
2017	17,8	21,5
2018	20,6	25,5
2018. I. félév	16,5	22,2
2019. I. félév	19,0	26,3

Forrás: KSH

Annak ellenére, hogy az utóbbi két évben Magyarországon volt a legmagasabb a bruttó állóeszköz-felhalmozás üteme, a kelet-közép-európai országok körében még így is jelentős a lemaradásunk. Az uniós csatlakozás óta e mutató tekintetében messze lehagytak bennünket a V4 többi tagállamában, de a Baltikumban is, sőt, még Románia és Bulgária is megelőzött bennünket, noha őket csak 2007-ben vették fel az európai közösségbe. Kedvezőtlen versenyképesség-alakulásunknak ez is összetevője.

Bruttó állóeszköz-felhalmozás Kelet-Közép-Európában

Ország	2018/2004, %	2017	2018
		Előző év = 100 %	
Lengyelország	201,5	104,0	108,7
Csehország	144,6	103,7	110,5
Szlovákia	156,3	103,4	106,8*
Szlovénia	96,9	110,3	110,6*
Lettország	132,7	113,1	116,4
Litvánia	157,1	106,8	106,5
Észtország	138,5	112,5	103,3
Románia	175,1	103,5	96,8
Bulgária	156,7	103,2	106,5*
Magyarország	124,7	118,2	116,5

*kiigazítatlan adatok

Forrás: KSH és Eurostat

1.3. Fogyasztói áralakulás

Miután 2017-ben kiiktatódott a globális válságot követő defláció a világ több országában, így Magyarországon is, az infláció nálunk emelkedő tendenciát vett. A 2017. évi 2,4 százalék után 2018-ban 2,8 százalékra nőtt, 2019-ben pedig meghaladta a 3 százalékot is. Ez év augusztusáig 3,4 százalékos drágulás realizálódott, ami prognózisunk szerint az esztendő egészét is jellemezni fogja. A folyó évben tapasztalt inflációerősödésnél a maginfláció emelkedése durvább volt: az első nyolc hónap átlagában már 3,7 százalékot tett ki szemben az egy évvel korábbi 2,4 százalékkal, ami arra utal, hogy a teljes fogyasztói kör drágulását nagyobb részt nem ideiglenes, szezonális áremelkedések, hanem tartós elemek váltották ki.

Az első félév átlagában a legnagyobb inflációerősödést a *szolgáltatások* jelezték (1,8 % pont), noha ebben a körben nemcsak piaciak, hanem államilag szabályozott árúak is találhatóak. Úgy mint a víz-, a csatornadíj, a helyi közlekedés, a munkahelyre való utazás, ezeknek az árszintje nem változott, vagy csak néhány tizeddel emelkedett. az említett kör a teljes fogyasztói kosár 3,2 százalékát tette ki. A lakbéréken (8,4%) túl különösen a munkaerő-hiányos területek árai nőttek gyorsan, így a lakásjavítás, karbantartás költségei (11,9%), háztartási szolgáltatások (8,4%), ruhajavítás, készítés (7,5%). A kereslet felfutására reagáltak az üdülési díjemelések is, a belföldi üdülési költségek emelkedése (6,9%) meghaladta a külföldiét (noha az árfolyam gyengébb volt).

Az *élvezeti cikkek* 1,5 százalékpontos drágulása az előző évhez képest elsősorban a dohányárakon érvényesített jelentős jövedéki adóemelésnek volt köszönhető. De az égetett szeszesitalok ára is emiatt nőtt 7,6 százalékkal, az átlagosnál nagyobb mértékben.

Az *élelmiszerárak* emelkedése majdnem kétszerese volt a 2017-ben mértnek, itt a prímet a burgonya vitte 64,6 százalékkal (egyébként semmi nem drágult ilyen mértékben az egész fogyasztói kosárban), de a friss zöldség (34,9%) és a dió, mák (12,2%), valamint a liszt (10,6%) és a péksütemények (9,3%) árszintjének növekedése is kiemelkedő volt.

A *tartós fogyasztási cikkek* évek óta stabil vagy kissé mérséklődő szintjével szemben ebben az évben enyhe emelkedés mutatkozott, ami a forint-leértékelődés miatt bekövetkezett új személygépkocsi drágulásnak volt köszönhető, s ezt az élénk kereslet elfogadta. Az árufélcsoport többi cikkeinél az erős verseny miatt az árak többnyire csökkentek.

A *ruházati cikkek* belül elsősorban a bővülő keresleti hatásnak kitett női és férfi ruházat drágult, a gyerekholmik árszintje még esett is.

A háztartási energia árufőcsoportján belül a korábbi évek tendenciája érvényesült: a távhő, az áram és a vezetékes gáz ára nem változott, de a többi energiaforrásé jelentősen nőtt, így a tűzifáé, a széné és a palackos gázé. Az előbbiek inkább a városi lakosságot kedvezményezik, az utóbbiak a vidékieket sújtják.

Az egyéb cikkek, üzemanyagok szokatlanul alacsony áremelkedése részben annak volt köszönhető, hogy az üzemanyagok alig drágultak (1,2%), részben pedig annak, hogy egy sor cikknek csökkent az árszintje. Így a tankönyveké és könyveké, a kép, hang és adathordozóké, az edény és konyhafelszereléseké, valamint a szőnyegé és a függönyöké.

10. táblázat

**Fogyasztói árindexek a javak főbb csoportjai szerint
(előző év = 100 %)**

Megnevezés	2017	2018	2018. I. félév	2019. I. félév
Élelmiszerek	102,8	104,2	104,0	105,2
Élvezeti cikkek	104,8	105,6	106,2	107,7
Ruházati cikkek	100,5	100,5	100,5	101,1
Tartós fogyasztási cikkek	99,7	99,6	99,0	100,7
Háztartási energia	100,8	101,4	101,4	101,2
Egyéb cikkek üzemanyagok	103,6	103,8	101,8	102,0
Szolgáltatások	101,5	101,6	101,2	103,0
Együtt	102,4	102,8	102,3	103,5
Maginfláció	102,3	102,5	102,4	103,7
Nyugdíjas árindex	102,3	102,7	102,4	103,4
Harmonizált árindex	102,4	102,9	102,4	103,5

Forrás: KSH és Eurostat

Az infláció erősödésének okait keresve kétfelé szálazzuk a külső és a belső tényezőket.

A külső, importált inflációnak két fő eleme van, egyrészt a forint árfolyamának változása, másrészt a külső kínálati árak alakulása. A forint árfolyama 2019 első felében 2 százalékkal gyengébb volt az euróhoz és 9 százalékkal a dollárhoz viszonyítva. Ám mivel az árkalkulációk az esztendő megelőzően készülnek, figyelembe vettük a 2018. utolsó hónapjaiban kialakult árfolyamokat is, és ezek is gyengülést jeleztek mind az euró, mind a dollár vonatkozásában. Ebből adódhatott inflációs költségnyomás a magyar gazdaságban. Ám az Eurostat adataiból az olvasható ki, hogy 2019 első felében főbb külkereskedelmi partnereink többségénél az infláció üteme mérséklődött, vagyis a külső áralakulás inkább kedvezményezte,

mintsem erősítette a hazai inflációt – a forintárfolyam gyengülése ellenére is. Ez utóbbit egyébként nem tekintjük külső körülménynek, hiszen az az alkalmazott monetáris politika következménye volt. (Az uniós pénzbeáramlásból, a hitelminősítők által is elismert gazdasági teljesítményből és a fizetési mérleg aktívumából a forint erősödésének kellett volna bekövetkeznie.)

11.táblázat

**Fogyasztói áralakulás főbb külkereskedelmi partnereinknél
(előző év azonos időszaka = 100 %)**

Külkereskedelmi partner	2017	2018	2018. I-VI. hó	2019. I-VI. hó
Eurózóna	101,5	101,8	101,5	101,4
EU-28	101,7	101,9	101,7	101,6
Németország	101,7	101,9	101,7	101,6
Ausztria	102,2	102,1	102,0	101,6
Olaszország	101,3	101,2	100,9	101,0
Franciaország	101,2	102,1	101,8	101,4
Hollandia	101,3	101,6	101,4	102,6
Románia	101,1	104,1	104,1	104,0
Szlovákia	101,4	102,5	102,7	102,5
Csehország	102,4	102,0	101,9	102,4
Oroszország	103,7	102,9	102,3*	105,1
Kína	101,6	102,1	102,3*	102,2
<i>Magyarország</i>	<i>102,4</i>	<i>102,9</i>	<i>102,4</i>	<i>103,5</i>

*I-VII. hó

Forrás: Eurostat

Termelői oldalról inflációs nyomáserősödés jelentkezett. Az ipar belföldi eladásainak árszintje - négy éven keresztül tartó zuhanás után – 2017-től határozottan emelkedett és ez folytatódott az első félévben is. Számottevő inflációerősödést jeleztek a fogyasztási cikkek előállítók (1,7 %-ról 4,3 %-ra nőtt az infláció), ezen belül is a nem tartós fogyasztási cikkek előállító ágazatok (4,5%). Ez utóbbi összefüggésben lehetett azzal is, hogy a feldolgozatlan mezőgazdasági termékek termelői árszintje is jelentősen megugrott, a növénytermesztésben megközelítette a 12 százalékot, de az élő állatok és állati termékek termelői ráfordításai is 4 százalékkal nőttek. A fogyasztói árszínvonalat közvetlenül nem érintő területeken rendre magasabb volt a drágulás mértéke a fogyasztói inflációnál, így az építőipari árszint 10 százalékkal emelkedett, a beruházási javakat előállítóké 4 százalékkal, az energiaágaztoké pedig 7 százalékkal. Ám az ebből adódó költségnyomás – nagy valószínűséggel, a verseny függvényében – meg fog jelenni a későbbi fogyasztás árszintjében.

**Termelői áralakulás
(előző év = 100%)**

Mutató	2017	2018	2018. I-VI.	2019. I-VI.
Ipari belföldi értékesítési árindexe	104,7	106,0	104,4	105,2
Energiaágazatok	104,5	108,5	105,0	106,9
Továbbfelhasználásra termelő ágazatok	105,5	106,4	105,8	103,6
Beruházási javakat gyártó ágazatok	102,3	104,2	103,7	104,1
Fogyasztási cikkek gyártó ágazatok	104,6	101,7	101,7	104,3
Építőipari árindex	105,2	109,5	108,7	110,3
Mezőgazdasági termelői árindex	105,6	102,7	100,0	108,9
Növénytermesztés	103,3	105,8	101,0	111,8
Élő állatok és állati termékek	109,3	97,8	98,3	103,9

Forrás: KSH

Minden más költségelemtől függetlenül 2019-ben is nőttek a fajlagos bérköltségek. A reálkeresetek gyorsabb ütemben emelkedtek (6,9 %), mint a bruttó hazai termék (5,1%). Egységnyi GDP növekményre 1,7 százalékos kereset-emelkedés jutott. A reálkereset-növekedésben tükröződött a kiengedett jövedelempolitika. A költségnyomásos infláció továbbra is jelen van a magyar gazdaságban. Ám a bérköltség-növekedés inflációs nyomását tompította a szociális hozzájárulás terhének csökkentése és az is, hogy egy része – amennyiben kifehéredésről volt szó – nem érintette hátrányosan a cégeket.

A költség- és keresletinfláció generálásában meghatározó szerepe volt a kormányzati politikának. A költségvetési és a monetáris politika is a kereslet élénkítését célozta meg a központi béremelésekkel, a minimálbér és a garantált bérminimum drasztikus emelésének előírásával, a családi adókedvezmények növelésével, a költségek serkentő, leszorított kamatlábszintekkel. Növelte a keresletet a foglalkoztatás bővülése, a munkanélküliség csökkenése. A tényleges fogyasztói kereslet azonban kevésbé nőtt a megjelenített jövedelem-növekedés adataihoz mérten. Ennek két oka lehetett, egyrészt, hogy a béremelések egy része kifehéredést és nem nagyobb bérszintet jelentett, másrészt, hogy a magasabb diszkrecionális jövedelmek a korábbiaknál nagyobb részt fordultak a megtakarítások és a lakáspiac felé.

1.4. Egyensúlyi mutatók

A külső egyensúly mutatói a félév folyamán – az előző évvel összevetve – romlottak, a belső egyenleg viszont javult.

A külkereskedelmi mérleg többlete tovább apadt, 2019 első félévében egy milliárd euróval kisebb volt a 2018. első félévinél. Az export mennyisége ugyanis csak 3,3 százalékkal nőtt, míg az importé 5,2 százalékkal. A fizetési mérleg egyenlegénél is megfigyelhető volt a többlet apadása.

Az államháztartás ESA egyenlege viszont a KSH jelentése szerint 295 milliárd forintos többletet jelzett az első félévben, a GDP arányában 1,3 százalékot. Ilyen mértékű szufficitre az előző években nem volt példa. A bevételek 9,7 százalékos növekedésével szemben ugyanis a kiadások csak 3,7 százalékkal bővültek. Az éves szinten a GDP arányában 1,8 százalékos hiány előállításához a kormányzatnak bőven lesz költsékesi lehetősége a második félévben. (Mint a későbbi fejezetben látni fogjuk, a pénzszozás már júliusban meg is indult.)

13. táblázat

Összefoglaló táblázat

Megnevezés	2017	2018	2019 I. félév
GDP-termelés (előző év=100)	104,1	104,9	105,1
Bruttó állóeszköz-felhalmozás a GDP-ben (előző év=100)	118,2	116,5	119,1
Háztartások fogyasztási kiadása (előző év=100)	104,7	105,3	104,8
Háztartások nettó megtakarítása (a GDP %-ában)	5,0	5,9	4,8
Reálkereset (előző év=100)	110,3	108,3	106,9
Foglalkoztatottak száma – munkaerő-felmérés szerint, éves átlag (ezer fő)	4 421	4 470	4 504
Munkanélküliség rátája, éves átlag (%)	4,2	3,7	3,4
Kivitel (folyó áron, euróban)	108,3	104,2	103,2
Behozatal (folyó áron, euróban)	111,2	107,3	105,5
Külkereskedelmi mérleg egyenlege, millió euró	8 078	5 519	3 085
Államháztartás egyenlege a GDP %-ában (ESA 2010)	-2,0	-2,3	-1,7*
Államadósság a GDP %-ában	73,6	70,2	67,8*
Folyó fizetési mérleg egyenlege, millió euró	3 947	640	400*
Infláció, éves átlag (%)	2,4	2,8	3,5
Jegybanki alapkamat, év végén (%)	0,9	0,9	0,9
Forint/euró árfolyama, év végén	310,1	321,5	323,5
Forint/euró árfolyama, éves átlag	309,2	318,9	320,6
Forint/dollár árfolyama, év végén	258,8	280,9	284,1
Ipari termelés (előző év=100)	104,6	103,5	105,4
Építőipari termelés (előző év=100)	127,0	121,3	135,1
Mezőgazdasági termelés (előző év=100)	96,0	103,6	100,0*
Nominális GDP, milliárd forint	38 355	42 073	21.515

* évi átlagban várható

2. Költségvetési politika

2.1. További költségvetési osztogatás

Július elején az elmúlt évek költségvetési maradványaiból **304 milliárd forintot osztott szét** a kabinet, amiből nem lehetett kivenni semmiféle előretékintő gazdaságpolitikai koncepciót, csak - akárcsak a korábbi költségvetési pénzek kormányzati szétszórásánál – a közvetlen politikai, hatalmi érdekek érvényesülését. Az összegnek majdnem felét kitevő gazdasági jellegű kiadások ugyan újnak számítottak, de végül is ezek is csak a pozíció megerősítését, a barátok kistafirozását jelentették (a BMV gyár kapott 33 milliárdot – a német kapcsolatok ápolására - a korábbi 12,3 milliárd után), a Magyar Faluprogram 29 milliárdot és a Nemzeti Vagyonkezelő 37 milliárdot, további 40 md nem volt beazonosítható). Az oktatásra szánt 28 milliárd jól hangzott, de ebből 24 md ment a Corvinus alapítványára, 1,5 md pedig a kedvenc egyetemnek, a Nemzeti Közszolgálatnak. A közoktatás viszont nem kapott 3 milliárdot sem. A látványberuházásokra (Vár) 19,5 milliárdot utaltak, a rendőrségnek 19,7 milliárdot, a kedvenc alapítványuknak, a Batthyáynak 5 milliárdot, ugyanennyit a Közép- és Kelet-Európai Történelmi és Társadalomkutató Intézetnek. Szokás szerint megemelték Rogán költségvetését – a nemzeti propagandára 16 milliárd forinttal, és működtek a szokásos csatornák is, ha kicsit visszafogottabban is, így a határon túliak most csak 10,2 milliárdot, a sport csak 7,3 milliárdot, az egyházak csak 5,5 milliárdot kaptak pluszban. Az egészségügynek mindössze 1 milliárd forint jutott – nyilván ott minden rendben van, mint ahogy felelős kormányzati vezetőitől megtudtuk (ki is fütyülték őket és piros lapot is felmutattak nekik szeptember végén).

Július végén **további kb. 122 milliárd forintos átcsoportosításokról** hozott döntést a kabinet. Az elosztás elvei semmit sem változtak, az egészségügy teljesen kimaradt, akárcsak az oktatási és szociális rendszer. Kapott viszont 2,7 milliárdot a Normafa Park átépítés, 12 milliárdot a Magyar Turisztikai Zrt, 5 milliárdot a kormányzati kommunikáció, 2,9 milliárdot a sport, 1 milliárdot a Batthyány alapítvány, 5 milliárdot a Bethlen Gábor alap, 7 milliárdot az Innovációs minisztérium, 10 milliárdot a nyaralóhajózás program, 9 milliárdot a Vár átépítésének programja, 3,8 milliárdot a Mezőhegyesi Ménesbirtok, 4 milliárdot a Hungexpo, 10 milliárdot az előadóművészet támogatása (az elvett 30 milliárdos TAO helyett), 1,4 milliárdot a KKM-hez tartozó intézmények programjai. 1,8 milliárdot a Közép- és Kelet-Európai Történelmi és Társadalmi Kutatások Közalapítvány. Az ország fejlődését elősegítő programok kisebbségben maradtak, így az új faluprogramra 35 milliárdot irányoztak el, a

fővárosi agglomeráció fejlesztésére pedig 2,2 milliárdot. Ennél az osztogatásnál jutott 3,2 milliárd forinthez az orosz kémbank is, a Nemzetközi Beruházási Bank.

Augusztusban döntött a kormány az önkormányzati választások megnyerése érdekében a nyugdíjasoknak fejenként adandó **9000 forintos rezsiutalványról, a közmunkásoknak pedig egyhavi bér kiutalásáról**. De már ekkor beharangozták a nyugdíjprémium és a nyugdíjkiegészítés idei kifizetését is. Mindez összesen kb. 100 milliárd forintos kiadást jelent, amit az idei költségvetésben termelődő kb. 1000 milliárd forintos többletbevételből nem volt túl nehéz felvállalni.

Szeptemberben újabb **38,1 milliárd forintot osztott szét** a kabinet a maradványokból, a rendkívüli kormányzati tartalékból és az Országvédelmi alap terhére. Ennél az elosztásnál az egészségügy, környezetvédelem, szociális szféra semmit sem kapott. Ám a sport hozzájutott újabb 2,5 milliárdhoz, az egyházak 2,4 milliárdhoz, a Lakitelek Alapítvány 1,5 milliárdhoz, a külképviseletek is majdnem egy milliárdhoz. Nyilvánvaló, hogy az átszervezések miatt kaptak az egyetemek, főiskolák 3,5 milliárdot, de a Nemzeti Közszolgálati Egyetem további 4,3 milliárdot. A Klebelsberg Központnak azonban csak 450 milliót utaltak. Ám – és ez új címként jelent meg: az egyéb művészetek 8,8 milliárd forinthez jutottak, a közlekedés (MÁV) 6,7 milliárdhoz, az Eiffel Műhely és Próbacentrum beruházása 5,5 milliárdhoz, és a KSH- nak is megemelték 87 millió forinttal a keretét. Ezúttal a határon túliaknak csak 50 millió forintos többlet jutott, plusz a határon túli fiatalokat segítő Rákóczi Szövetségnek 250 millió.

Az idei költségvetési terv végrehajtása egyébként remekül tart, augusztus végéig a deficit az egész évre előirányozottnak csak a felét érte el, és nem kizárt, hogy a GDP arányos hiány a tervezettnél kisebb lesz. Köszönhető mindez a költségvetési előirányzatok tudatos alátervezésének, a vártnál magasabb növekedésből és inflációból beömlő többletpénzeknek. (A GDP kb. 2000 milliárd forinttal nagyobb lesz, mint amivel a költségvetési tervben számoltak.)

2.2. Költségvetéspolitikai fordulat

Július 12-én fogadta el a parlament a 2020. évi költségvetést a 2019-es tervszámokhoz képest jelentős megszorításokat tartalmazva. A központi alrendszer pénzforgalmi hiányát 367 milliárd forintban határozták meg – szemben a 2019. évi 998 milliárddal. Az ESA szerinti hiányt a GDP százalékában 1 százalékban – szemben a 2019. évi 1,8 százalékkal, a strukturális egyenleget pedig 1,1 százalékban, szemben a 2019. évi 1,9 százalékkal. Az elfogadott hiányszámok még

a tavasszal bemutatott konvergenciaprogramban szereplő mutatóknál is szigorúbbak lettek. (Mint korábban utaltunk rá, először láttuk azt, hogy a korán benyújtott költségvetési terv számai eltértek a néhány héttel korábban benyújtott konvergencia-programbelieknél, és azoknál sokkal szigorúbb költségvetést irányoztak elő.)

Minek volt köszönhető ez az éles fordulat, ami által a költségvetési politika kifejezetten anticiklikussá vált, a megszorítások a bevételeket és a kiadásokat is érintették úgy, hogy az elsődleges aktívum emelkedett? Véleményünk szerint Brüsszelnek, a Brüsszelhez való jobb igazodás kényszerének.

Történt, hogy 2018 nyarán az EB figyelmeztetést küldött (már sokadszorra) a magyar kormányhoz arról, hogy az nem teljesíti azt a középtávú költségvetési célt, amit a strukturális egyenleg formájában 2017-2019-re a GDP 1,5 százalékában határoztak meg. Ezt az előretékintő mutatót az unió a globális válságban szerzett tapasztalatok alapján alakította ki – minden tagállamra testre szabottan 3 éves kitekintésben, hogy megelőzze a költségvetések összeomlását. Az EB szerint a magyar kormány nem tartotta be a strukturális egyenlegre vonatkozó előírást, sőt, 2017-ben és 2018-ban még növelte is. A 2016. évi 2 százalék után 2017-ben 3,4, 2018-ban pedig 3,8 százalékra. (A kormány kicsit másként számolt és 2017-re csak 1,7, 2018-ra pedig 2,3 százalékot mutatott ki a legutóbbi konvergenciaprogramban is. De azt legalább elismerte, hogy csökkenés helyett növekedés állt elő.) A brüsszeli előírás megsértésével a kabinet a saját maga által felállított stabilitási törvényt is rendre megszegte (a választásokra fókuszálva), amely kimondja, hogy olyan költségvetési hiányt kell elfogadni, amely összhangban áll a középtávú költségvetési cél elérésével.

2018 júniusában az EB ajánlásokat is megfogalmazott a magyar kormány számára a hiánymutató szükséges csökkentése érdekében. Ám mintha mi sem történt volna, ezért decemberben újabb figyelmeztetést kaptunk (ajánlásokkal együtt), mert akkor már látszott, hogy 2019-ben sem kívánja a kabinet teljesíteni az 1,5 százalékos hiánycélt (az előírányzat 1,9 % volt). A válasz ugyanaz volt.

Ám ez év áprilisában Brüsszel szigorított a strukturális hiány mértékén, 2020-2022-re azt a GDP egy százalékban határozta meg. Az április végén megjelent konvergenciaprogram azonban ezt nem vette figyelembe, 2020-ra 1,6, 2021-re 1,3 és 2022-re 0,5 százalékos strukturális egyenleget tervezett be.

Az a feltételezésünk, hogy miután a májusi uniós választások nem Orbán Viktor tervei szerint teljesültek az unióban, a kormányfő jobbnak látta valamelyest felmutatni unióhoz való

alkalmazkodását. Különös tekintettel arra is, hogy a Fidesz Néppárti tagságát felfüggesztették, és megindult a 7-es cikkely szerinti eljárás ellenünk. S mindez történik olyankor, amikor előtte vagyunk az új uniós költségvetés elosztásának, amire 2020 első felében legkésőbb sort kell keríteni, mégpedig a német elnökség felügyelete alatt. A németekkel tehát jóban kell lenni, annál is inkább, mert a németek az unióban a legrigorózusabb ellenőrei a költségvetési politikáknak.

Az unióval (a németekkel) való jobb kapcsolat kialakítása érdekében támogatták Ursula von Leyen elnökségét, függesztették fel a közigazgatási bíróságokról szóló törvénytervezetet, adtak ez év júliusában (őrült nagy!) 33 milliárd forint támogatást a BMV-nek, engedik gyengülni a forintot (az exportőrök hasznot húznak belőle), viszik le a reklámadó kulcsát 2020-tól 0-ra (RTL klub) és vállalták be az anticiklikus költségvetési politikát. Az unióval való jobb kapcsolatokra törekvést véljük abban is, hogy míg korábban Gulyás Gergely a kormány véleményét hangoztatva kiállt amellett, hogy ha Mo. az új ciklusban kevesebb pénzt kap, akkor megvétózza az EU költségvetését (ami tudvalevőleg a költségvetés életbe nem lépését jelenti mindenki számára). Szeptember végén azonban már azt állította, hogy a kormány elfogadja a Brexit miatti forráskiesést (a németek ennél is nagyobbakat akarnak vágni), és a jogállami elvekre hivatkozást is, ha az normatív alapú, nem pedig boszorkányüldözésből fakadó.

Mindezek után azon kellene csodálkoznunk, ha nem tört volna ki a vita Varga és Matolcsy közt. De szeptember elején kitört.

2.3. Uniós pénzkérdések

Korábbi tanulmányainkban utaltunk arra, hogy a magyar kormány rendkívül mértékben felgyorsította ebben az uniós finanszírozási ciklusban a pénzek elköltésének menetét. 2017. március 31-ig a teljes keretre meg kellett hirdetni a pályázatokat, azokat 2018 végéig el kellett bírálni, és lényegében az első perctől kezdve azt a gyakorlatot követték, hogy az uniós források beérkezése előtt, azokat megelőlegezték a költségvetésből. Ezzel a költségvetés pénzforgalmi hiánya megugrott, ám ez nem számított bele az ESA 2010 szerinti eredményszemléletű hiányba (a kamatát persze állni kellett mindenkinek, ami a nyertesek gyorsabb pénzfelhasználásának ára volt). 2018 nyár végére azonban a megelőlegezett és befolyt uniós pénzek különbsége meghaladta a 3000 milliárd forintot is, s mivel nem látszott, hogy Brüsszel fel akarná gyorsítani a kifizetéseket, a kabinet korlátozó intézkedéseket hozott. Lényegében lényegesen visszavágta a szállítói előlegek mértékét, amivel visszafogta a költségvetési kifizetéseket és egyéb szigorító intézkedéseket is tett.

Az unió „szűkmarkúságának” két oka volt. Egyrészt kifogásolták az elbírált pályázatok ellenőrzési rendszerét – és ezért rendszerszintű hibákról szóltak, amelyek alapján min. 25 százalékot, de akár 100 százalékot is visszatarthatnak. Ennek javítására a MEH külső szakértőt fogadott fel 5 milliárd forintért a közbeszerzések szabályosságainak ellenőrzésére. A megbízást az a Bajkai István nyerte el, aki közel állt Orbán és Lázár köreihez (kecskére káposztát), ám Brüsszel ezt a megoldást sem találta kifogástalannak. Másrészt az elszámolási viták az egyes programokban benyújtott számlák tartalmának megítélésével függtek össze. Többszöri figyelmeztetés ellenére ugyanis a brüsszeli vizsgálatok romló eredményeket mutattak.

Ez év május végén több minisztériumi vezetőből álló delegáció utazott Brüsszelbe, hogy megalkudjon a pénzcsoportok gazdáival. Akkor ugyanis úgy nézett ki, hogy a 4000 milliárd forintos uniós pénzkifizetésnek akár a 25 százalékát, azaz 1000 milliárdot is megtagadhatnak kifizetni, illetve a készütség fokát 50 százalékosnak tekintve kb. 500 milliárdot. E büntetést nem úgy kell értelmezni, mint a szokásos bírságot, hanem úgy, ekkora összeg kifizetését megtagadja az unió, mert szabálytalanságot talált, de a keret nem veszik el, más, újonnan kiküldött számlákkal lefedhető. Ez a projekt megvalósítóját nem érinti, mert az unió helyett a költségvetésnek kell a számlát állni. A költségvetés viszont a deficitszabályok betartásának szükségessége miatt korlátozottan tud magára vállalni Brüsszel helyett kifizetéseket (Tiborcsek 13 milliárd forintos számláját teljes egészében vállalta.) A magyar bürokraták tehát alkudozni mentek ki Brüsszelbe, és mondhatjuk, hogy sikerrel jártak.

Az ellenőrzési rendszer hibáinak kijavítására a MEH (ide tartozik a Közbeszerzés-Felügyeleti Főosztály) példátlanul erős figyelmeztetéssel felérő közbeszerzési útmutatókat adott ki arra nézve, mire kell figyelni a közbeszerzési eljárások lebonyolításakor és az ellenőrzések során. A miniszterelnökségi figyelmeztetések hivatkoztak az Európai Bizottság álláspontjára (!), számos uniós rendeletre (!), felhívták a figyelmet, hogy legyenek körültekintőbbek az eddig elhanyagolt szempontoknál (környezetvédelem, társadalmi, szociális körülmények), és tartózkodjanak a trükközésektől. Az ajánlatkérőnek nem lehet „korlátlan választási szabadsága” az ajánlatok közti döntés során (magyarul nem mehet pofára a játék). A kiadott rendelkezések implicite elismerték, hogy gondok voltak az eddigi rendszer működésében és elfogadták Brüsszel kritikáját. (Persze ez nem kapott széles publicitást.) Valószínű, eme erős intézkedések kellett ahhoz, hogy az EB megenyhüljön.

Mindenesetre augusztus végén lezárult a magyar audithatóság rendszerellenőrzése, ami évek óta zajlott. Nem mondták ki, hogy a magyar ellenőrzési rendszerben rendszerszintű

jelentős problémák vannak, ami azt jelenti, hogy a továbbiakban a friss számlákat gond nélkül lehet kiküldeni Brüsszelbe.

Ugyanakkor lezárult a három éve folyó vízügyi közbeszerzési vita is, amely 420 milliárdos keret 6 régióra való elosztását jelentette a nyertesek bebetonozásával. A bizottság kifogásolta a nyertesek kiválasztását – többeket nem kellett volna, más jogosultabbak pedig kimaradtak – és 25 százalékos bírságot szabott ki. Ezt a magyar kormány elfogadta (annyira kilógott a lóláb, nem lehetett mást tenni), ami a feltételezett teljesítés alapján kb. 52 milliárd forintot jelent a költségvetésnek. Ezen kívül átalánykorrekcióként a magyar tárgyaló fél 10 százalékos büntetést vállalt be, ami kb. 35-40 milliárd forintot jelentett.

A büntetés végső összegét nem hozták nyilvánosságra, becslések szerint az 50-300 milliárd forint között lehetett. Ez azt jelenti, hogy egyfelől ekkora keretben lehet kiküldeni Brüsszelnek „tisztá”, problémamentes számlákat, másfelől ezeket a számlákat itthon kell finanszírozni – nyilván a költségvetésből. A többletszámla-generálás valószínű nem okoz gondot itthon, hiszen a hét évre szóló kerethez képest jóval több fejlesztést engedtek eddig megvalósítani a hatóságok (az Operatív Programokban a túlvállalás 10-40 százalékos).

A nehéz kormányzati döntések bevállalása után augusztus második felétől el kezdett beömleni hozzánk a pénz, szeptember közepéig kb. 500 milliárd forint (1,48 md euró) érkezett az országba. Ezt megelőzően (aug. 8-tól) – már várhatóan a kedvező uniós döntések ismeretében – a MEH visszaállította az előlegfizetések magas részarányát (50, illetve 100 %-ra). Mindez azt jelenti, hogy szűkül a megelőlegezett kifizetések és brüsszeli beérkezések közti különbség, illetve újra sok magyar pályázónak tudnak gyorsan és jelentős tételeket kifizetni.

2.4. Állami támogatások

2004 óta kapnak nagyobb összegekben állami támogatást fejlesztéseikhez a magyarországi cégek, amelyek indoklásában a munkahelyteremtés szerepel. A Gyucsány-kormány alatt a legnagyobb támogatást a Mercedes kecskeméti gyára kapta, 22 milliárd forintot, amihez a második periódusban 2016-ban újabb 12,8 milliárd forint jött. Elemzések szerint a szocialista kormányok alatt jóval kisebb volt a vissza nem térítendő támogatás, mint 2010 után. (2004 és 2009 között 125 milliárdot osztottak ki 28 ezer új munkahely létrehozására, 2010-2018 között 346 milliárdot 45 ezer új állásra.) A támogatásokat a KKM osztja részben külföldi cégeknek és beszállítóik idecsalogatására, részben hazai vállalkozásoknak. A sorban a prímét az autóipar

viszi és általában is a külföldiek, amelyeknél azonban nincs nyoma az ipar 4.0-tól elvárt technológiai fordulatnak. Az összes támogatás folyamatosan emelkedett, 2014-ben még 44 milliárd forintot tett ki, 2018-ban azonban már 87 milliárdot, ez év első felében 55 milliárdot jelentett a közvetlen állami segítség. (Ehhez jött júliusban a BMV-nek adott 33 milliárd Ft!) Ebből 11,6 milliárd forint jutott a MOL-nak a tiszaujvárosi beruházásához, aminél a cég 172 munkahely létesítését vállalta (így egy munkahelyre 67,9 millió forint jut, ami csúcs). A kapott állami pénzekből egy-egy cég átlagosan két-három évig is finanszírozni tudja foglalkoztatási költségeit.

A költségvetési pénzek, az állami vagyon és az uniós források elosztásánál 2010 után meghatározóvá vált a hazai középosztály kiépítésének szempontja, ami gyakorlatilag a rokonok, üzletfelek, tűzhoz közelállók megkülönböztetett előnyben részesítését jelentette. Magyarországon ma teljesen elfogadott vélemény az, hogy jó kapcsolatokon keresztül lehet előrejutni.

Figyelemre méltó, hogy a chicagói egyetem két kutatója empirikus vizsgálatok alapján is kimutatta annak a feltételezésnek az igazát, amely szerint kevésbé tud a világgazdasági és technológiai változásokhoz alkalmazkodni az az ország, ahol meritokrácia helyett urambátyám viszonyok uralkodnak. A vizsgálat Olaszország példájából indult ki, amely a II. vh. után még együtt haladt a németekkel, aztán lemaradt. A kutatók azt is bizonyították, hogy azonos térségen belül is leszakadás fenyegeti azokat az államokat, ahol az egyén társadalmi pozíciója nem a tudásától, szorgalmától, teljesítményétől függ. Magyarországot is ezek közé sorolták be, amin nem kell csodálkoznunk. Tehát lehetséges – nem teljesítményalapon – kitermelni egy új, politikailag lojális középosztályt, csak hogy ennek ára a jövőbeni lecsúszás. Magyarország pedig már az elmúlt 15 évben is lejtős pályára került, amelynek meredeksége – előretekintve különösen - az Orbán-kormány alatt fokozódott.

2.5.A Magyar Turisztikai Ügynökség nyárvégi osztogatása

A Magyar Turisztikai Ügynökség, mint mini költségvetési szerv szeptemberben 42 milliárd forintot osztott szét pályázati alapon szállodafejlesztésekre. A többszáz pályázó zöme kis összeget, 10-20 millió forintot kapott, csak a NER nagyvállalkozói tudták átlépni a milliárdos határt: Garancsi, Hernádi, Csányi, Szijj László, de a kevésbé ismertek is beazonosíthatók Tiborc-barátként, Matolcsy-ismerősként, akik a Balaton mellett, Tokaj hegyalján, Sopronban, és Andrassy úti palotában kívánnak nagyszabású hotel-fejlesztésekbe fogni. A Magyar

Turisztikai Ügynökségnél Orbán Ráhel tanácsadói minőségében gyakorlatilag mindent személy szerint maga dönt el a szállodaiiparban járatosak szerint.

A HVG információja² szerint 2018-tól 2019 első feléig mintegy 65 milliárd forintot osztott szét az Ügynökség, s ennek harmadát kormányhoz közeli befektetők vitték el játszóházak, kalandparkok, hotelek építésére, kastélyok felújítására.

3. Varga Mihály – Matolcsy György vitája

Az őszi Közgazdasági Vándorgyűlést követően egymásnak esett Varga Mihály és Matolcsy György. Varga szerint vége van a hétéves aranykornak, fel kell készülni a lassulásra, és annyit jegyzett meg, hogy a gazdaság növekedéséhez stabil árfolyam kellene. (Az előző hetekben ugyanis a forint gyors gyengülésbe kezdett.) Matolcsy erre sürgősen megjelentett egy írást a növekedés.hu portálon, amelyben személyesen is nekiment a pénzügyminiszternek, aki – szerinte – nem képviseli a kormány tervét és ellentmond a nemzet vágyának, vagyis alkalmatlan feladata betöltésére, ráadásul szakmailag is gyenge. Matolcsy szerint az aranykornak nincs vége, folytatódik, és 2030-ra fel fogunk tudni zárkózni, ha az ő magyar modell 1.0 -ja után (ami a sikeres stabilizációt jelentette neki köszönhetően) most bevetik a 2.0-t, ami az MNB 330 pontból álló versenyképességi programját testesíti meg. Kifogásolta a PM gyatra versenyképességerősítő lépéseit, és azt, hogy Varga szerint a német autóipar gondjai nem gyűrűznek be Mo-ra. De leginkább a stabil árfolyamra vonatkozó állítást vonta kétségbe. Egyébként a vándorgyűlésen Matolcsy több mint 10 pontba foglalta össze a világgazdaság feszültségeit, ami miatt válság lehet a reálgazdaságból kiindulva, és ez majd átgyűrűzik a pénzügyi szférába is. Ám ezt Mo. az ő programjával kivédheti.

Zsiday Viktor „cuki cicaharcnak” minősítette a két nagyvezér vitáját, mondván Varga a szakmai álláspontot képviselte, Matolcsy viszont a pozitív várakozásokat akarta erősíteni. Szerintem meg ennél többet is akart: eldöntetni, hogy ki az úr a háznál. Gyuri mindig ilyen volt, mindig ő akart a gazdaságpolitika legfőbb irányítója lenni, ő mindig meg tudja mondani a tutit, és amit más tesz, azt – finoman mondva – meg kell haladni. Ehhez hasonló menetet egyszer már megvívott, 1990-ben Rabár Ferencsel, a korabeli pénzügyminiszterrel, amikor Matolcsy

² Falra lehet mászni tőle HVG, 2019. szeptember 5.

a kormány gazdaságpolitikai titkárságát vezette. Antall József azonban nagyon gyorsan rövidre zárta a vitát miután Rabár lemondott, Matolcsyt is menesztette.

Most azonban Orbán hallgat, és szóvivője, Gulyás Gergely is mismásolja a választ az újságírói kérdésekre. A személyeskedő vitának egyébként rossz üzenete van a befektetők felé, akiket elbizonytalanít az igazodási pontok megroppanása.

Ha szétszálazzuk a történeteket, a következő látszik:

- Matolcsy válságot lát közeledni, Varga csak a konjunktúra lassulását.
- Matolcsy szerint a megoldás a 2.0 modell (330 pontja), Varga szerint költségvetési tartalékot kell képezni, amiből majd ki lehet engedni – keynesi recept.
- Matolcsy nem mondja ki, hogy az árfolyam gyengülésére játszik, ami az exportot is serkenti, de nem is tesz semmit sem ellene. Azzal, hogy telekürtöli a világot, hogy az MNB-nek nincs árfolyamcélja, azt üzeni, hogy bármi is történik az árfolyammal ő nem fog semmit sem tenni (ezt akár shortolásra való felhívásnak is tarthatjuk). Vargának nem jó az árfolyamgyengülés, mert az emeli a forintban nyilvántartott adósságot és instabilitást eredményez. A 2020-as költségvetést 320,9 Ft/euró, 284 Ft/dollár mellett tervezték, és ez 2019 őszén nagyon elszállónak látszik (írásunk időpontjában az euró forintárfolyama elhagyta a 335-t).
- Matolcsy hatalomra tör, Varga csak védelmezni akarja a gazdasági növekedést, s azért üzen az aranykor végéről, mert tudja, hogy a jövőbeni kevesebb uniós forrás miatt ez be fog következni, de erről nem beszélhet. Helyette a kedvezőtlenebb külső konjunktúrára hivatkozik, amiből eddig valóban nem jött át semmi a magyar gazdaságra, és a német autócégekből sem a hazai autóiparra. Matolcsy szerint ez nem lefutott, és még bekövetkezhet. Nincs kizárva.
- Matolcsy úgy tesz, mintha 330 pontját holnap be lehetne vezetni, Varga tudja, hogy ez politikai képtelenség, mert azok többségükben szembe mennek a NER eddigi logikájával és egyébként hatalmas költségvetési deficitet eredményeznének, ami idővel persze befoltozódik, de mi van addig?
- Matolcsy azért ágál, mert ezzel előre védekezik a felzárkóztatás kudarcáért: ő megmondta, mi a teendő, de nem azt csinálták.
- Matolcsy befelé játszik, Varga kifelé, Brüsszel felé is. Bár nem hiszem, hogy egyeztetett lenne a játékuk, mert akkor Matolcsy nem engedhette volna meg Vargával szemben a durva személyi támadást.

Mindebből nagyon úgy néz ki, hogy az anticiklikus költségvetési politika mellett a monetáris politika prociklikus lesz, a jegybank nem fog kamatot emelni, noha Vargának a 2020-as költségvetésben 0,9 százalékos alapkamat helyett 1,1 százalékkal kalkuláltak. Hogy ebből a mixből mi fog kijönni, nem tudni. Csak az bizonyos, hogy most már nem lehet úgy ösztönözni a növekedést (a jegybank és a jövedelempolitika útján), hogy abból ne következne az egyensúly romlása. Márpedig a külső aktívumokat már ma is nagy részt az uniós forrásbeáramlás tartja fenn, ami tudvalevőleg csökkeni fog. A spekulációval is megerősített forint-árfolyamromlás (a jegybanki politika képezi az alapját) viszont az inflációt pörgetheti fel, amire a jegybanknak ügyelnie kell. Lehet, hogy a jegybank ezért akkor fog majd megszorítani, amikor már kiengedni kellene.

A miniszterelnök Tuskán – a költségvetés elfogadását követő harmadik héten – azt nyilatkozta, hogy ha bejönnek azok a kedvezőtlen folyamatok az unióban, amelyeket várnak, akkor 2020 tavaszán újabb gazdaságvédelmi akciótervet fognak bevetni, és ősszel is majd még egyet. „Ennek a kidolgozása fog megtörténni a következő évben.” Ebből aztán az irányra nem lehet következtetni csak arra, hogy nagy a káosz a gazdaság irányítását illetően, keresik a Brüsszelnek és a magyar választóknak is megfelelő megoldást. Orbán tart attól, hogyha elfogy a pénz, Putyin sorsára jut, mert nem tudja tovább etetni a holdudvarát.

4. Az árfolyampolitikáról

Korábban az volt a Fidesz véleménye, hogy erős államnak van erős valutája, a gyenge valuta a gyenge állam velejárója (Járai Zsigmond). Matolcsy a kilencvenes években azért bírálta a Bokros-Surányi féle csomagot, mert abban erős leértékelést alkalmaztak. Később ezt visszavonta. Tény, hogy 2010. évi kormányra kerülésük óta mindvégig a gyenge forintra játszott, mint ahogy most is. Szerinte a válságból való kilábolásnak ez volt a „titkos fegyvere”. Váltig hangoztatja, hogy az MNB-nek nincs árfolyamcélja – tényleg nincs – csak inflációs célja. Ám azt állítja, hogy az árfolyamgyengülés nem befolyásolja az inflációt, illetve, amíg a hazai drágulás nem éri el az inflációs célkitűzés felső értékét (4%) – előretekintve, addig nincs teendője. S mióta ő jegybankelnök (2013) nem is érte el. 2013-ban 1,7 százalékos volt az infláció, ezt követően pedig a külső defláció importja két éven keresztül deflációt eredményezett, és 2016-ban is csak enyhe 0,4 százalékos éves drágulást. Ezt követően azonban emelkedik az infláció, a 2017. évi 2,4 százalékról 2018-ra 2,8 százalékra, idén pedig 3 százalék fölé. Ellentétben azzal, hogy az unióban ebben az évben továbbra is 1-1,5 százalék körüli az

áremelkedés, mi az élvonalba küzdöttük fel magunkat. A jegybank azonban mindössze ez év tavaszán lépett egy ici-pici szigorítást, de Matolcsy a sajtótájékoztatón azonnal hozzátette, hogy ez nem trendváltás a monetáris politikában, hanem csak eseti beavatkozás.

Ez év júliusától elkezdett a forint romlani az euróhoz és a dollárhoz képest is, amit nemzetközi körülményekkel magyaráztak a piaci szereplők. A külső okok közt sorolták a durvuló amerikai-kínai kapcsolatokat, a német gazdaság gyengülését, a brexitet, az olasz politikai válságot, Argentína pénzügyi összeomlását. Ilyen körülmények közt a befektetők biztonságosabb megoldásokat keresnek, aranyba, dollárba, kriptovalutába menekülnek. Ám egy éven belül a cseh korona meg sem rendült, a zlotyi a csúcsához képest 3,3 százalékos gyengült, mi viszont 5,5 százalékos. Tíz éves távlatban viszont a zloty és a korona fele annyit sem veszített az értékéből, mint a forint, amit nem lehet csak a külső körülményekkel magyarázni. Ebben nagyon is szerepet játszott és játszik a jegybank, a maga extralaza politikájával, amivel a növekedést kívánja serkenteni.

A reálfolyamatok alapján a forintnak évek óta erősödnie kellene, ami a pozitív külgazdasági egyenlegekből, a beáramló uniós pénzekből, a külföldön dolgozók hazautalásaiból és a hitelminősítők besorolás-javításából következne. Ám ennek az ellenkezője történik. 2010-ben, a Fidesz-KDNP kormány megalakulásakor a forint euróhoz mért árfolyama a 260 forintos tartományban tartózkodott. A 300 forintos árfolyam elképzelhetetlen volt. Akárcsak ma....

Magyarországon jött létre a legnagyobb negatív reálkamat az unióban, ami ösztönzi az eladósodást, a hitelek felvételét, de nem teszi vonzóvá a forint alapú eszközöket. (Ellensúlyozására találták ki a banki befektetés utáni hozamokat meghaladó állampapírkamatokat. A júliustól bevetett MÁP azonban – céljával ellentétben – nem a készpénzállományt csapolta meg alapvetően, hanem a megtakarítások átcsoportosítását eredményezte azon túlmenően, hogy a nagybefektetők a megvásárolt kötvényeket fedezetül letéve lombard hitelekkel vettek fel, amiből újra állampapírt vásároltak – magyarul: kamatarbitráltak. Ugyanez történt a babaváró hitelek egy részével is.)

Szeptember közepén úgy látszik, hogy az év végéig legalább is folytatódni fog a forint gyengülése, ezt az elemzők már trendszerűnek mondják, nem zárják ki a 340 forintos euróárfolyamot sem. (Sőt, az elemzők már azt nyilatkozzák, hogy 330 lett a 320, mint korábban: a 320 lett az új 310...) A piac nem számít a laza jegybanki politika korrekciójára

különösen nem annak fényében, hogy a konjunktúra lassulását feltartóztatandón a FED kamatvágásba kezdett és az ECB is kilátásba helyezte a további monetáris lazítást.

A gyenge árfolyam gazdasági előnyeit a következőkben foglalhatjuk össze:

- Ellensúlyozza a megdráguló munkaerő költségeit az exportálóknál (főként a németeket segíti).
- Vonza a külföldről bejövő tőkét (több forintot kap az átváltásnál).
- Megemeli az uniós pénzek forintellenértékét, tehát többet lehet kaszálni.
- Nyereségessé teszi a jegybankot.
- A jegybank a nyereségéből duzzaszthatja alapítványait, növelheti értéktárának kiadásait.
- Ösztönzi a beáramló idegenforgalmat.
- A külföldön dolgozóktól hazautalt valuta forintban többet ér (mindaddig, amíg az infláció meg nem csapolja).

Hátránya:

- Megdrágul az import, és aki ezt nem tudja az exportban vagy egyáltalán a piacon továbbhárítani, az veszteséges lesz – ez főként a hazai kkv-k problémája.
- Megnehezül a kifizetés, pedig Orbán ezt szorgalmazná.
- Megemelkedik az devizában nyilvántartott adósságállomány.
- Megemelkedik a fogyasztói árszint (egy év alatt egy százaléknyi forintárfolyamromlás kb. 0,1-0,2 százalékos drágulást okoz), amiben a leértékelődéshez fűződő inflációs várakozások is szerepet játszanak.
- Megdrágítja a külföldön való nyaralást (amire Vargának az volt a javaslata, hogy nyaraljunk itthon), a külföldre utazást, kitelepülést.
- A gyenge forint elkényelmesít, ha általa is többletjövedelem szereshető, nincs értelme a fejlesztési erőfeszítéseknek.
- A befektetők a tendenciózusan romló Ft-árfolyam láttán shortolhatják a valutánkat, aminek nem kívánatos következményei lesznek.

Általában is igaz, hogy leértékeléssel legfeljebb rövid távon lehet versenyelőnyre szert tenni, hosszú távon a befektetésektől való távolságtartással és a felpörgő inflációval károkat okoz ez a politika. Surányi György írja: „A magyar monetáris politika provokatív lazasága egy előre pontosan nem látható határon túl olyan támadásnak teheti ki a pénzügyi rendszert, olyan

bizalomvesztést okozhat, ami jelentős tőkekivonáshoz, forintgyengüléshez és végső soron az infláció senki által nem kívánt felgyorsulásához vezethet.”³

Különösen a gyors és méretes árfolyamesés okoz gondokat, mert rövid időn belül felszámolódhatnak a gyengülés előnyei, hiszen felpörög az infláció, ami beleharap a tőkebeáramlásba, az uniós pénzekbe, kikényszerül a kamatemelés, visszaesik a növekedés üteme. A konjunktúra élénkítését nagyon veszélyes leértékelő árfolyampolitikára építeni – az MNB-nek eddig szerencséje volt.

Az MNB szeptember 24-i Monetáris Tanácsi ülését nagy várakozás övezte. A forint aznap délelőtt 335,9-es árfolyamot mutatott az euróval szemben. Az elemzők egyike sem jósolta, hogy lesz kamatemelés, de a szóbeli magyarázatot nagyon várták. A Monetáris Tanács valóban nem változtatott a kamatfeltételeken, de növelte likviditásteremtését, mondván igazodik a nemzetközileg is laza monetáris környezethez, és további lazításokat helyezett kilátásba. Ezt követően a forint majdnem elérte a 336-os szintet. A jegybank az árfolyamról említést nem tett, mintha az nem hatna az inflációra. Szerintük a külső dezinflációs hatás erősebb lesz jövőre is, mint a belső keresletélénkülésből következő. Idén 3,5 százalékos, jövőre 3,3 százalékon stabilizálódó fogyasztói árdrágulást várnak.

5. Hitelminősítők

A magyar államadósság besorolását az idei első, februári vizsgálatok időpontjában az S&P és a Fitch egyaránt felminősítette. Február 15-én a Standard & Poor's egy fokozattal "BBB/A-2"-re javította a hosszú és rövid futamidejű, devizában és forintban fennálló magyar államadósság-kötelezettségek besorolását az addigi "BBB mínusz/A-3"-ról. Egy héttel később, február 22-én a Fitch Ratings ugyancsak egy fokozattal "BBB"-re javította a besorolást az addigi "BBB mínusz"-ról. Mindkét minősítő magyar osztályzatának kilátása stabil.

A további felminősítés reményéhez a kilátásokat pozitívrá kellett volna javítani, ám ez az év második felében elmaradt. Az éven belüli második minősítés augusztusban volt esedékes, amikor már kijött a második negyedéves GDP adat is. A S+P's meg sem szólalt, a Fitch Ratings döntéshozói viszont nem fogadták el a technikai elemzésből következő kilátásjavítást, maradtak a stabil jelző mellett. Bár elismerték az idei gyors növekedést, de a továbbiakban lassulást várnak a fizetési mérleg deficitbe fordulása mellett. Minősítésük gazdaságon kívüli tényezőket is figyelembe vett, köztük az unióval való romló viszonyt és a politikai szabadság

³ Surányi: Vigyázzunk jobban a forintra! HVG. 2019. okt. 3.

állapotát. Ezzel a Fitch még mindig nem adta meg a globális válság kitörése előtti minősítést a magyar állampapíroknak.

A Moody's minősítésére októberben kerül sor.

6. Foglalkoztatás-politika

Az első félévben a munkaerőfelmérés szerint 1,1 százalékkal dolgoztak többen, mint egy évvel korábban, a létszám 4,5 millió fölé nőtt. Az alkalmazotti létszám csak 0,8 százalékkal gyarapodott (3.183,9 ezer főre), s közben folyamatosan csökken a közmunkások száma (százezer körülire). A kormánypolitika szavakban a kismamák és a nyugdíjasok aktívabb foglalkoztatását forszírozza – köreikben lát bevonható tartaléksereget, és egyben elutasítja a bevándorlást, mint a munkaerő-piaci feszültségek megoldását. Ezzel szemben gyakorlatilag – a 2015 második felében kormányzati politika rangjára emelt „migránsozás” -sal ellentétben -, a PM megemelte az idegen munkaerő foglalkoztatásának keretét és újabb szakterületeket nyitott meg számukra. Ennek is köszönhetően megtöbbszörözött a munkavállalási céllal itt-tartózkodási engedélyt kérők száma. Míg 2015-ben kb. 12.500 főről beszélhettünk, 2017-ben már 24.539 főről, tavaly pedig 60.931-ről, vagyis az utóbbi években megötszörözött a külföldi munkavállalók száma. Idén valószínű, tovább emelkedik a létszám, hiszen csak augusztus végéig 49.699 kérelmet nyújtottak be. Mivel az első félévben 44 ezer fővel nőtt a teljes foglalkoztatotti kör, mondhatjuk, hogy ezt a külföldiek munkába állítása tette lehetővé. A PM gazdaságvédelmi akciótervének része volt ez év májusában a munkásszállás-építés költségvetési támogatása. A munkavállalók zöme ukrán, szerb, de ezres nagyságrendben találhatók vietnamiak, kínaiak és indiaiak is.

2017-től megnőtt azoknak a száma is, akik jövedelemszerzés céljából adják be kérelmüket az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságra. Tavaly már 1300-an voltak, s idén augusztusig 977-en, főleg kínaiak, irániak, törökök, thaiföldiek és oroszok.

7. Egyéb gazdasági kérdések

7.1. A Csiki sörgyár tulajdonosainak burkolt támogatása

Augusztus végén újabb törpe vízerőművet vásárolt meg az MVM romániai leányvállalata (a korábbi, úzvölgyi komplexum után) Szentegyháza mellett Romániában. Ezt az erőművet is a lakosság tiltakozása ellenére hozták létre, amivel a kispatakokat és környezetüket tönkre is tették. Az objektum(ok) azonban veszteségessé és eladósodottá váltak, de a magyar állam a

tulajdonosok segítségére sietett. A tulajdonosok közt mindkét esetben megtaláljuk a Csiki sörgyár alapítóját, Lénárd András (aki baráti kapcsolatokat ápol Németh Zsolttal, de lehet, hogy tulajdonostársak is). A vásárlás körülményeiről azonban az illetékes Fónagy János rákérdezésre sem adott választ, mondván az üzleti titok. Vagyis nem tartozik a nyilvánosságra az, hogy egy magyar állami vállalat a magyar állampolgárok pénzét miért és mennyiben költi idegen országok állampolgárainak megsegítésére.

7.2.Sportfinanszírozás

Eredetileg 1,5-2 milliárd forintból tervezték megépíteni Kisrigó László püspök javaslatára a szegedi sportkomplexumot. Ám a Market Építő Zrt. 9,4 milliárd forintért vállalta a kivitelezést, ami ma 13,4 milliárd forintra duzzadt. S annak ellenére, hogy már működnie kellene, még mindig nem készült el. Sőt, az aréna mellé tervezett rendezvényközpont, sportcsarnok és egyszerűbb foci pályák majd csak később épülnek meg.

Kocsis Máté, a kézilabdaszövetség elnökének irányításával nagyszabású kézilabda-csarnok építkezésekbe kezdtek a budapesti rendezésű Kézilabda Európa bajnokságra néhány évvel ezelőtt, 12 milliárd forintos előirányzattal. A munkát Budapesten Garancsi István cége, a Market Zrt végzi, aminek az ára mára 100 milliárd forintra emelkedett. Ezen kívül Tatabányán is épül csarnok (Mészárosék), meg Szegeden is. A végösszeg meg fogja haladni 150 md forintot.

A sportot Orbán Viktor stratégiai ágazatnak minősítette 2010-ben, enélkül „Magyarország soha nem lesz a sikeres emberek országa”, ezért támogatni kell a költségvetésből. Az mfor összeszedte, hogy 2018-ig mekkora összeg ment a sportra. Ezek szerint stadionokra 350 milliárd (ebből Puskás 190 milliárd – noha 100 milliárddal indult), egyéb határon túli és belüli létesítményekre (tanuszodák, sportcsarnokok) 446 milliárd, 155 milliárd egyéb sporttámogatás (versenysport, doppingvizsgálatok stb.) és ehhez jött a TAO támogatás, amely az idei évvel együtt 601 milliárd forint. Ez összesen **1552 milliárd forint**. A 2024-es olimpia rendezését anno a PWC 774 milliárdra taksálta, amivel szemben a szakemberek 1400 milliárd forintot tartottak reálisnak. **Vagyis az 1552 milliárd forintos kiadásból akár egy túlárzott olimpiát is meg tudtunk volna rendezni.** Miután a sporteredmények, kiváltképp a futballban, nem igazolják vissza a horribilis költségezés jogosultságát, új szempontot emelt be a Fidesz. Nyitrai Zsolt képviselőjük szerint minden egy forint sportkiadás 2 forint egészségügyi megtakarítást tesz lehetővé. Ezek szerint a magyar

egészségügyből nyugodtan ki lehetne vonni 3000 milliárd forintot, azaz újabb magánnyugdíj-pénztári megtakarítás volna bezsebelhető....

Az Eurostat adatai szerint az unióban a sportra és rekreációra fordított kiadások a GDP 0,7 százalékát tették ki 2017-ben. Magyarország ebben jobban teljesített, pontosabban a legjobban, mert nálunk ez az arány 2,5 százalékos volt, a legmagasabb az unióban. Egy főre számítva az uniós átlag 100 euró volt, nálunk viszont – mert olyan gazdagok vagyunk és megengedhetjük – 150 euró.

A 2020. évi költségvetésben 1864 milliárd forint az egészségügyre történő kifizetések kerete. A tao-pénzből 130 milliárd forint fog ugyanakkor sportra menni és 177 milliárd forint közvetlenül is költségvetési finanszírozásból valósulna meg. Ezen kívül az ekhos (ami a normál 33,5 százalék helyett csak 15 százalék) adózást a jövő évtől kezdve a nálunk sportoló külföldiek, külföldi sportvezetők is igénybe vehetik

7.3. Kisvasútépítés

Az elkövetkező években – egy 2017-es terv alapján, amelyben szerepelt a felcsúti kisvasút meghosszabbítása Bicskéig, illetve Lovasberényig – 19 kisvasút fejlesztésére a pénzügyminiszternek 12,6 milliárd forintot kell biztosítania a 2020-2021-2022-es költségvetésekben. A projekt felügyelete Révész Máriuszhoz, az aktív Magyarországért felelős kormánybiztoshoz tartozik, akinek ki kell majd alakítania a kisvasutak hatékony működtetésének egységes szakmai koncepcióját, egységes marketingjét. (A kormányhatározatból azonban a Vál-völgyi fejlesztés kimaradt.)

A 6 km-es felcsúti kisvasút számlája: 600 millió forintos uniós támogatásból épült. 2016. április 30-án indult el első útjára, azóta 2019. június 30-ig 17,4 millió forintos veszteséget termelt. 2018. július 1. és 2019. június 30. között 24.220 jegyet adtak el rá, 7678 darabbal kevesebbet, mint egy évvel korábban.

7.4. Külföldi földvásárlás

Jelentéseinkben nem követjük nyomon részletesen a Mészáros klán üzleteléseit, nem is tudnánk, de egy kis földmozgásról hírt kell adnunk. Egy romániai közlönyből tudtuk meg, hogy Mészáros Lőrinc, a dollármilliárdos gázszerelő, Talentis Agro vállalatán keresztül erdélyi földeket vásárolt 8,35 millió euróért (kb. 2,8 md Ft). A Talentis Agro Magyarországon is több

tízezer hektárral rendelkezik, amivel Mészárosék az egyik legnagyobb földtulajdonosok az országban. (Ideje volt külföldre is terjeszkedni.)

7.5.Euróbevezetés

Az Eurobarométer felmérése szerint a magyarok 58 százaléka szerint az euró átvételének több haszna lenne, 56 százaléka pedig kifejezetten profitálna belőle. A hazai lakosság nagyobb arányban rokonszenvezik a közös valutával, mint az euróövezeten kívüli többi uniós ország polgára. 27 százalékuk azonnali bevezetést akarna, 47 százalékuk egy bizonyos idő után, viszont 65 % úgy véli, hogy ma még nem vagyunk rá felkészülve. Varga Mihály is így látja, de 2022-re már szerinte Mo. teljesíteni tudja a bevezetés feltételeit, ám nem tűzött ki semmiféle céldátumot. Orbán és Matolcsy a beláthatatlan jövőbe tolta ki a csatlakozás dátumát (majd, ha elérjük a fejlett országok teljesítményének 90 százalékát). A magyar vezetés ezek szerint nem érti a vezetettek óhaját.

Ezzel szemben a horvát jegybankelnök az unió illetékesei felé jelezte, hogy Horvátország 2020 nyarán be kíván lépni az ERM-II-be, ami a monetáris rendszer előszobája. Ennek érdekében még pénzügyi rendszerének részbeni felügyeletét is átengedi az unió szakértőinek. (Mint ismeretes Románia és Bulgária már korábban jelezte csatlakozási szándékát, és a csehek is részt vennének az övezetbe belépést segítő konzultációkon.) Ezek szerint Horvátország – ha minden rendben lesz – 2023-ban az euróövezet tagja lehet, tíz évvel azután, hogy az unióba felvétetett. (Mi meg még húsz évvel később sem...)

Ám az eurócsoport vezetői a csatlakozás eddigi mennyiségi feltételeit azzal egészítették ki, ami korábban természetes volt, nem kellett előírni, hogy működő piacgazdaság legyen az országban. Ehhez szerintük államreformot kell végrehajtani, ami egyrészt az állam depolitizálását, a közigazgatás politikától való függetlenítését, szakmaiságának erősítését jelenti, hogy az kormányváltásoktól függetlenül is folyamatosan és szakszerűen tudjon működni. Másrészt fel kell gyorsítani a nem stratégiai vállalatok privatizálását, le kell bontani a vállalkozások alapításának és működésének korlátozását, meg kell erősíteni a magántulajdont. Úgy is értelmezhetjük ezen újonnan előírt feltételeket, minthogy a mi illiberális államunkkal nem tudnánk csatlakozni hiába teljesítenénk az inflációs, kamat, és államháztartási feltételeket.

Így aztán még inkább érthető Matolcsy György véleménye, aki szerint „nem erőltetjük az euróövezethez való csatlakozást”.

7.6. A T-Systems megvásárlása

Előbb csak az a hír jött, hogy a Mészáros Lőrinc jobbkezeinek irányítása alatt álló 4iG informatikai cég a vele konzorciumra lépett T-Systems-sel együtt nyerte el a MÁV és a Volánbusz közös országos jegyrendszerének létrehozására kiírt közbeszerzést. (Ígéretük szerint 2020 végére lesz kész a rendszer nettó 11,2 milliárd forintból.) Nem sokkal később bejelentették, hogy a 4iG megveszi a Magyar Telekomtól annak nagyon is ígéretes leányvállalatát a T-Systems egyes üzletágait⁴; a cég jóval nagyobb nála. Nem tudni pontosan milyen forrásból, csak azt, hogy az üzlet kb. 50-60 milliárd forintos lehet. Ebből 20 milliárdot finanszírozhat az MNB kötvényvásárlási programja keretében, 10 md értékű kötvény a piacon is eladható, a maradékra pedig ott vannak a bankok (már tárgyaltak is a Raiffesennel, a Budapest Bankkal és a Takarékbankkal is). A cég vezetője, Jászai Gellért külföldi tőkebevonásban is gondolkodik és mozgósíthatja saját Opus részvényeit is (például részvénytársaság keretében).

Orbának nyilván az a célja, hogy az informatikában is terjeszkedjen, és erre a T-Systems alkalmasnak látszott. Küszöbön áll ugyanis az 5G-frekvencia kormányzati tendereztetése, amit így könnyen meg lehet szerezni. A kérdés inkább csak az, hogy a Magyar Telekom német anyacége, a Deutsche Telekom miért volt hajlandó megválni a sikeres leányvállalattól.⁵ Erre talán magyarázatul szolgálhat az, hogy Orbán márciusban a Karmelita kolostorban fogadta a német tulajdonos és a magyar leányvállalat vezetőit. Információk szerint az ügylet fő paramétereiről ekkor állapodtak meg. Nem zárhatjuk ki, hogy „államközi megállapodásról” van szó, amelynél a német fél talán kapott valamiféle politikai ígéretet (ez még májusi uniós parlamenti választások előtt történt). Valami ellentételezésnek lennie kellett, hiszen a magyar fél hátrányosabb vételi helyzetben volt (itt a kishal eszi meg a nagyhalat). De az is lehetséges, hogy Orbánék valamilyen pressziót gyakoroltak a DT-re.

7.7. Microsoft-botrány

Van, aki szerint az egész azzal kezdődött, hogy Orbán Viktor 2012-ben stratégiai megállapodást írt alá a Microsoft magyar leányvállalatával. 2013-2015 között a cég

⁴ A Telekom szolgáltatásait a nagyvállalatoknak és a közsférának jutalék ellenében értékesítő üzletágat. Tárgyalnak arról is, hogy a 4iG nemcsak a közvetítői jutalékot kapja meg, hanem az árbevétel is, ami 40-50 milliárd forintra tehető. Így a 4iG egy kb. 150-160 milliárd forintos éves árbevételű céghez jut hozzá.

⁵ Mészárosék ajánlatára 2018-ban már egyszer udvariasan nemet mondtak. Úgy látszik, most olyan nyomás alá helyezték őket, hogy a németek jobbnak látták a NER-rel jóban lenni. Egyébként egykor az Origó is a Telekomé volt, és eladták Orbánéknak.

munkatársai állami beszerzések manipulálásában és vesztegetésekben vettek részt. Ezt az amerikai igazságügyi minisztérium és a tőzsdefelügyelet vizsgálatai fejtették fel, s róttak ki a cégre 25,2 millió dolláros büntetést, amivel, mint peren kívüli megállapodással – az amerikai jog szerint – az ügy az amerikai anyavállalat részéről el van intézve. A 2014 végén megkezdődött vizsgálat – erősen feltételezhető, hogy amerikai titkosszolgálati jelentések alapján – közben távozott (2016-ban) Papp István a magyarországi ügyvezető igazgató, valamint Sagyibo Viktor, a kormányzati üzletágért felelős igazgató. (Mindketten továbbra is jól fizető állásokat kaptak.) Menet közben a Microsoft magyarországi cége több gyanúsított közvetítővel is felbontotta a szerződését. A büntetés megállapításánál ezek jó pontnak számítottak.

A konstrukció nagyjából úgy működött, hogy a Microsoft termékeit, softverlicenzeit közvetítő cégeknek adta el (pontosabban az adózási okokból Írországból beszerzettek), amelyeket azok magyar állami cégeknek, közintézményeknek értékesítettek. Ám egyrészt mindenki előre tudta, hogy mikor, milyen állami megrendelés nyílik meg, meg azt is, hogy azt a közbeszerzési tenderen ki fogja elnyerni. Ezt a bűncselekményt nevezte az amerikai igazságügyi minisztérium versenyt korlátozó megállapodásnak közbeszerzési és koncessziós eljárásban⁶. Másrészt a magyar Microsoft folyamatosan árengedményeket kért anyacégétől az éles versenyre való hivatkozással, amit az többnyire meg is adott. A licenceket átvevők ezt az átlagosan 30 százalékkal csökkentett árat fizették a Microsoftnak, ám a magyar állami megrendelőnek száz százalékon számláztak. A különbözetet a tőzsdefelügyelet 13,78 millió dollárra becsülte. Ám, hogy ezzel mi történt, azt homály fedi, pontosabban fennáll annak a gyanúja, hogy magyar állami döntéshozók befolyásolását szolgálta készpénzfizetéssel, drága utazásokkal, teljesítés nélküli szolgáltatások ellenértékének kifizetésével. Ha ez beigazolódik, akkor felmerül a hivatali vesztegetés elfogadásának gyanúja, más oldalról pedig az állami pénzek hűtlen kezelésének és/vagy a költségvetési csalásnak a gyanúja.

Az ügyben az Olaf is vizsgálódik, mert a licencvásárlásokat uniós pénzekből is finanszírozták.

Annak ellenére, hogy a vizsgálat mintegy négy és fél éven keresztül folyt és a hazai ellenzék többször is érdeklődött a fejlemények után, de feljelentés is érkezett az ügyészségre,

⁶ Az érintett közbeszerzési eljárásokban megszüntették az összeférhetlenségi és versenykorlátozási tilalmakat, valamint az összebeszélés és az összejátszás tilalmát, ami miatt a közbeszerzések tkp. semmiek. De ennek a jogi következményei már nem érvényesíthetők, mert az ügyleteket teljesítették, és több mint három év elteltével elévült a Közbeszerzési Hatóság utólagos vizsgálatának joga is.

Polt Péter még 2018 októberében is azt nyilatkozta, hogy „bűncselekmény gyanújának hiányában” nem folytatnak vizsgálatot. A hivatalos kormányzati álláspont pedig az volt, hogy „az ügyről a kormánynak és a parlamentnek nincs sem hatásköre, sem bővebb információja”.

Horváth Andrástól tudjuk, hogy mely állami cégek voltak vevőoldalról érintve:

- Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt 4,2 md ft,
- Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség 3,9 md ft,
- NAV 2,6 md ft,
- MTVA 2,1 md ft,
- ORFK 1,2 md ft
- MÁV 0,8 md ft,
- Fővárosi Vízművek 0,4 md ft,
- Nemzeti Útdíjfizetési Szolgáltató Zrt 0,3 md ft,
- Állami Egészségügyi Ellátó Központ 0,3 md ft,
- a Legfelsőbb Ügyészség 0,2 md ft.

Ilyen nagyszegű vásárlásoknál az eladóval az állami megrendelőnek kellett volna közvetlenül tárgyalni, tudván, hogy árendedményt lehet szerezni. Ám nálunk közvetítőket⁷ bíztak meg a beszerzésekkel és értékesítésekkel, amelyek rendre Fidesz-közeliek voltak. Horváth András közlése szerint a fő közvetítők a következők voltak:

- Euro One Zrt, 7,5 md ft,
- Humansoft Kft 1,8 md ft,
- LicensePort Zrt 1,6 md ft,
- RacioNet Zrt 2,6 md ft,
- T-Systems Magyarország Zrt 2 md ft.

<https://atlatzo.hu/2019/08/12/horvath-andras-kozzetette-a-microsoft-ugyben-vevokent-erintett-allami-szervezetek-listajat/>

A felsorolt közvetítők közül négyel megszakította a kapcsolatait a vizsgálat során a Microsoft Magyarország Kft. Az amerikaiak jelentéséből értesültünk arról, hogy az ORFK, a NAV, valamint a NISZ munkatársai bizonyosan érintettek voltak a vesztegetési, csalási ügyletekben. A vizsgálatokból az is kiderült, hogy egy-egy ügyletet a legfelsőbb szinteken

⁷ Közvetítők beiktatása különösen a második Orbán-kormány idején harapozódott el a Fidesz köreibe sokféle területen a közvetlen beszerzések kiiktatásával, a monopolhelyzetbe hozott közvetítő jövedelemhez juttatása érdekében.

egyeztettek, s köztük Orbán Viktorral is. A NAV példájának említésénél az derült ki, hogy a kritikus időben Tiborcz Péter (T. István testvére) volt a NAV informatikai beszerzésekért felelős vezetője.

A Microsoft történetében a magyar eset nem volt egyedi. Az amerikai tőzsdefelügyelet a magyar ügyet ez év júliusában a Szaúd-arábiai, a török és thai korrupciós ügyekkel együtt jelentette be. Ám azok apró túlkapások voltak a magyar akciókhoz képest. Az amerikaiak a Microsoft Kft 4 md forintos árbevételét minősítették vitathatónak. Törökországban csupán egy gyanús ügyet találtak, Bangokban 29 millió dollárt, Szaúd-Arábiában 126 millió dollárt. De büntetést csak Magyarország miatt róttak ki a cégre. (A romániai hasonló eset kapcsán Romániában kilenc miniszter ül börtönben.) Magyarországon csak egyetlen ügyleten 500 millió forintot kerestek.

Augusztus elején, amikor már nem volt védhető a védhetetlen, a Magyar Nemzetben hangot váltottak. „Ügyeskedés történt 2013 és 2015 között” – írták az állami szoftverbeszerzéseknél. A cikk a felelősséget teljes egészében a közvetítőkre tolja, akik hibáztak és egymás közt osztották el a kapott, de nem továbbított árengedményt. Ezzel szemben az amerikai jelentés olyan e-maileket is nyilvánosságra hozott, amelyekből kiderült, hogy a Microsoft magyar vezetése és egyes kormánytagok egyeztettek az ügyletekről. Sőt, egyik Microsoft dolgozó azt jelentette a redmondi központ megnyugtatóására (tehát az amerikaiak is tudtak az ügyletekről!), hogy „Egészen a miniszterelnökig mindenkitől begyűjtöttük a kormány jóváhagyását.”

Polt Péterék az amerikaiak coming out-olása után nem tehettek mást, minthogy megindították az eljárást, ami azzal kezdődött, hogy a feltárt adatokért az amerikaiakhoz fordultak.

Lehetséges, hogy a Microsoft Magyarország Kft a továbbiakban nagyobb távolságot akar tartani a NER-től, amire abból következtethetünk, hogy felmondta a szerződését a T-Systemmel, mint közvetítővel éppen akkor, amikor annak megvételét a NER lovagok bejelentették.

7.8.Szállítmányozási kérdések

Előző jelentésünkben írtunk arról, hogy június 12-én Szijjártó Péter jelentette: Magyarország Triesztben épít saját kikötőt, kb. 100 millió eurós kivitelezésben. Ehhez 60 évre szóló koncessziós szerződés keretében megvásároltak 31 millió euróért egy 300 méteres

partszakaszhoz tartozó területet, 32 hektárt (vagyis ezek szerint már 131 millió eurónál – 44 md forintnál - tart a projekt). A partszakasz menti vízmélység 13 méter. A miniszter azóta sem árult el részleteket a beruházásról, csak az előnyeiről adott tájékoztatást, úgy, mint hogy ezzel ösztönözni lehet az exportot, és olcsóbbá tehető a szállítmányozás. Szállítási szakemberek szerint erre a kikötői építkezésre a magyarországi multinacionális cégeknek semmi szükségük nincs, mert megvannak a jól bejáratott szállítási csatornáik.

- A magyar export 80 százaléka szárazföldön megy.
- A tengeri szállításból egyharmad Hamburgon keresztül bonyolódik.
- A maradék kétharmad megy az Adrián, Koperen, Trieszten, Fiumén keresztül, ahol egyrészt ennél nagyobb kikötők vannak (és jól bejáratottak), másrészt az itteni folyó fejlesztések mellett a magyarországi eltörpülhet.
- A kikötő tulajdonosának csekély befolyása van a szállítás árára, megbízhatóságára, mert a transzportot erre specializálódott cégek bonyolítják le az áru berakódásától a célállomásig – teljes szolgáltatást biztosítva. Lehet, hogy később Mo. is szervez majd ilyen céget, de annak akkor hajóflottával is rendelkeznie kell. (Ne legyünk kishitűek a NER-ben minden lehetséges.)

Amellett, hogy nincs a kikötőre szükségünk annak kapacitása el fog maradni a normál igényektől. Ma egy konténerhajó ugyanis 350-400 méter hosszú és legalább 15 méter a merülési mélysége. Ilyen hajókat a trieszti magyar kikötő nem tudna fogadni. Az meg, hogy átrakódnak egy közepesre, teljesen értelmetlen és nagyon költséges megoldás.

Szijjártó azzal is érvelt, hogy a kikötőnket a lengyelek és a csehek is használni fogják. Ez is eléggé kétséges, hiszen a lengyelek Európán kívüli exportjukat Gdanskból bonyolítják, a csehek pedig Hamburgból.

Már korábbi jelentésünkben is írtunk arról, hogy a pireuszi kikötőhöz kapcsolódó Budapest-Belgrád vasút építése mellett érthetetlen számunkra a trieszti építkezés, terjeszkedés. A Pireuszba érkező kínai árut nem fogják átrakni kisebb hajókra és Triesztbe irányítani. Ha pedig a magyar áruk Pireusz felé mennek, minek a saját trieszti kikötő?

Ahogy a Budapest-Belgrád vasútvonal teljes megvalósítási tervét titkosították, valószínű itt is ezt a megoldást favorizálják (Szijjártó semmi konkrétumot nem árult el július végi sajtótájékoztatóján). A beruházás gazdasági értelmetlenségét csak így lehet elleplezni. Politikai magyarázat persze található rá, pl. Orbán Salvinival való erősebb kapcsolatra törekvése, vagy a NER exportáló lovagjainak érdeke...

Miután június 12-én megkötötték a Budapest-Belgrád vasútvonal tervezésére és kivitelezésére szóló 2,1 milliárd dolláros szerződést Mészáros Lőrinc és két kínai cég részvételével (a tervezett május 25. helyett), megtudtuk, hogy mindez csak azután lép érvénybe, ha a kínai eximbankkal is tető alá hozzák a hitelszerződést. Július elején még úgy nézett ki, hogy erre hamarosan sor fog kerülni (Palkovics), ám szeptember végén még mindig csak arról adott hírt Szijjártó Péter, hogy a kínai külügyminiszterrel folytatott new yorki tárgyalásain megállapodtak a hitelszerződés tárgyalásának felgyorsításáról. Szijjártó már július közepén jelezte, hogy újabb határidőkben kell majd gondolkodni, mert „a tárgyalások nem a remélt ütemben haladnak”. Ekkor célként azt látta jónak, ha még az idén megkötik a hitelszerződést.

A kínai Eximbank vonakodásának hátterében azt a miniszterelnöki iránymutatást véljük felfedezni, amely szerint Kínának a jövőben jobban meg kell fontolnia a befektetéseit, életképeseket kell finanszíroznia már csak a kínai vállalatok adósságterheinek növekedése miatti aggodalmak okán is. Ezt Hszi Csin-ping fejtette ki, noha az ő személyes ügye az Egy út, egy övezet program megvalósítása. Kijelentését a közelmúltbeli kudarcok is motiválhatták: Tanzániában, Kazahsztánban, Zimbabwében, Kenyában le kellett állítani nagy fejlesztéseket (vasút és napenergia) a nagyfokú eladósodottság miatt és mert a projektek nem tűntek megtérülőnek.

Meglehet a 2400 éves megtérüléssel kecsegtető (na jó, 130 év) Budapest-Belgrád vasútvonal korszerűsítését nem tartja pénzügyileg életképesnek a kínai Eximbank. Ha nem írná alá a hitelszerződést, az nagy megváltás volna Magyarországnak. Igaz, a Mészáros család elesne kb. egy 600 milliárd forintos üzlettől, de ne fájjon a szívünk érte, majd megoldják...

8. Bankügyek

8.1.A MÁP és a bankok

Szeptemberre kiderült, hogy a nagy népszerűségnek örvendő Magyar Állampapír Plusz (MÁP) nagyszerű üzletet jelent egyes bankoknak és egyes honfitársainknak. A privát bankári ügyfél pozícióját élvező ugyanis a megvásárolt MÁP-t fedezetként bankjánál letéve arra 2-3 százalékos kamattal lombardhitelt vehet fel a letett összeg 80-90 százaléka erejéig, amiből újabb államkötvényeket vásárol. Ennél jobb és biztonságosabb üzlet ma nincs a piacon. Az OTP, az MKB, a Takarékbank, a Raiffeisen, az Erste és UniCredit kínál ilyen konstrukciójú

hiteleket. „Mezei bankoló” nem tud részt venni ilyen ügyletben, hiszen neki 5-9 százalékos thm-t kellene a lombardhitel után fizetnie, miközben a megtakarításáért csak 5-6 százalékot kap.

E sajátos konstrukció az MNB-nek is szemet szűrt és megkérte a kereskedelmi bankokat, hogy tartózkodjanak ettől a megoldástól. Állítólag ez meg is történt. De a kettős kamatrendszer bizonyára továbbra is csábító lesz.

Varga Mihály közlése szerint a MÁP-ból július 1-től szeptember közepéig majdnem 2000 milliárdnyi kelt el, ami rendkívül sok, senki nem várt ekkora összeget. Nem igazolódott be azonban az, hogy az új állampapír majd lepassztja a lakosság kezén lévő rendkívül magas készpénzállományt (az továbbra is 5000 md forint). A lombardhitelekből 150 milliárdot könnyvelhettek el, további 250-300 milliárd forint áramolhatott be a lakossági folyószámlákról és befektetési alapokból. A kötvény visszavetette a háztartások lakásvásárlási kedvét is. Régebbi papírok visszavásárlásából kb. 800 milliárd forint áramlott az új papírokba.

A kialakult helyzet azt eredményezi, hogy a befektetési alapok új, kockázatosabb eszközöket ajánljanak a megtakarítóknak.

8.2. Nemzetközi Beruházási Bank

Július végén a kormány nagy maradványátcsoportosításakor az IBB 3,2 milliárd forintot kapott budapesti székhelyének létrehozására. A bank jelenleg a Váci úti új irodaházak egyikében székel – lehet, ideiglenes jelleggel -, minthogy korábban az a hír járta, hogy a Lánchíd budai oldalán kap irodát. A bank egyébként a Szabadság tér környékén (egykori MTV székház) is érdeklődött helyiség után, de az USA nagykövetségének erős tiltakozására Orbán Viktor megígérte az amerikai nagykövetnek, hogy ez nem jöhet szóba. Orbán a Trampnál májusban tett látogatása után egy gépen jött haza Budapestre Cornstein nagykövettel, akinek több mindent is megígért a hosszú repülőúton. Cornstein ezeket komolyan vette, és még ma is úgy hivatkozik rájuk, mint például, hogy komoly biztosítékot kapott a kormánytól arra nézve, hogy a bank munkatársai nem fognak teljeskörű diplomáciai mentességet kapni⁸. Ez persze nincs

⁸ Szoros lesz a bankot figyelő magyar-amerikai titkosszolgálati együttműködés, szigorúan szűrik a diplomata státuszra jelentkezőket, más NATO szövetséges közelébe sem engedik betelepedni a bankot, a magyar hatóságok együttműködnek a bank „illegális” szándékainak ellenőrzésében.

így, mert az orosz-magyar megállapodás szerint megkapják az itt dolgozók a diplomáciai mentességet.

A magyar kormányon kívül mindenki úgy véli, hogy a bank az orosz legfelsőbb vezetéshez van közvetlenül bekötve, és komoly nemzetbiztonsági kockázatot jelent. A csehek is így látják, s szeptember végén azt nyilatkozták, hogy ezért semmi keresnivalójuk nincs a bankban. Ellentétben velünk, akik a bank Budapestre költözését a magyar gazdaságpolitika elismeréseként értékeljük (Varga), amivel megerősödik a főváros, mint pénzügyi központ.

A bank igazgatója az oroszul is kiválóan beszélő Boros Imre lett, az egykori Phare-pénzek minisztere. Az igazgatóság elnökhelyettesi posztját egy Moszkvában végzett külügyér, Lalóczy Imre tölti be. A bank ma 110 fővel működik (az orosz nagykövetség csak 340 fővel).

A magyar kormány az amerikai kongresszusban lobbizik a bank elfogadása mellett (kettős játék), alaptalannak tartja az IBB-vel kapcsolatos amerikai félelmeket.

8.3. Alakul Orbán bankkonglomerátuma

Több százból szövődik össze az a hatalmas bank, amely Csányi Sándor legyőzésére szerveződik, s nem mellesleg arra, hogy az Orbán-Mészáros és egyéb NER cégek működését pénzügyi oldalról megolajozzák, zavartalanná tegyék. Októberben feláll a Takarékbank Zrt Vida József vezetésével (Mészáros Lőrinc üzelettársa, a TV2 tulajdonosa) a Magyar Posta Befektetési Zrt, a Takarékkereskedelmi Bank, 11 takarékszövetkezet egyesülésével. (A TakarékJelzálogbank egyidőre külön működik.) Az óriás bankhoz kb. egymillió ügyfél tartozik, a lakossági megtakarítások ötöde (2018. végi adat szerint: 1760 milliárd forint betét).

A másik szál a Mészáros Lőrinc, Sziij László és Balog Ádám érdekeltségébe került Magyar Külkereskedelmi Bank jelenti. A harmadikat a privatizáció előtt álló BB. Mivel azonban a BB vevőjének legalább 200 milliárd forintot kellene kifizetni, és ennyi még nincs, valószínű részvénycserével fogják megoldani a közös tulajdonosi körhöz kerülést.

A három szegmens egybekapcsolásával az ország második legnagyobb bankja jön létre, kb. 400 milliárd forintos saját tőkével, amelynek lakossági betétállomány 2400 milliárd forint körül alakul. Csak látszólag lesz magántulajdonban, amennyiben jó működés esetén a tulajdonosok kivehetik részesedésüket, ám ha baj lesz, nem fognak (nem is tudnak) a zsebükbe nyúlni, vagyis állami segítségre szorulnak. Az állami segítség addig is meglesz például a

jegybank révén és állami megrendelésekkel, állami, önkormányzati cégek számlavezetésével stb. A konglomerátum úgy fog működni, mint a szocializmus egyszintű bankrendszere: a megtérülési, piaci szempontok mellőzésével, erős haveri kötöttség mellett, politikai igényeknek eleget téve. S e működés eredménye is várhatóan ugyanaz lesz: csőd, aminek eltakarítása majd az állampolgárok közösségére hárul. Várhegyi Éva írja: „...minél tovább működik a rendszer, a magyar gazdaság minél nagyobb hányadát gyűri maga alá, annál többbe kerül majd a (legalább részleges) visszarendezés. Ha egyáltalán lehetséges lesz.”⁹

⁹ Várhegyi Éva: Kipukkadásig, Magyar Narancs, 2019. aug. 29.

III. Oligarchák, barátok, családi kötelékek

Mostanában valamiféle szabadkozó bekezdéssel szoktunk belevágni e fejezet megírásának. Mintha úgy éreznénk, hogy egy komolyabban veendő összefoglalóban nem lenne helye olyan bulvárízű témakörök taglalásának, mint amilyen a hazai oligarchia helyzete, pillanatnyi kedvezményei és folyamatos gazdagodása. Fanyalgásunk negyedévről negyedévre oldódott, s lassanként - nagyjából a mérvadó közéleti sajtó megmaradt, igényesebb részével együtt - rájöttünk, hogy e réteg rendszeres figyelemmel kísérése nélkül lehet, hogy éppen a lényegyet veszítenénk szem elől.

Ma már - kilenc év elmúltán - akár az a hipotézis is bátran megkockáztatható, hogy éppen e szűkkörű csoport parttalan meggazdagodása a mögöttünk hagyott évtized legfontosabb társadalmi/gazdasági mozzanata. Az viszont majdhogynem önálló kutatási feladatként lenne megfogalmazható: hogyan lett lehetséges megetetni a mai magyar társadalmat egy hosszú évtizeden át azzal a trükkel, miszerint eme kitüntetett réteg élete leginkább a bulvárlapok, pletykarovatok és a legalja-újságírás kizárólagos vadászterülete.

Korábban is utaltunk már arra, hogy néhány orgánus és tehetséges szakújságíró megkezdte e roppantul káros szokás felszámolását, s elkezdtek e kitüntetett réteg ügyeinek elemzését átvinni a legfontosabb társadalmi/politikai alapkérdések sorába. Mi is osztjuk ezt a hozzáállást és az elmúlt egy-két évben egyre hangsúlyosabb módon bántunk e jelenséggel.

Legutóbbi (2019. II. negyedéves) elemzésünkben 12 oldalon keresztül próbáltuk számba venni e réteg meggazdagodásának forrásait és követni a hozzájuk jutó százmilliárdok további útját (86-98. oldalakon). Erre hivatkozva tartjuk ez alkalommal magunkat némileg felmenthetőnek a mélyebb összefüggések újbóli megírása alól – a múltkor kifejtetteket ugyanis változatlanul érvényesek. E mostani összegzőnkben maradnánk e réteg elmúlt hónapokra vonatkozható jelenségeinél, illetve még egy lépéssel tovább mennénk. Mind több hazai és külföldi forrás ugyanis egyértelmű kapcsolatot talál e kivételezett csoport folyamatos meggazdagodása és a hazai korrupció között. E felismeréstől mi sem fogjuk magunkat távoltartani.

Mostani összefoglalónkban újfent megemlékezünk e réteg gazdagodásának néhány kitüntetett területéről: a sportberuházások, a média és az informatikai piac lesznek ezúttal is a tantörténeteink. (Akad majd néhány olyan példánk, amelynek helye lesz a gazdasági fejezetben is, mert itt is és ott is joggal és alappal szerepeltethetők.)

1. A sport örök világa

Dénes Ferenc, sportközgazdász egy átfogó esszében védte meg és vette kivédhetetlenül alapos bírálat alá mindazt, ami 2010 után a hazai sportberuházások terén történt. Ő abból indult ki, hogy elvileg még elfogadható álláspont is lehetne a sportberuházások, infrastrukturális hátterek példátlanul magas támogatottsága, mert mindezek még hozzá is járulhatnának egy sokkal egészségesebb, önbizalomteli közállapot és nemzeti önbecsülés megerősítéséhez.

Ám a megvalósult rendszer legnagyobb hibája végtelenül központosított mivolta, és ebben a szisztémában még az is csak látszat, hogy a „futballbolond helyi kiskirályok” a maguk feje után, szabadon herdálhatják el a reájuk bízott milliárdokat. Minden szigorú, példátlanul feszes központi irányítás alatt van, amely vonás előbb-utóbb ahhoz a voluntarizmushoz vezet, amit már nagyon is jól ismerhetünk az ötvenes évek elején kicsikart sportsikerek modelljéből. Mindenfajta sportsikert azonnal szeretnének napi, politikai legitimációs eszközként felhasználni, ami azzal a kockázattal jár, hogy az egész grandiózus kísérlet előbb-utóbb önmaga paródiájává válik. (*Dénes Ferenc: Monománia lenne? Új Sportgazdasági Mechanizmus. MNcs. júl. 11.*)

Ritkán szoktuk forrásainkat nagyobb terjedelemben is idézni, sőt, kommentálni sem szoktuk ezeket. Most azért tettünk kivételt, mert a sportfinanszírozásról szóló, százféle publikáció közül ez az esszé ment el a legmesszebbre és próbálta megtalálni az egész örület racionális magvát. Dénes Ferenc tantörténete a Fradi folyamatos túlffinanszírozása, amelyből azt a következtetést vonta le, hogy gazdasági szempontból e voluntarista modell leggyöngébb pontja az, hogy a létrejött, és igen drágán, a legtöbbször túlárzottan megvalósított sportlétesítmények hosszabb távon csak óriási veszteségek árán lesznek fenntarthatók.

Szemére vethetnénk persze a szerzőnek azt is, hogy 2010 óta erre az előre láthatóan óriási veszteséget termelő ágazat pazarlására már elegendő példát láthattunk ahhoz, hogy nagyon ideje lenne befejezni ezt a képtelen gyakorlatot. Ehhez képest lássunk néhány friss, e nyári példát arra nézve, hogyan is érinti mindez a kedvezményezett csoportok helyzetét:

- Seszták Miklós talán kibukott a legszűkebb kormányzati csoportosulásból, ám Kisvárdára eléggé messze van ahhoz a fővárostól, hogy a hazavitt politikai tőkéből még ő is létrehozassa a maga kis Tündéerkertjét. A nyári média egyik öröme volt az, amikor nyilvánosságra hozhatták az ottani luxus-pazarlás arcpirító részleteit, hogyan lesz például teniszakadémia, avagy lowellness-központ az eredetileg egészen másféle célokat szolgáló milliókból. Következmény természetesen ezúttal sincs, meg lehet írni mindent, az újabb érdeklődő újságíróknak ezután legfeljebb tilos lesz odamenni és benézni. Kicsiben modellszerű mindez, mert benne van az

Egész: ha egyszer a Központ megengedte neked, hogy Te is urizálhatsz közpénzből, akkor nem számít már semmiféle kifogás, kritika, lelepleződés.

- https://hvg.hu/gazdasag/20190917_kisvarda_riport_stadion_sesztak_miklos_olaf
- <https://mfor.hu/cikkek/makro/a-luxus-teniszakademia-csak-a-kezdet--korbeepiti-atavat-sesztak-kore.html>

- A szegedi sportközpont sorsa több szempontból is tantörténet-szerű. Először is, ott van az a képtelen helyzet, hogy ezt a várost hosszú ideje ellenzéki párhovatartozású polgármester irányítja. Elvileg ide nem is jöhetne pénz. Az itt székelő püspök viszont régi focibarátja a kormányfőnek, így azután a beruházás „gazdája” az a Kiss-Rigó János lesz, aki már legitim garanciája annak, ami a későbbiekben történik. (Nem volt véletlen elszólás a püspök úrtól a tavalyi választások előtt az, hogy azt találta hirdetni: „keresztény embernek nem jelent dilemmát a választás...”)
Mi is történt? A szokásos, mert itt is jóval több lesz a végösszeg, mint ahogyan tervezték. És mit gondolnak, ki lehet a kivitelező? A mondás itt valóban megállja a helyét: hármat lehet találgatni, s ezúttal a három közül az EGYIK, a legfontosabb: Garancsi cége.
- https://hvg.hu/gazdasag/20190828_Stadionavatas_Szegeden_Ugrik_a_puspok_fekete_parduca?s=hk
- <https://444.hu/2019/08/02/harommilliarddal-dragul-a-szegedi-puspok-stadionja>
- <https://mutyimondo.atlatszo.hu/2019/08/02/kozpenzeso-a-kezilabdacsarnokra-a-puspoki-stadionra-es-a-miniszterelnok-gyulekezetere/>

- S ha már Garancsi...Az ő klubja az a Videoton, amely az idei kupaszezon legnagyobb szégyenét tudhatja a magáénak. Képesek voltak kiesni a /!/ liechtensteini csapat ellen. A magyar sportsajtó mélyen hallgatott erről a példátlan kudarcról, pedig lett volna miről elmélkedni. A fehérvári csapat igazolt tagjai között olyan játékosok is kaphatnak évi 30 milliós fizetés, akik egyetlen percnyi játékidőt sem tudnak felmutatni. Ez a klub – a kormányfői közelségnek köszönhetően – az elmúlt évtizedben számlálhatatlan mennyiségű forráshoz jutott, ehhez képest elért eredménye több mint szánalmas és szégyenteljes. Gyanítjuk, hogy a két jelenség között lehet némi összefüggés. Ha a pénz számolatlanul érkezik és nincs köze a teljesítményhez, akkor mitől is lenne teljesítménykényszer?
- https://hvg.hu/gazdasag/20190802_magyar_foci_europa_liga_bajnokok_ligaja_fehervar_kispest_debrece_n_ferencvaros
- https://hvg.hu/gazdasag/20190802_A_focialista_gazdasag

- Az idei szezon sportberuházási pálmáját azonban nem is a foci, hanem a kézilabdacsarnoknak épülő beruházás viheti el. Eredetileg erre azért lenne szükség, mert a valamikori jövőben kézilabda-vébét szeretnénk rendezni, ehhez pedig megfelelő színvonalú, nemzetközi mércéket is megütő helyszín kell. Így is kezdődött mindez, a maga eredetileg 10-15 milliárdos összegével. Azóta kiderült, hogy ez a csarnok még számos egyéb funkcióra is alkalmas lehet, ezért nem is meglepő, ha hétről hétre növekszik az ára. A legutóbbi becslés szerint jelenleg 115 milliárd. (Erősen emlékeztet mindez az egykori úszóvébé hasonlóan felkúszó árainak meséjére.)

A beruházás fölötti politikai védnökséget pedig maga a Kézilabdaszövetség elnöke fogja ellátni. Ki is? Kocsis Máté, akinek egyéb teendői mellett lesz erre is ideje. És ezúttal lehet hármat találgatni: na, ki fogja építeni?

Most a háromból egy másik, Mészáros Lőrinc egyik cége lett a nyertes.

<https://g7.hu/kozelet/20190801/10-15-milliard-helyett-115-milliardunkba-kerul-maja-az-uj-kezilabda-csarnok/>

https://hvg.hu/gazdasag/20190823/A_Nemzeti_Sportkozpontok_14_milliard_helyett_101et_koltott_egyetlen_ev_alatt?s=hk

<https://24.hu/fn/gazdasag/2019/09/16/kezilabda-eb-csarnok-epites-meszaros-garanci/>

Ezek voltak azok a beruházások, amelyekről legalább a média képes volt valamiféle hírt adni, de ne higgyük, hogy e fönti néhány példával kimeríthető lenne mindaz, ami a sportberuházások ürügyével történő oligarcha-hízlalás terén zajlik. A Magyar Hang szakújságírója kibogarászta három, párhuzamosan futó sportberuházás jelen helyzetét, az induló árakhoz képesti végső összegeket, s a beruházások kedvezményezettjeit. Mind a három helyszínen ugyanazt találta, a rákosmezei sportcsarnok, az egri stadion, valamint a veszprémi városi uszoda esetében hasonló jelenségeket. Túlárzás, határidő-túllépés, milliárdos további költségek utólagos elszámolása, és természetesen ugyanaz a beruházói kör a kedvezményezett. (B. Molnár László: Milliárdokra újabb milliárdok. MHa. Júl. 26.)

2.A közmédia milliárdjai

A hazai média világának államosításáról korábbi összegzőinkben rendre megemlékeztünk, de a szűkebb oligarcha-csoportokhoz történt odaláncolásról talán a szükségesnél kevesebb szójt tettünk. Az idei évben is történt azonban - illetve, folyamatosan történik – két olyan jelenség,

amely okán nagyon is helyénvaló az, ha az ehelyütt zajló folyamatokat nyugodt lélekkel csapjuk az oligarchizálódás témaköréhez.

Az egyik fejlemény az, hogy ezen a területen is végbement a lehető legtökéletesebb centralizáció, amelynek következtében nem a média működése lett hatékonyabb, hanem a manipulációs nagyüzem mozgatása. E centralizáció mozgatásában, valamint a kedvezményezett kör zártságában hasonló vonásokat fedezhetünk fel, mint amit a sportfinanszírozás terén érzékelhetünk. Zárt kormányzati csoport rendel és irányít, és hasonlóan zárt vállalkozói kör nyakába hullik a pénzeső. (A HVG kiszámolta, hogy **2010 óta a kormány összesen 700 milliárd forintnyi összeggel stafírozta ki azt a médiakört**, amelynek államosítása még annak idején - 2010 őszén - történt. És ezen pénzek felhasználói, elnyerői nagyjából ugyanazon cégek, nevek, szereplők, legfeljebb e szférában mások a rendszergazdák, mint a sportpénzek esetében, itt a Habony-Rogán-Kálmista-háromszög közötti hálózatban található a meghatározó személyek. „Csak ülök, és mesélnek. Közmédia-gigabüdzsé”. HVG. Aug. 1.) A centralizáció folyamatáról és eredményeiről érdekes háttérrel ad: https://hvg.hu/itthon/20190801_Europai_Bizottsag_A_fideszes_mediagolem_veszelyt_jelent_a_sajt_ozsabadsagra

https://nepszava.hu/3045126_csak-artott-a-kesma-letrehozasa

S a két szféra közötti kapcsolatot rendkívüli éleséggel világíthatja meg az alábbi friss hír: a., a kormány többszáz milliárddal támogatja a közmédiát, b., ezen belül pedig különösen a kormányzati reklámtevékenységet. c., Majd ugyanez a média képtelen mértékben felárazza a hazai labdarúgó események közvetítését, d., és ezáltal biztosít a kluboknak olyan extra-bevételt, amelyre a maguk sporttevékenysége révén soha nem tehetnének szert. Magyarán így is ugyanazt a szűk kört sikerül támogatni még egy különleges forrással:

https://hvg.hu/gazdasag/20191001_MTVA_Evi_70_milliard_megy_csak_sportesemenyek_kozvetitesi_jogaira?s=hk

https://g7.hu/kozelet/20191001/evi-2500-napnyi-musort-szabadit-az-orszagra-az-allami-media/?fbclid=IwAR3FjGkilsJTLaDgWwwGiIM_KBAL071qSo8AXovIIOS-wjhZrFElsThemkk

3. Tágabb összefüggések fölsejlése

A nyár egyik csöndes botránya volt a Microsoft, amely a hazájában jelentős büntetéssel úszta meg az európai korrupciós zavarosban való ficánkolásait. Hamar kiderült, hogy lett volna itt

vizsgálendő ügy, csak éppen... A szóba hozott személyek, intézmények miatt úgyszólván reménytelennek tűnik a hazai korrupciós szál felgöngyölítése. Fura egy helyzet. Otthon, Amerikában keményen megbüntetik a Microsoft cégét, mert belement a korrupciós játékokba. Itt viszont nem lehet megtudni, hogy kik is kapták ezeket a korrupciós összegeket. A megfejtés nehéz is lesz, miután a hazai megrendelők között a NAV, valamint az ORFK is szerepelt, ráadásul a közvetítők között még közvetlen rokoni szál is kibogozható lenne.

<https://atlatszo.hu/2019/08/12/horvath-andras-kozvetette-a-microsoft-ugyben-vevokent-erintett-allami-szervezetek-listajat/>

Egyszóval, akárhonnét is indulnánk el, el kellene jutnunk a magyarországi korrupció állapotához. Igen ám, de még az erről szóló nemzetközi jelentést is csak a legnagyobb nehézségekkel lehetett itthon is megismerni. <https://hirklikk.hu/kozelet/itt-a-titkos-jelentes-a-magyarorszag-i-korrupcirol/353213>

<https://444.hu/2019/08/01/nyilvanossagra-hoztak-harom-eddig-eltitkolt-korrupcios-jelentest-magyarorszagrol>

Nem feltétlenül független jelenség mindettől az a minap megjelent nemzetközi összehasonlítás, amely szerint hazánk költi a legtöbbet a szabadidős és sportberuházásokra.

https://index.hu/sport/2019/09/23/eurostat_magyarorszag_kolt_a_legnagyobb_aranyban_a_sport_tamogatasara_es_rekreaciora_az_eu-ban/

https://hvg.hu/gazdasag/20190923_sport_rekreacio_tamogatas_magyarorszag_eu

Hogy jön ez ide, a korrupciós gondolatmenethez? Hát úgy, ahogyan az egyenkénti tételek kapcsán most is és máskor is bemutattuk: úgy, hogy mindenféle verseny nélkül, azok kaphatják ezeket a pénzeket, akiket az év végi gazdagodási listák éllovasai között láthatunk viszont. Meg a VIP-páholyok boldog védettségében...

S ha mindez nem lett volna kellően meggyőző erejű, minden kommentár nélkül ide idézzük a Transparency International Magyarország kuratóriumi elnökének, Nagy Zoltának az összegzőnk megírásakor megjelent interjóját: https://nepszava.hu/3051004_magyar-sajatossag-a-rendszerszintu-korrupcio Ő megkülönbözteti a kiskorrupciót (amely személyhez kötött és közvetlen jellegű) a nagykorruptiótól, ami inkább rendszerszerű. Ez utóbbit maga az állam/a kormányzat kezdeményezi azzal, hogy meghatározott vállalkozói kört, csoportokat kivon az általános szabályozás alól és számukra különlegesen védett jogi környezetet hoz létre. Példái között szerepel a letelepedési kötvény, illetőleg a tao-pénzek felhasználása a sport világában, mert mind a kettőnek a lényege ugyanaz: ellenőrizetlenül kerülhetnek közpénz-milliárdok magánzsebekbe, ráadásul mindenféle következmények nélkül. S fölöttébb érdekes az a

megjegyzése, miszerint néhány magánvállalkozói kör úgy viselkedik, mintha a kormányzat felettesei lennének, és megrendeléseket adhatnak a nekik kedvező jogi szabályozásra.

Ehhez csupán annyit tehetnénk hozzá: 2010 óta ezek a körök/személyek nagyjából név szerint, pontosan ismerhetők. Olyannyira ismerhetők, hogy a hazai szakújságírás időnként nagyszabású körképekben mutatja be azt a képtelenül tarka cég-összefonódási hálót, amelynek a végpontjain szinte mindig ugyanazt a féltucatnyi nevet lehet azonosítani. A HVG szeptember 26-ai számában négy teljes oldalon keresztül mutatják be annak a négy kulcsfigurának a jelenlegi - százmilliárdos nagyságrendet jelentő – helyfoglalását, akik a 2015-ös Orbán/Simicska-konfliktus után egymás között feloszthatták az egykor-volt, hatalmas média és építőipari birodalmat. Varga Károly, Szijj László, Jászai Gellért és Száraz István az építőipari közbeszerzésektől a szállodaiparig, s egészen a bankszektorig egyre nagyobb részesedéseket tudhatnak a magukénak, miközben az idáig vezető sikereiket meglehetősen egyértelműen lehet kötni a kormányfő személyéhez. (*Vakon Túrás. Orbán vagyongazdálkodói. HVG: szept. 26.*)

(Eredetileg ebben a fejezetben szeretnénk volna megemlékezni még két jelenségről:

- Egyrészt a Nyár Nagy Üzletéről, a T-Systems Lőrinc közeli válásának történetéről, de... valahol az ügy elakadni látszik. Az a gyanúnk, hogy ez a fura csönd nem lehet független az időközben kitört Microsoft-botránytól de -úgy sejtjük, hogy ezzel a szövevényes történettel a jövőben lesz még dolgunk. S ha igen, akkor is az oligarcha-fejezet újabb példájaként.
- A másik eset pedig abból adódott volna, hogy a nyár elején megkezdett, majd csöndesen, a felsőoktatásnak is Palkovics alá való rendelése nyomán formálódó kormányzati átalakulásról is azt gondoltuk, hogy létrejöhet egy olyan ellenőrizhetetlenül nagyra nőtt kormányzati mamut, amely a jövőben a korrupció ideális melegágya lehet.

Pillanatnyilag úgy látjuk, hogy mind a két jelenség még annyira függőben lévő, formálódó ügy, hogy a következményeiket ráérnénk később is elemezni. Úgy sejtjük: lesz mit.)

IV. Kultúrharca, vagy amit akartok

Korábbi összegzőinkben folyamatosan figyelemmel kísértük azt a sokágú, mind nehezebben követhető hadműveletet, amit a kormányzó erők a legutóbbi két-három évben a hazai értelmiség (számukra nem különösebben kedves) mérvadó csoportjai és intézményei ellen folytatnak. Míg 2010 után elsősorban a kipécézett személyek lejáratása dívott, addig az utóbbi években szintet lépett ez az egyoldalú küzdelem. Most már az alapvető intézmények és a szellemi szféra bázisaiként szolgáló alrendszerek egésze ellen zajlik a támadás. A címben jelölt témakörnek ma már annyiféle leágazása, fedőmozzanata és főszereplője lett, hogy ezúttal beérjük a legutolsó negyedévben megmutatkozó hadakozás egy-egy reprezentatív területének pillanatnyi állapotát tükröző gyorsfényképével.

1. Az MTA haláltánca

Legutóbbi összegzőnkben lépésről lépésre beszámoltunk az MTA ellen elindított, majd az idén nyáron sikeresen befejezett hadművelet legfontosabb állomásairól. Emlékeztetőként: július másodikán a parlament elfogadta azt a törvényt, amely elvette az Akadémiától legfontosabb 15 intézetét. S július 12-én Áder János különösebb aggályok nélkül szentesítette is ezt a döntést. Mindenki tisztában lehetett azzal, hogy a leendő, új irányítási struktúra már leplezni sem szeretné azt a nyílt szándékot, miszerint a tudományos élet és a kutatások közvetlen kormányzati irányítás alá kerülhessenek. Augusztus elsejétől fel is állott ez a tanács (ELKH - Eötvös Lóránt Kutatóhálózat Irányító Testület), összetétele eleve garancia a kormányzati szándékok azonnali érvényesítésére. A vezetője az a Maróth Miklós lett, akinek nem annyira eddigi tudományos tevékenysége volt a döntő szempont, hanem a kormányfőhöz fűződő személyes jó viszony. Már a legelső nyilatkozataiban egyértelművé tette, hogy mennyire értelmetlennek, károsnak és fölöslegesnek vélte mindazt az ellenállást, amit az MTA tagjainak, vezetőinek többsége az elmúlt másfél év során annak érdekében tett, hogy megakadályozzák az új szisztéma megteremtését.

Az intézetek további sorsa, a mindennapos kutatási tevékenységek feltételei továbbra is homályban maradnak, mindenesetre az első hónapokban napvilágra került – apróbb - konfliktusok nyomán nem kétséges, hogy radikális átformálás előtt áll az az értelmiségi szféra, amely a korábbi évtizedekben a lehető legnagyobb autonómiát élvezhette. A legelső hírek természetesen arról szólnak, hogy aki teheti, megpróbál elmenekülni a várhatóan kedvezőtlen fejlemények elviselése elől. Minapi hír, hogy a fiatalabb kutatói gárda inkább szeretne külföldre távozni, semmint eme új szisztéma lelkes támogatójaként dolgozni.

<https://168ora.hu/itthon/magyar-tudomanyos-akademia-mta-kutatohalozat-kulfoldi-munkavallalas-kutatok-174706>

Az MTA elmúlt hónapokbeli sorsáról további részleteket az alábbi írásokból lehet megtudni:

- A törvény erejével. MnCS. júl. 4.
- Hazugságok hálója. A lex Palkovics a Parlamentben (Kenesei István) ÉS. Júl. 5.
- A ló kérdez (Kenesei István). ÉS. Júl. 19.
- „Hasznosabb a tudatlanság a képzettségnél” Kenesei István. ÉS. Aug. 2.
- Robog az úthenger. Irányított MTA. HVG. Aug. 8.
- Utóvédharcok. Kormányzati hatalomátvétel után az Akadémián. MnCS. aug. 8.
- „Érted dolgozom” Kenesei István. ÉS. Szept. 6.
- <https://168ora.hu/itthon/magyar-tudomanyos-akademia-mta-kutatohalozat-kulfoldi-munkavallalas-kutatok-174706>
- https://hvg.hu/itthon/20190926_Alig_van_olyan_fiatal_kutato_aki_ne_kulfoldon_kepze_lne_el_a_jovojet

A fentiekhez képest talán pitiáner ügynek tűnik, de a magyar kultúra évszázados folytonossága szempontjából kitüntetten fontos lenne/lett volna *az Országos Széchenyi Könyvtár sorsának alakulása*. Ez az a közintézmény, amely a magyar nyelvű alkotások köteles példányát őrzi, s amely intézménnyel már a korábbi évtizedek során is meglehetősen mostohán bántak. Most viszont a sorsa áldozatul esik az egész Várnegyedre kiterjedő kormányzati kapzsiságnak: a jelenlegi helyéről mindenképpen távoznia kell, a jövője viszont több mint bizonytalan.

Őszintén szólva, nem is nagyon bánjuk, hogy negyedéves beszámolóinkban ez a két ügy véletlenszerűen egymás mellé került. Mert nagyon éles fényben mutatja meg az újkori „kultúrharcnak” a végtelenül képmutató és hazug karakterét. Egyfelől az egész közönség szeme láttára zajlott másfél éven keresztül az a fajta presztízsháború, amely az MTA megzabolázása és autonómiájának megtörése érdekében zajlott. Másfelől pedig ott van ez a szerencsétlen sorsú OSZK, amelynek a végleges elhelyezése érdekében ezredannyi politikai/közéleti energiát sem voltak képesek felmutatni a küzdő felek. E tantörténet lényege ezúttal is, az, hogy rombolni mennyivel könnyebb, mint teremteni. A magyar kultúra sorsáért oly’ drámai hangokat, szózatokat hangoztató jelenlegi kormányzat az OSZK sorsához legfeljebb a telekspekulánsok észjárásával képes viszonyulni.

/Útban van a kultúra. Csak az a biztos, hogy a nemzeti könyvtárnak mennie kell. MncS. szept.5./

A kultúrfronton hallható csatazajoknak érdekes epizódját produkálta ezen a nyáron is az a *Schmidt Mária*, aki a Fidesz környékén kibontakozó ideológiai küzdelmeknek mindig is a vezérlő személyisége volt. Nem kísérleteznénk azzal, hogy szerteágazó aktivitását áttekintsük, csupán annyit jegyzenénk meg előljáróban, hogy az MTA elleni támadások harsonáját is ő fújta meg csaknem két évvel ezelőtt, akkor még a saját hetilapjában. Ezen a nyáron - többek között - azzal keltett közfigyelmet, hogy a rendszerváltás 30. évfordulóját kormánybiztosként irányíthatta, amire kapott is 12 milliárd forintot. (Ebből pl. az OSZK sorsát egy évszázadra el lehetett volna intézni...) S e könnyen jött pénz sokoldalú felhasználásának egyik eseteként az idei nyáron, a nagy látogatottságú popzenei fesztiválokra megfizette azt a lehetőséget, hogy reklámfilmként hirdethesse Orbán Viktor kivételes szerepét az 1989-es változásokban.

A felháborodás és a visszhang elemi erejű lett, pedig ez a stikli jelentőségében hol van mindahhoz a kártevésekhez képest, amelyeknek S.M. az elmúlt években tevékeny szereplője, kigondolója és végrehajtója volt a hazai szellemi életben. Meglehet, e kudarcok még a belső fideszes körökben is aggodalmakra adhattak okot, mert szeptember elején az általa irányított és megalapított XXI. Század Intézet munkatársai látványos körülmények között hagyták ott. Nos, az eltávozottak mindegyike a NER közismert haszonélvezője, korábbi tevékenységüket sem az erkölcsi aggodalmak fémjelezték, s nagyon valószínű, hogy a jövőben sem maradnak munka nélkül. Ezért e hangosra sikeredett konfliktus leginkább arra világít rá, hogy a kultúrharcos aktivitás egyre több generációs feszültséggel jár a Fideszen belül is, és az ifjabb nemzedék mind kevésbé tűri az „öregek” gyámkodását, vagy egyre kevésbé szeretnének osztozni velük a váratlanul megnyíló milliárdos lehetőségeken.

- <https://blog.atlatszo.hu/2019/03/ismet-tortenelemtanaroknak-szervez-tovabbkepzest-egymilliardert-schmidt-maria-kozalapitvanyanak-a-prekog-alfa/>
- Schmidt a kapun kívül. HVG: szept. 5.
- Jones, mi? MnCS. szept. 5.
- <https://444.hu/2019/08/28/kimenekultek-a-munkatarsak-schmidt-maria-alol-uj-kormanyparti-hetilap-vagy-intezet-lehet-a-kovetkezo-allomas>
- <https://444.hu/2019/07/22/schmidt-mariaek-200-milliot-fizettek-azert-hogy-orban-viktor-koszonthesse-a-volt-fesztival-latogatoit>
- https://nepszava.hu/3048109_fideszes-bizalmi-emberek-csataja

2. Harcok az irodalmi életben

Az irodalmi életben történő hatalomátvételnek az elmúlt másfél évben számos tanulságos példáját láthattuk. Az idei nyár sem volt tünetmentes, részben, mert a Petőfi Irodalmi Múzeum körül csoportosuló új vezetés láthatóan szeretné átvenni az irodalmi élet irányítását minden elképzelhető területen, s ez úgyszólván hetente jár újabb és újabb konfliktusokkal. Nem a mi feladatunk e küzdelmek részleteinek a taglalása, krónikánkban megelégszünk annak érzékeltetésével, hogy rögzítjük az egyre nyilvánvalóbb kormányzati szándékot: a médiával és a kutatói világgal történt leszámolások után időszerűnek látják a teljes irodalmi élet mozgásának a helyes politikai irányba való terelését is. Ilyen feladatokra mindig is akadnak becsvágyó, magukat korábban jogtalanul mellőzetteknek érző önjelöltek, most jött el az ő idejük. E szövevényből egytelen szálat emelnénk ki, mert ez az eset szinte mindenestől jól mutatja be mindazt az otrombaságot, amivel az irodalmi élet kényszerű átpolitizálása mostanság együtt jár.

Takaró Mihály nevéből volt hangos a kulturális sajtó a nyári uborkaszezonban. S ha a kedves Olvasó nem tudná őt hová tenni, akkor ne aggódjon, mert korábban az illető úr minden tekintetben a megérdemelt periféria hangoskodójaként legfeljebb botrányokkal tudta a figyelmet magára irányítani. A lényeg - egyetlen mondatban – ő az, aki a XX. Századi magyar irodalom korábbi rangsorait szeretné felváltani a két háború között magukat régen és méltán lejáratos alakok előtérbe állításával. (Ez a törekvése amúgy feltűnően cseng egybe mindazzal, amit a kormányzat évek óta az 'emlékezetpolitika' címszó alatt művel, ezért az illető úr nagy provokatív tevékenysége során biztonsággal számíthat a hallgatóságos kormányzati támogatásra is.)

Szóval, körülötte sisteregnek az események, s amikor mi ezt a krónikát írjuk, éppen az a legfrissebb hír, hogy az új Nemzeti alaptanterv magyar nyelv és irodalom munkacsoportjának tagjai testületileg lemondtak megtisztelő munkájukról. Miért is? Mert Takaró Mihály – zavaros hivatkozásoktól megerősítve - a minisztérium szándékait közvetítve szeretné érvényesíteni a maga szélsőjobbaldali ideológiáktól áthatott értékrendjét az új tantervekben. (Nagyon magyar. Takaró Mihály megjelenésének első” eredménye”. MnCS. szept. 26.) Talán ennyi is elegendő mindannak a jelzésére, hogy az irodalmi élet világában is pontosan ugyanazt a modellt láthatjuk érvényesülni, mint amit a film, a média, a felsőoktatás, avagy az az akadémiai élet betörésénél már láthattunk. Akad mindig egy előretolt, mindenféle szélsőségekkel megáldott és megosztó

személyiség, aki a folyamatok kellős közepébe tolakodva szétrobbantja a korábbi szakmai/emberi kapcsolatok törekeny egyensúlyát. Majd a zűrzavarban az újonnan kinevezett vezetők – a háttérből intézményi segítséggel, átállók és komprádorok támogatásával - rajtaütés-szerűen elvégzik a gyors és gyökeres változtatásokat.

További részletekről:

- „Takaró Mihály egyéni kezdeményezésére” MHang. Júl. 12.
- Az igaz Takaró. MnCS. júl. 18.
- https://hvg.hu/itthon/20190715_Takaro_Mihaly_Akinek_kivandoroltak_a_gyereki_az_r_ossz_szulo
- <https://444.hu/2019/08/09/bevallottak-takaro-mihaly-havi-felmillioert-dolgozik-az-uj-nemzeti-alaptanterven>
- Jön a főíró a fűnyíróval. Terjeszkedik az állami erőirodalom. MnCS. aug. 8.
- Helykeresés. Viták a szépírók társaságában. MnCs. aug. 15

Röviden összegeztünk négy-öt olyan nyári jelenséget, amelynek mindegyike szervesen illeszkedik abba a nagy sodrású folyamba, amellyel a Fidesz megkísérli a kultúra világát is a maga világgéjére átformálni. Nem kétséges, ez sokkal nehezebb, hosszabb és ellentmondásosabb folyamat lesz, mint például az alkotmányos berendezkedés átalakítása.

A kultúra nemcsak intézmény, hanem beidegződés, csoportkohézió, szubkultúrák kavargásából összeálló, mozgékony világ, amit mindenféle rendszernek igen nehéz a maga kéjére igazítania. Nem is szokott ez a törekvés sikeres lenni, legfeljebb csak akkor, ha a társadalom többsége mindezzel nemcsak egyetért, de önként követi is. S e nézőpontból a Fidesz szénája nem túl biztonságos kazal, mert pl. évek óta képtelen meggyőzni és maga mellé állítani a kultúra működése szempontjából talán legfontosabb társadalmi csoportot: a pedagógustársadalmat. Valamiféle avított, engedelmes beosztottak arctalan tömegeként tekint rájuk és úgy is szeretné őket irányítani. Az eredmény első és leginkább látványos következményként a tömeges pályaelhagyás, később pedig az egyre növekvő pedagógus-hiány. A pedagógusok szakszervezetei különböző vérmérséklettel vívják a maguk jogos érdekharcukat - eddig nem nagy sikerrel. Mindenesetre a koraőszi hírek az érlelődő országos pedagógus-sztrájkról szállingóznak. Párhuzamosan mindezzel lázad most már az egész egészségügyi szféra is, lassanként beleértve az eddig lojális orvosi kamarát és egyéb fórumokat is.

- A jéghegy csúcsa. Már a pedagógusok túlmunkája sem enyhíti a tanárhiányt. MnCS. szept 12.

<https://qubit.hu/2019/07/12/ma-szavaz-a-parlament-az-uj-oktatasi-torvenyrol-ami-a-szulo-es-a-szakertok-szerint-is-tobbet-art-mint-hasznal>

<https://index.hu/belfold/2019/09/21/emmi-allamtitkar-horvath-ildiko-kifutyules-magyar-orvosi-kamara-nagygyules/>

<https://www.pharmindex-online.hu/hirek/az-orvosi-kamara-a-beremeles-mellett-a-kozfinanszirozas-noveleset-koveteli>

V. Önkormányzati választások: tétetek, kampányok és remények

Sok éves megfigyelés szerint a hazai közélet mindenekelőtt az augusztus huszadikái ünnepek után szokott magához térni a nyári szünetből. Ez az ébredés ezúttal egybeesett az önkormányzati választásokat megelőző kampány berobbanásával, ami érthető, hiszen alig ötven nap maradt az újabb megmérettetésig.

Tétetek, várakozások

Egy-két hét tökéletesen elegendőnek látszott legalább ahhoz, hogy a kezdeti produktumokból mind a kormányzati, mind pedig az ellenzéki oldalon megfogalmazódó téteteket, az októberi választások saját szempontú, előzetes értékelését kihámozhassuk.

Kormányzati szemszögből nézve természetesen az évtizednyi hosszúságú győzelmi sorozat folytatását tartják a leginkább meghatározó mozzanatnak. Sőt, ha a 2006 őszen aratott nagyszabású áttörést vennénk alapul, akkor az önkormányzatok világában már a tizenhárom éve tartó dominancia fenntartása lenne a számukra kézenfekvő értékelési sarokpont. S akármilyen metszetben is tekintünk az országra, a lényegében elsöprő fölényben élő fideszes helyi hatalom ötlük a szemünkbe – a fővárostól a legkisebb településekig.

Ilyen hosszú uralmi idő egytelen politikai erőnek sem adatott meg 1990 óta, s azt pedig igen nehéz elképzelni, hogy az uniós pénzeső hosszú évei során akadna bárhol is olyan település, amelynek vezetője az égvilágon semmiféle fejlesztést/fejlődést ne tudna felmutatni. Legalább a kampány kedvéért... E saját szempontú tétértelmezéshez képest viszonylag újonnan jelentkezett annak hangoztatása, hogy egy esetleges ellenzéki csere és váltás éppen ezt a virágzó, dinamikus fejlődést tenné kockára. Ez a „veszély” viszonylag újabb keletű, részben a májusi uniós választások kiegyenlítettebb eredménye, részben pedig az évtizednyi hosszúságú ellenzéki töketlenkedés után először megjelenő egységes jelöltállítási képesség nyomán a csere számos helyen valóban reális esélyként jelentkezik.

Jó lenne, ha az önkormányzati választásokba sikerülne belegyömöszölni a kormánnyal szembeni ellenérzéseket is, és az ellenzéki összefogás választói akarattá tudná formálni azt a proteszt-szavazói kapacitást, amely már tavaly áprilisban és az idej májuson is erősen megmutatkozott. De ez már **a másik oldal, az ellenzéki tét-értelmezés** összetevője. Ilyenformán az ellenzéki várakozásoknak legalább három, egymásra épülő és szorosan egymásba kapcsolódó rétegét érdemes megkülönböztetnünk.

Egyrészt azt, hogy az öt-hatféle pártérdeket lehetséges-e legalább az önkormányzati választások idejére annyira összehangolni, hogy abból kikerekedhessen **az EGYETLEN JELÖLT**, a kormányzati kihívó személye. Az a jelölt, akinek felmutatásakor az lenne a legfontosabb tulajdonsága, hogy ő a Fidesz elsőszámú és egyetlen ellenfele, és ehhez képest másodlagos szempont a párt-hovatartozása. (Ez ugyan eddig is így volt, mindezt a választók sok éve tudták, ám az idei ősz tétje, hogy végre az ellenzéki pártok is képesek lesznek-e ezt nemcsak a szavak szintjén belátni, hanem az érdemi jelöltállítás során is.)

Másrészt a jelöltállítási (mondhatni, hogy formai) eljárás mellett meg kellene azt a tartalmi feladatot is oldani, hogy a **szétszórt, ám igencsak széleskörű társadalmi elégedetlenséget a kormányzattal szembeni alternatívává formálják**. Kérdés, van-e fogékonyság az ellenzéki erők soraiban annak felismerésére, amelyre az elmúlt mind többen hívták fel a figyelmet. Arra, hogy már régen nem elegendő rámutatni az Orbán-kormány hibáira, csalásaira, visszáságaira, azt is elvárná a választó, hogy ehhez képes másféle alternatívákat is mutassanak neki. Mindezt természetesen könnyű megfogalmazni természetes elvárásként, de nehéz ezt kialakítani olyan politikai térben, ahol az ellenzéki pártok között is élet-halál jellegű túlélési verseny folyik.

Harmadrészt, óriási talányként tornyosul az ellenéki összefogás elé az, **hogyan lehetséges majd kiegyenlíteni** a kampány során a tagadhatatlanul meglévő, **sokszoros hátrányukat**. Ez a hátrány *először is anyagi jellegű*, mert nemcsak a Fidesszel kellene versenyre kelniük; a kormányzati beavatkozásnak köszönhetően a pártelőny lényegében százszoros nagyságrendű a jelen hatalom oldalán. Az anyagi előnyhöz kapcsolódó *médiahátrány* évek óta önmagáért beszélő tény, mindenki tudhatja/láthatja, hogy alig akad olyan médiaforum, amelyen az ellenzék is megnyilvánulhatna. E kettőhöz kapcsolható még az a sorsdöntőnek tetsző összefüggés, miszerint a *Fidessnek kimeríthetetlen mozgósítási tartalékai* vannak. Nemcsak pénzben, nemcsak a médiában, hanem a rejtett közigazgatási rásegítéstől kezdve az ú.n. Kubatov-lista révén is. E tényező ereje egyszer már nagyon erősen megmutatkozott a tavalyi, áprilisi sorsdöntő pillanatokban.

Az elemzői várakozások igyekeztek megfogalmazni egy olyan, **harmadik nézőpontot is**, amely sem a kormányzati, sem pedig az ellenzéki megnyilvánulások során nem tűnt különösebben hangsúlyosnak. Azt, hogy a kormányzattal elégedetlenek (praktikusan a magyar társadalom fele) lassan ez évtizede kénytelenek azt megélni, hogy képviseltségüknek nincsen semmiféle komolyan vehető ereje, intézményes hatása. Az idei októberben viszont felcsillant

a főváros, valamint tucatnyi más, jelentős vidéki város ellenzéki meghódíthatóságának az esélye, s ha ez sikeres lenne, akkor ezekből a városokból a következő évekre megteremthető lenne a kormányzattal szemben álló hálózat alapja. Akkor az elégedetlen milliók nemcsak kiszolgáltatottságuk újabb bizonyítékait kaphatnák meg, hanem a hosszabb távú változás reményét is.

1.Kampánystratégiák, eszközök és hagyományok

A kormányzati kampány első hónapjának leginkább meglepetést keltő vonása a mindenoldalú negativitás volt. Pozitív üzenetek helyett nagy energiákat fektettek ellenfelek lejáratásába, a választók ijesztgetésébe. A megszokott dicsekvés ezúttal inkább a kampány háttérébe szorult. E negativitás legfőbb eszközeiről érdemes egy-egy rövidebb bekezdés erejéig áttekintést adnunk.

- **A nyílt zsarolást** leginkább a főváros kapcsán használták a Fidesz vezető politikusai. Ami annyiba érhető, hogy a várható budapesti eredmény fontossága mindig is meghaladja minden más települését. Ráadásul a májusi eredményekből kihámozható lett, hogy a három legerősebb ellenzéki párt szavazóbázisának a nagyságrendje megegyezik a Fidesz támogatottságával. Azaz Budapest ezúttal megnyerhetőnek látszik még az LMP tudatosan zavartkeltő manőverei ellenére is. Több mint nyíltan utalt e lehetséges veszteség következményeire Gulyás Gergőtől Kövér Lászlóig több, élvonalbeli Fidesz-politikus, mondván, a fővárost akár ezermilliárdos veszteség is érhetné, ha „rosszul” választana.
- Ehhez a vonáshoz kapcsolható az, hogy az esélyes kihívónak látszó Karácsony Gergővel szemben példátlan erejű **karaktergyilkossági hullámot** indítottak - főként a kormányzati bulvármédiában. (Bár azt is érdemes tudnunk, hogy ez a médium juthat el a legszélesebb közönséghez.) E személyre szabott támadásnak egyaránt része a jelölt korábbi tevékenységének kiforgatása, a rágalmazás és a becsületsértés határait át-átlépő álhírtermelés, valamint a kampányrendezvényeit nyíltan megzavaró akciók álságos bevetése. (Attól álságos, amitől egykoron a kopaszok bevetése a szocialista népszavazási kezdeményezés ellen volt a OVB előtt. Akkor is mindenki számára nyilvánvaló volt, hogy kik és miért tették, csak éppen az eljárásra hivatott szervek nem láttak okot a közbelépésre.) Karácsonnyal szemben egyébként további akciókat is megtettek. Először is kitermelték komolytalan

kihívóit, majd egy elsöprő plakátkampány segítségével megpróbálták őket egyetlen cirkuszi mutatvánnyá összegyűrti - a megtámadottat és a kihívókat...

Kisebb arányokban és kevésbé látványos módon ez a karakter-megsemmisítő eljárás számos egyéb olyan településen is használatba került, ahol az ellenzék egységes jelöltjének komolyabb esélyei mutatkoznak.

- Új s egyelőre még csak alkalmilag felhasznált eljárás volt **a rendőrség nyílt, megfélemlítő bevetése**. Ezt láttuk a Pikó András kampánya elleni fellépésben. Az ügy tisztázása természetesen ez alkalommal is elmaradt... Tudjuk, hogy ez a kerület volt Kocsis Máté szűkebb birodalma, s a jelenlegi frakcióvezetőt több-kevesebb nyíltsággal emlegetik a belügyi tárca várományosai között. Egyszóval, az sem kizárt, hogy helyi jellegű, önkéntes színezetű „túlkapásról” volt szó, bár a nyílt elítélés ezúttal is elmaradt. Ebbe a sorba tartozó képtelenség a képviselőházbeli politikusok lehallgatásából eredő információk szétterítése is, amely példák már putyini/erdogani színvonalat képviselő beavatkozásokat sejtetnek.
- Sokkal eredményesebb eljárásnak tűnik az ellenzéki stratégia olyan megzavarása, amikor **„összefogáspárti-áellenzéki” jelölteket** indítanak, akiknek a háttere vagy ismeretlen, vagy pedig nagyon is ismerős, mint a politikai kalandorkodás korábbi példája. Érdekes módon, ezek a jelöltek a legtöbbször olyan helyeken kerültek elő, ahol igen kiegyenlítettek az erőviszonyok, s az így elnyerhető néhány százalékos támogatottság lényegbevágóan befolyásolhatja a végeredményt. (A legkirívóbb példákat ezúttal is a fővárosban lehetett látni, számos elemzés próbálta meg leleplezni a Berki-féle, valamint a Puzsér által képviselt zavarórepülések hátterét és finanszírozási ellentmondásait. Mindhiába.)
- A fenti sorba kevésbé beilleszthető elem az, amit a Fidesz által finanszírozott „szakértői had” naponta tesz a médiumokban: megpróbálják az egész **önkormányzati választást jelentékteleníteni**, mondván, az egésznek amúgy sincs tétje, úgyszólván mindent a kormány határoz el, és mindegy, hogy ki nyer, ki veszít. Mondanunk sem kell, hogy ez a komolytalanítási eljárás szöges ellentéte az előző alpontokban leírottaknak, mert ha egyáltalán nem fontos ez az egész, akkor miért kell az ellenfeleket ekkora erők megmozdításával lejáratni?

A fura ellentmondás megfejtését az adhatja, ha az eddig leírtakat megpróbáljuk egységes szemléleti keretek között értelmezni. Bármennyire is negatív karakterű és

ellentmondásos ez a kampány, egy szempontból nagyon is végiggondolt. Minden elemében azt a törekvést szolgálja, hogy minél kevesebben vegyék komolyan ezt a választást, és lehetőleg minél kevesebben vegyenek részt benne. A Fidesznek köztudottan erős és elkötelezett szavazói tábora van, aminek a magva valahol másfél millió körüli, és ez elégséges gyenge részvétel esetén a többség megszerzésére. Konfliktusosabb időkben ez a mag bővíthető az aluszékonyabb szimpatizánsok milliós táborából is, nyugalmi időkben viszont jóval többet ér a puszta létszámnál. Magyarán, ha sikerülne elterjeszteni az önkormányzati választások cirkusz-jellegének és komolytalan mivoltának a hírét, akkor elsősorban a bizonytalanok maradnának távol, s így a Fidesz a maga másfél milliós táborával is abszolút többséghez juthatna.

2.Kampány az ellenzéki oldalon

Az ellenzéki kampányról jóval kevesebb mondanivalónk van. Nemcsak az eszközök szerényebb volta, nemcsak a média hiánya miatt, hanem az adott politikai helyzet logikájából levezethetően is.

Az ellenzéki kampányról szóló híradások rendre kimerültek az EGYETLEN JELÖLT kitermelése körüli huzavonákban, s még a velük esetlegesen szimpatizáló maradék média is leginkább ennek a részleteivel foglalta el magát. Nem mondhatnánk, hogy ez a hosszadalmas folyamat zökkenőmentesen ment végbe, de azt sem, hogy sikertelen volt. Szeptemberre nagyjából a legtöbb helyen lehetségessé vált a jelöltek szélesebb körű bemutatása, s át lehetett térni más feladatokra is. S mi tagadás, számos helyen ez sem volt könnyen megoldható. Némely körzetben ez nagyjából egyet jelentett az áellenzéki jelölttől való megkülönböztetés fáradságos munkájával. E helyeken nem nyílt túl sok remény az esetlegesen meglévő saját program ismertetésére. Budapesti szinten ez utóbbi feladat nagyjából összeolvadt a Tarlós-éra kudarcainak számba vételével. Karácsony Gergely stábja több kísérletet is tett arra nézve, hogy a kétféle elképzelést nyilvános vita keretében vigyék a választói közösség elé. Nem tudni, hogy Tarlós István magától, avagy a Fidesztől kapott tanácsok/utasítások hatására, de minden lehetséges kapaszkodót kihasznált e vita kikerülése érdekében, így a fővárosi kampány októberig belefűlladt a terméketlen tusakodás részleteibe.

A megmaradt és mérvadó média is megpróbálta számba venni a Tarlós-féle kilenc év eredményeit is kudarcait; a mérleg sokkal inkább az elszalasztott lehetőségek, valamint a főváros rovására elkövetett fölös engedmények hosszú sorát tudta összegezni:

- Ráncfelvarrás. HVG. Szept. 26. A Tarlós-korszak

- Fullasztásos kínzás. Mérlegen Tarlós főpolgármestersége. 1. MnCS. szept. 19.
- Szünni akaró taps. 2. rész. MnCS. szept. 26.

Közeledve október 13-hoz úgy véljük, az ellenzéki jelölteknek kevésbé sikerült a főváros közönségét a maguk versenyképesebb és szerethetőbb programjával megismertetni. Vagy azért, mert ezek nem voltak annyira kiérlelték, hogy széles körben is fogyaszthatók legyenek, vagy azért, mert az ellenzék elegendőnek gondolta a közösen támogatott KIHÍVÓ előállítását, s az ítékezés kritériumait rábízták a választókra. E mögött az a mély meggyőződés munkálhatott, miszerint az ellenzéki jelölt egységes támogatottsága és megléte eleve képes lesz megmozdítani a kormányzással elégedetlen tömegeket. (E sorok írói korántsem osztják ezt a fajta vélekedést.)

Mindaz, amit eddig leírtunk természetesen kevésbé vonatkoztatható a pécsi, szombathelyi, egri, miskolci s más nagyvárosok kampányküzdelseire, mert - érthető módon - e helyeken az ott élők számára lényeges konkrétumok megvitatása sokkal fontosabb, nagyobb szerepet játszhatott, mint amit az országos kampányküzdelmekből ki lehetett szűrni. Azt azért bátran kijelenthetjük, hogy az ellenzéki jelölteknek a helyi körülmények között is hasonló gondokkal kellett szembesülniük, mint fővárosi kollégáiknak.

Napokkal az önkormányzati választások előtt távolról sem érzékelünk országosan felforrósodott, kormányváltó hangulatot, és az a megérzésünk, hogy ezúttal is a bizonytalan választók tömegének ide- vagy odaállása fogja a végeredményt meghatározni.

Irodalom az önkormányzati választásokat megelőző két hónap kérdéseihez, a kampányhoz, a jelöltekhez és a tétokról:

- „Én vagyok a legalkalmasabb” - Karácsony Gergely interjú. HVG. Júl. 4.
- Az ostromló. Karácsony-interjú. MHang. Júl. 12.
- Ráfordulnak. MnCS. júl. 4.
- Ne féljünk a pártmentes önkormányzatoktól. /Vona Gábor/ MH. Aug. 16.
- <https://merce.hu/2019/08/24/mennyit-számít-a-polgarmester-szemelye-eselyek-50-nap-mulva/>
- <https://g7.hu/kozelet/20190827/nem-sok-mindenrol-donthet-mar-a-fopolgarmester-valasztas-gyoztese/>
- Szabadság szigetcsoport. Nva. aug. 31. /Lengyel László - a tétről/
- Ostrom előtt és után HVG. Aug. 22. Tóta W.
- Most vagy soha. HVG. Aug. 22.
- Jelöltek a rajtnál, indul a kampány. MH. Aug 23.

- Több kormányzatot az embereknek. HVG. Szept. 5. /Somogyi Zoltán/
- <https://blog.atlatszo.hu/2019/09/a-fidesz-legalabb-tiz-eve-listazza-a-valasztokat-megis-pikoek-ellen-nyomoznak/>
- <https://merce.hu/2019/09/13/a-redorseg-piko-kampany-elleni-bevetese-ujabb-szintlepes/>
- https://hvg.hu/itthon/20190912_Zavec Research 5 szazalekpont Tarlos elonye
- <https://444.hu/2019/09/09/ok-mennek-neki-a-fidesznek-budapesten>
- Hoppmester a cirkuszban. HVG. szept. 19.
- Hurrá, optimizmus. MncS szept. 12.
- Berki Krisztián és a hat bűnöző, aki benne lakik. MH. szept. 13./Puzsér/
- Tart az Isztambul-szindrómától. MnCs. szept. 5. /László Róbert-int./
- https://www.youtube.com/watch?v=jcBNQLjozxo&feature=push-fr&attr_tag=r6VI_zaz7S6KLhEO%3A6 /durvuló kampány/
- <https://www.valaszonline.hu/2019/09/17/valasztasi-kalauz-onkormanyzat-2019/>
- https://hvg.hu/cegauto/20191001_Itt_a_Fidesz_csodafegyvere_reszatadas_felkesz_utak_es_letesitmenyek_atadasara
- <https://hvg.hu/cs/onkormanyzati%20valasztas%202019%20oktober%2013>
- <https://24.hu/belfold/2019/10/01/tarlos-istvan-karacsony-gergely-megafon-felmeres/>
- <https://24.hu/belfold/2019/10/01/lakhas-alberlet-berlakas-budapest-ingatlan-felmeres/>
- https://index.hu/belfold/2019/10/01/publius_tarlos_karacsony_puzser_berki/
- <https://merce.hu/tag/onkormanyzati-valasztasok-2019/>

VI. Külpolitikai fejlemények

1. Uniós ügyek

Ahogy az várható volt, a nyárvégi hónapokat, de még az őszi szezonkezdetet is az uniós választások utáni teljes brüsszeli/strasbourgi kádercsere - minden országot érintő - részkérdései határozta meg. Ezen belül is a legnagyobb nemzetközi figyelem a legfontosabb öt uniós vezetőtiszttség betöltését övező játszmák, koalíciók, fogadkozások forgását kísérte. Magyarország is igyekezett úgy tenni, mintha komoly és érdemi beleszólása lenne/lett volna a vezető tisztségek sorsába. Magyarország - pontosabban szólva: Orbán Viktor. Akinek először is úgy kellett tennie, mintha mindig is az Európai Néppárt hangadó politikusa lett volna, mintha mindenkinek illett volna felednie egy-két hónappal korábbi konfliktusait a saját pártcsaládjával. Július végére a háttéralkuk sűrűjéből végül kikerekedett egyfajta kompromisszum, és megtalálták az öt vezető pozíció betöltésére leginkább alkalmasnak vélt személyeket.

Ami azt illeti, egyikük sem tekinthető kezdőnek, az uniós nagypolitikában már évek óta közismert és meglehetősen elfogadott személyeket jelöltek mind az öt posztra. Azt azért nem állítanánk, hogy a hazai megítélésük is egységes lett volna. A Fidesz például napokig azt híresztelte a maga médiájában, hogy az ő – néppárti - szavazataik nélkül nem sikerült volna a csúcstisztségeket betölteni. Más elemzők viszont úgy látták, hogy szó sincs arról, mintha az orbáni ízlés szerinti elitsoport került volna ezúttal hatalomra. Sőt! A körültekintőbb elemzések éppenséggel azt mutatták ki, hogy ebben az új felállásban:

- először is a német-francia tengely érdekei érvényesültek,
- másodsor pedig, olyan centrumpolitikusok kerültek pozícióba, akiktől a lehető legtávolabb áll az újkeletű populista/szeparatista politika támogatása.
- Harmadszor, minden jel arra utal, hogy a kiegyezésre törekvő, további integrációt erősítő politika erősödött meg, azaz, az Unió jövője szempontjából nagyon is biztató felállás született.
- Végül pedig... Kelet - Európa, a V4-ek nem tudtak megszerezni egyetlen lényeges pozíciót sem.

Természetesen Orbán Viktor az elsők között igyekezett alkalmazkodni e változásokhoz, s az évek óta hangoztatott unióellenes retorikája mellé odaépült a konstruktív, a Jövő Európáját is formálni kész politikus önképe is. (Gondolom, érdemes lesz még várni egy-két hónapot

annak megítélésével, hogy az új felállásban neki tartósan miféle szerep jut, és mi az a szerep, amit ő szeretne betölteni. Talán, ha végére érünk a következő költségvetési időszak sarokszámai véglegesítésének, majd ezt is megtudhatjuk.)

Néhány fontosabb írás az unió új vezetőinek megítéléséhez:

- Kinek az emberei? HVG. Meszerics Tamás, júl.11.
- Európa győztesei. Balázs Péter. ÉS. júl. 12.
- Lesz nagy meglepetés. MnCS. Júl. 25.
- Hamarabb, mint gondolnák. Ara-Kovács Attila. MnCS. júl. 25.
- Lefújás után, Újhelyi István. MnCS. júl. 25.
- https://nepszava.hu/3044588_lengyel-laszlo-magyarország-az-uj-europaban
- https://hvg.hu/gazdasag/20190705_europai_vezetok

A legfontosabb pozíciók betöltése utáni küzdelmek áttevődtek az egyes országokból megnevezett biztosok személyeire. Azt már régóta tudni lehetett, hogy hazánk - pontosabban: Orbán Viktor jelöltje az a Trócsányi László lesz, akinek a tapasztalatait és felkészültségét senki sem vonja kétségbe. Ám éppen az elmúlt évtizedben a kormányhoz annyi olyan ügy kötődött, aminek elfelejtésében reménykedni legalábbis könnyelműség volt. S az előzetes aggódóknak lett igazuk, mert a Trócsányi meghallgatása, majd az elutasítása körüli több hetes huzavona semmiképpen sem használt Magyarország nemzetközi megítélésének. Orbán Viktor végül kénytelen volt meghátrálni és október elsején egy – a hazai közvélemény előtt teljesen ismeretlen - szakdiplomata jelölésével próbálta helyreállítani a kudarc nyomán kialakult defenzív helyzetét. E sorok írásakor még nem tudhatjuk, hogy a második jelölt személy megfelelőbb lesz-e elődjénél, ám a szeptember nagy részét kitevő konfliktusnak sokkal több tanulságát érdemes annál levonni, mint amiről eddig a kormányzati megszólalók megemlékeztek. Ők ugyanis egységesen azt hangoztatják, hogy Trócsányi „bűne” a migránsellenes politika következetes képviselése volt, ezért a kudarc inkább egyfajta „brüsszeli bosszúhadjáratnak tekinthető.” A valós helyzet azért ennél jóval bonyolultabb.

Egyrészt a hazai kormányzati elit a saját maga által megásott csapdába sétál bele akkor, amikor az összeesküvés-elméletbe hergeli bele magát. Az a fajta széleskörű uniós ellenállás, amit ezúttal is megtapasztalhattak, lényegében ugyanazon gyökérből származik, mint a Sargentini-jelentés. Akár tetszik ez a Fidesz vezérkarának, akár nem, az Unió tagállamainak többségében nemcsak aggodalommal, de kifejezetten elítélő módon nézik mindazt, amit

hazánkban a jogállamiság folyamatos sérelmére elkövetnek. S e negatívumként számontartott folyamatnak a mindenkori igazságügyminiszter a kulcsszereplője, hiszen először is neki kellett volna nagy ellenállást tanúsítania. Ebben az értelemben Orbán részéről nemcsak tesztpróba, hanem egyfajta provokáció is volt Trócsányi jelölése. Ezt úgy értjük, hogy esetleges elfogadását Orbán Viktor értelmezhetette volna utólagos elnézéseként, valamiféle felejtésként is. Kiderült, nincs ilyen szándék, az unió többségében továbbra is aggályosnak vélik a magyar jogállamiság folyamatos csorbítását.

Másrészt volt ennek az elutasításnak egy egészen más jellegű üzenete is. Trócsányi kapcsán ugyanis előkerültek a korábbi ügyvédi múltjából származó és később is élő olyan üzleti kapcsolatok, amit számos országban a korrupció iskolapéldájaként értékelnek. Talán a hazai közvélemény mindezt már el is feledte, noha annak idején még az ellenzék is szóvá tette ezt a vitatható viszonyt. Amire annak idején a Fidesz azért sem reagált, mert a felfogásukban e kapcsolatok még igen messze vannak a korrupciótól. Most viszont szembesülhettek azzal, amit nagyon nem szeretnek megérteni. Azzal, hogy Európa országainak döntő többségében sokkal, de sokkal szigorúbban veszik az összeférhetlenségi szabályokat, mint nálunk. Az évek óta elhíresült - Láncki-féle – öndefiníció szerint, „amit ti korrupciónak vélték, az maga a rendszer, a mi rendszerünk” - legfeljebb itthon fogadtatható el az iszonyatos médiafölény, valamint az illetékes hatóságok tüntető nemtevése jegyében. Más országokban viszont a miénknél sokkal komolyabban veszik és büntetik is az ilyen jellegű összefonódásokat. Trócsányi esetében az egész magyar diplomácia és kormányzati elit döbbsent csönddel és némi össze-vissza-beszéddel élte meg, hogy más országoknak van pofájuk rajtunk számonkérni a nemzetközileg elfogadott normák érvényességét. Már megint a szuverenitásunkba tapostak...

- Új védvonalak Európával szemben. HVG. Júl. 25. Balázs Péter
- Mennyire biztos? HVG. Szept. 5.
- <https://444.hu/2019/09/26/trocsanyi-szerint-politikai-dontes-szuletett-mellyel-szemben-jogi-lepeseket-fog-tenni>
- <https://444.hu/2019/10/02/orban-uj-brusszeli-embere-egyszer-mar-a-fidesz-kormanyt-valasztotta-a-kenyelmes-karrier-helyett>
- https://index.hu/kulfold/eurologus/2019/10/01/varhelyi_biztosjelolt_orban_brusszel_lecke_trocsanyi_biztos_ep/
- https://index.hu/kulfold/eurologus/2019/09/30/trocsanyi_nem_lehet_unios_biztos/
- https://hvg.hu/vilag/20190929_Miert_fontos_Orbannak_a_szomszedsagpolitika_francia_lap_a_Trocsanyiugyrol

- <https://444.hu/2019/09/30/az-europai-bizottsag-hivatalosan-is-uj-jeloltet-kert-trocsanyi-helyett>

E két, nagyon is kézenfekvő tanulság levonására egyelőre semmiféle szándékot nem látni, van azonban e jelölési procedúrának még egy, fölöttébb rejtett összefüggése. Eredetileg Trócsányi portfóliójába tartozott volna az Unió további bővítésének feladata is, amit számos megfigyelő lényegében komolytalan/súlytalan biztosi tevékenységnek ítélt. Lévén, hogy további tagfelvételeknek a következő években nem látni a reális esélyét. Orbán azonban e téren is másként és messzebbre tekint, mint riválisai. Ha egyszer majd mégis lesz annyi nemzetközi megnyugvás, hogy az Unió képes lesz kitölteni a görög/ciprusi tagság és horvát-magyar határ közötti űrt, akkor a jelenlegi apróbb balkáni államok leendő tagsága is kikerülhetetlenül be kell, hogy következzen. S ha e bővítés előkészítésében Magyarország konstruktív tényező lehet, akkor ebből a későbbiekben számtalan diplomáciai, gazdasági és egyéb előnyt is ki lehet csikarni - akár, személy szerint is. (Egy terjedelmesebb esszében a Magyar Narancs szakírói alaposan áttekintették Orbán Viktor balkáni-terjeszkedési politikájának alakulását, és az általuk vázolt körkép érvei nagyon is alátámasztják ezt a következtetést: A nagy falat. Így törekszik a Balkán felé Orbán. MnCS. aug. 22.)

<https://www.origo.hu/itthon/20190912-orban-viktor-facebookvideo.html>

https://nepszava.hu/3049698_orban-viktor-pragaba-utazik-a-v4-ek-es-a-nyugat-balkan-oroszagainak-csucstalalkozojara

2. Egyéb külpolitikai események

Tudjuk, a magyar külpolitika formális alakítóját Szijjártó Péternek hívják, ám az ő elmúlt néhány hónapbeli tevékenységéről nagyon kevés érdemi mondandónk lenne. Utazik, beszél, interjúkat ad, megvédi Orbán Viktor világképét, de erős túlzás lenne azt állítani, hogy ő alakítja a magyar külpolitikát. Ezzel szemben a magyar külpolitikától hangos a nemzetközi/európai sajtó, csak éppen ezt Orbán Viktor személyéhez kötik. Augusztus 19. és szeptember 30. között Orbán összesen ötször mozdult ki karmelita kolostorbéli magányából, és e kiruccanások mindegyikének akadt némi nemzetközi visszhangja. Augusztus 19-én pl. együtt emlékeztek meg Merkel asszonnyal az egykori, harminc évvel ezelőtti határnyitásról, amelynek jelentősége a német nép számára máig el nem halványuló történelmi tény. Ám alig kapott visszhangot az a tény, hogy e határnyitáshoz annak idején Orbán Viktornak vajmi kevés köze lehetett, és

azokat elfelejtették meghívni, akik tényleg közreműködtek benne. Sőt, megemlékezni is elfelejtettek róluk. Ilyenformán gabalyodik nálunk egybe az aktuális belpolitika a külpolitikával. (A Merkel-látogatásnak lett még egyéb következménye is, mert a kormányzati média nagy erővel igyekezett az ő beszédét is Orbán-szolgálatba állítani, amit persze a német fél nem hagyhatott szó nélkül.)

https://hvg.hu/itthon/20190825_Magyar_nepmese_amelyben_a_kis_Angela_melyen_meghajol_Viktor_kiraly_elott

Az elmúlt idők külföldi produkcióiból a legnagyobb visszhangot a szeptember 21-ei római Orbán-beszéd váltotta ki, nem annyira a mondanójával, inkább azzal, hogy egy nehezen vállalható Múlttal rendelkező szervezet meghívására ment oda. Az Olasz Testvérek mozgalmát a jelenlegi ottani politikai palettán leginkább a fasiszta hagyományokhoz kötik, ezért a korabeli olasz médiumokban igen nagy felzúdulás fogadta ezt a kirívóan durva diplomáciai gesztust – különösen az éppen soros olasz kormányválság idején.

<https://168ora.hu/kulfold/orban-viktor-roma-olasz-testverek-beszed-174481>

https://index.hu/kulfold/2019/09/21/olasz_testverek_parttalalkozo_orban_viktor_beszed_giuseppe_conte_roma_olaszorszag/

Egyébként maga a beszéd, úgy véljük, még a tusványosi beszédnél is kidolgozottabb és átfogóbb volt, s ha valakit tényleg érdekel Orbán Viktor külpolitikai világgépe, akkor jól teszi, ha ezt figyelmesen elolvassa. Szokatlanul világosan köti össze a migránsellenességet a bal- és a jobboldal hosszútávú választási kilátásaival, s érzékletesen játszik rá az európai hagyományokat fenyegető veszélyek konkretizálására. (Az volt az érzésem, mintha éppen az utazása előtt olvasta volna el Houlebecq 2015-ös regényét, a Behódolást, mert beszéde szervesen követte a nemrégiben világsikert aratott regény logikáját.)

<https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-az-olasz-testverek-fdi-part-atreju-2019-elnevezesu-rendezyenyen>

A külföldi útjaihoz képest Orbán a hazai külpolitikai tevékenysége még intenzívebbé vált. A miniszterelnöki honlap tanúsága szerint augusztus 20. óta a Karmelita kolostorban egykori és mai kormányfők, vallási vezetők, nemzetközi rangú üzletemberek sorát fogadta és tárgyalt is velük. Mintegy tucatnyi olyan találkozóznak találhatjuk a nyomát, amelyeknek

valóban lehetett érdemi külpolitikai fontossága. Úgy tűnik, mintha az új rezidencia egyúttal jelentékeny nemzetközi találkozóhellyé és politikaformáló centrummá kívánná kinőni magát.

XXXXXXXXXXXXXX

A folyamatok mélyén azonban kevésbé ünnepélyes jelenségekre is bukkanhatunk. A hírözönben szinte elsikkadt a 444-es portál abbéli felfedezése, hogy 2010 óta az új magyar külpolitika 17 ezer /17 000! / diplomata-útlevelet adott ki arra érdemes személyeknek. Akik bizonyára nagyon fontos, egyéb szerepet tölthetnek be, mert a külügyi apparátus teljes létszáma ennek az egytizedét sem éri el... Az érintett személyek kilétét sajnos nem lehet megtudni, néhány közismert kegyenc és tűzközeli kedvenc nevét kivéve... Lehet, hogy hazánkban a külpolitika valódi formálásának akad egy rejtett, hatalmas tömegeket is megmozgató hálózata. Avagy lehet, hogy az újonnan meggazdagodott rétegeknek kellő veszélyérzetük is van, és arra az esetre is felkészültek, ha nagyon gyorsan kellene pucolniuk.

<https://444.hu/2019/09/09/tobb-mint-16-ezer-diplomata-utlevelet-adott-ki-a-kormany-2010-ota>

VII. Néhány összegző megjegyzés

Összegzőnk megírása során rendre találkozhatunk olyan forrásokkal, írásokkal, interjúkkal is, amelyeknek mondanivalója messze túlmutat egy-egy alrendszer működési problémáin, és képes megvilágítani akár évtizedes hosszúságú összefüggések meglétét is. E fontos írásokat a legtöbbször nem szoktuk idézni és felhasználni az egyes fejezeteinkben. Mostani záró oldalainkat ezúttal arra is felhasználjuk, hogy e két tucatnyi írás tanulságait csokorba gyűjtve megpróbáljuk négy fontos csomópont általánosítható, legfontosabb mondanivalóját felvázolni.

A gazdasági folyamatokról adott körképünkől több szempontból is kiderülhetett, hogy miféle alapvető ellentmondásokkal kell az értelmezőknek megbirkózniuk. Egyfelől az imponáló makro-adatok azt jelzik, mintha a magyar gazdaság ritkán megélhető aranykorának lehetnénk a tanúi. Több fontos mutató is az unió élvonalában lévők között láttatja hazánkat. Ám e mutatókat trendekké rendezve már azt láthatjuk, hogy sokkal több aggodalomra van okunk, mint a kedvező folyamatok tartós megmaradásának reménylésére.

E dilemma világosan megmutatkozik a Matolcsy és Varga között kitört véleménykülönbségeket értelmező találgatásokban. Néhány hónap múltán annyit bizonyosan állíthatunk, hogy a magyar gazdaságpolitika komoly választút elé érkezett, s az összegzőnk megírás idején még talán senki sincs abban a helyzetben, hogy megmondhassa: e választút melyik irányán fogunk végül haladni. A korábbi évek nyomán felhalmozódott tapasztalataink azt súgják, hogy nem is lesz végleges e választás egészen addig, amíg nem kapunk világos képet a következő évtized uniós pénzeinek nagyságrendjéről és felhasználási kritériumairól. Orbán Viktor a nyári beszédében mindenestre beígért akár két korrekciós fordulatot is, és az elsőt hamarosan meg is ismerhetjük.

Mezo- és mikroszinten pedig valami egészen másféle gazdasági életnek lehetünk tanúi. A beruházási döntésektől az ágazati politikák alakításáig egyre erőteljesebben jelentkeznek a véletlenszerűnek tetsző, napi szintű politikai beavatkozások, s ami ez utóbbiakat egybefűzi, annak nem sok köze van a gazdasági logikához. E döntések mögött a legtöbbször ugyanis egyértelműen körülhatárolható személyek, érdekcsoportok, 2010 óta megismert összefonódások vagyongyűjtő-felhalmozó, térfoglaló igényei tűnnek a legfontosabb döntési motívumoknak. S miután e döntések többsége nélkülözi az eredendően gazdasági/gazdaságossági megfontolásokat, ezért a következményekben rendre megmutatkoznak a piacképtelenség és/vagy pazarlás jegyei. Másfelől nézve viszont az töretlen, hogy a politikailag kinevezett új nagyburzsoázia helyzete úgyszólván hónapról hónapra javul,

és terjeszkedésük ma már az összes lényeges ágazatban meghatározó jellegű, ám - visszatérve egy pillanatra a makro-adatok szellemiségéhez – ettől a magyar gazdaság versenyképessége inkább romlani fog, semmint javulni.

https://nepszava.hu/3048314_magyarország-irany-a-periferia-interju-petschnig-maria-zita-kozgazdasszal

<https://g7.hu/adat/20190801/nagy-bajban-van-a-nemet-ipar-es-ez-mar-magyarorszagon-is-https://www.valaszonline.hu/2019/07/25/orban-szuverenitashaboru-gazdasagi-megszallas/>

https://tldr.444.hu/2019/08/27/ugy-egetheti-meg-magat-magyarország-az-autoiparral-mint-ahogy-a-privatizacios-idoszakban-tortent?_ga=2.235242177.1966677479.1566919769-1748864400.1475572234

[erzodik/](#)

<https://g7.hu/adat/20190913/matolcsynak-vagy-varganak-van-igaza-ketszer-nyolc-grafikon-a-vita-eldontesehez/>

https://hvg.hu/gazdasag/20190911_Suranyi_gazdasagpolitika_penzugyutato

<https://magyarhang.org/belfold/2019/09/20/bod-peter-akos-stabilnak-hisszuk-az-orban-rendszer-de-nem-az/>

<https://g7.hu/penz/20191001/kinek-es-mire-jo-a-gyenge-valuta/>

A politikai rendszer egészére tekintő elemzéseknek továbbra is központi témája az Orbán-kormány minősítése; az itt dívó definíciós törekvésekről már eddig is többször hírt adtunk. Számos írásnak akadt kisebb-nagyobb visszhangja, T.G. Ash véleményét azért emelnénk ki ebből a sorból, mert ő az Orbán-kormány gyakorlatában megjelenő, modellszerű elemeket az egész európai közösség jövője szemszögéből vette górcső alá. (Talán egy zárójeles mondatban érdemes megemlíteni, hogy 1989 óta ő az egyik olyan meghatározó nyugati elemző, akinek a szava, írásai mindig is mérvadónak számítottak.) Ash elemzése szerint az Orbán-kormány döntéseiben fellelhető antidemokratikus és a jogállamiságot leépítő lépések úgyszólván valamennyi európai országban érzékelhetők, és ennyiben egy általánosabb válság jeleinek tekinthetők. Ezek a demokráciát külön-külön gyengítő lépések viszont egyedül Magyarországon állnak össze olyan erős kombinációvá, amely viszont modellként káros és fertőző lehet az egész unió jövőjére nézve.

A nyár egyik nagy figyelmet aratott munkája volt **Sárközy Tamás újabb, immáron harmadik monografikus kísérlete** arra, hogy az Orbán-kormány működését aprólékos elemezze. Ő 2010 óta folyamatosan értékeli ezt a jelenséget, ezért Sárközy megközelítési módja azért is érdekes, mert a szokásos statikus képek helyett dinamikájában látja és láttatja az Orbán-modellt. Ráadásul mindezt bele is helyezi a harminc év egészének kormányzati változásaiba. Alaptétele szerint a jogállamiság kiépítése és védelme 1990 után olyan túlzásokkal kísért rendszer-telepítés volt, amely a mindenkori kormányokat hátrányos helyzetbe, úgyszólván cselekvésképtelen állapotok közé terelte.

2010 után az inga viszont a másik irányba kezdett átlendülni, és a legfontosabb szemponttá a kormányzati cselekvés szabadságának biztosítása vált – mindezt folyamatosan a jogállami fékek meggyöngyítése révén érték el. Sárközy úgy látja, hogy 2018 után ez az inga már túllendült a védhető és indokolható pontokon és most már a „túlzáskormányzás” állapotában mindinkább felveszi a történelmileg nagyon is jól ismert „kelet-európai demokráciák, autoriter jegyekkel működő” jellegzetességeit. Mindazonáltal, mindenféle megértő szándékának deklarálása mellett, e legutóbbi könyvében már sokkal több aggasztó, mint biztató jelet lát.

- TG Ash: Tökéletesen kettős játék, Magyar Narancs. /MnCS/ júl.11.
- Sárközy Tamás-interjú: Túlzások és eltúlzások. HVG. júl. 11/Farkas Zoltán/
- Farkas Zoltán: Az úr, aki minden szavát kétszer is megfontolta. (Esszé Sárközy Tamás könyvéről) Mozgó világ, 2019/szept. 15-26.o.

A politikai rendszer kormányzati szféráját tágabban körülvevő világában, a pártokra és a táborokra tekintve is születtek érdekes elemzések arról, hogy hazánkban mind a jobb, mind pedig a baloldal olyan strukturális válságban van, amelyből kiutat találni csak hosszabb időszak után lesz lehetséges. Ezt a szempontot azért is tartjuk fontosnak, mert a hazai elemzők rendre elkövetik azt a hibát, mintha az egész politikai szisztéma csupán a kormányzati rendszerből állna, s ezért nem képesek a válságjelek mélyére hatolni. Ezen a nyáron viszont már több olyan írás is olvasható volt, amely kellő alaposággal mutatta ki, hogy a politikai válság okai sokkal összetettebbek annál, mint amit az Orbán-éra hibáinak számbavételével szokás elintéztnek vélni.

- Szávay István: Ki szabadítja ki a magyar jobboldalt? MH. júl. 19
- Reichert János: Élet a Fidesz után. MH. aug. 2.

- Szalai Erzsébet: <https://merce.hu/2019/08/23/baloldal-az-uj-valsag-kihivasa-elott/>

Túl a rendszeren. És akadt egy-két olyan írás is, amely túllépve még a legalaposabb és legszívnvalasabb politikai elemzések horizontján, képes volt felhívni a figyelmünket a rendszer fennmaradását némileg megmagyarázó, ám nagyos is rejtve maradó, és sorsdöntő vonások fontosságára is.

Rudas János esszéje az elmúlt évtized lélektani rombolásának, kollektív leépülésének folyamatait kategoriális tisztasággal próbálta meg leírni. Két alapvető tételének egyike, hogy a totalizált hierarchia mintázata az elmúlt száz év magyar történelme során 2010 óta már harmadik alkalommal kerül uralkodó pozícióba. Az előző két kísérlet következtében arra nézve is van bőséges tapasztalatunk, hogy ilyen időkben a magyar társadalom többsége hogyan szokott védekezni. Csaknem tucatnyi túlélési szerep lényegét villantja fel, s ezek abban az egy vonásukban közösek, hogy mindegyikük a kollektív részvétel, a közvetlen demokratikus igények kialakulása/megerősödése ellen hat. Az ő olvasatában a legnagyobb károkozás 2010 óta a kollektív lélektani rombolás terén történt.

Romsics Ignác interjúja látszólag a Trianon-traumáról szól, ám legfontosabb üzenete az, hogy képtelen a maga reális helyét, feladatait megtalálni egy olyan nemzeti közösség, amely visszamenőleg is folyamatosan felül- és alulértékeli önmagát, egykor és mai is meglévő korlátait is lehetőségeit. Történelmi tanmesének tűnő, ám a mai helyzetünk pontosabb megértéséhez is nélkülözhetetlen szempontrendszereket felvázoló gondolatmenetet olvashatunk tőle - ezúttal is. Egy harmadik gondolatmenet /Rakusz Lajos/ pedig már a címében is kimondja azt, amit a szövegében hosszasan és az elmúlt harminc év tanulságaira építve próbál bizonyítani is.

- Rudas János: Csak szétlopták? MnCS. aug. 1.
- Romsics-interjú: https://mandiner.hu/cikk/20190707_romsics_ignac_interju
- Rakusz Lajos: Polgárság nélkül akarunk polgári társadalmat. Magyar Hang /MH/ júl. 12.

Tágabb horizontok. Az Unió jövője a májusi választások után. Orbán Viktor már a tusványosi beszédében is úgy tett, mintha a májusi választások az ő vízióit igazolták volna vissza, ám ezzel a meglátással egyelőre meglehetősen magányos szereplője a nemzetközi életnek. A legfontosabb öt pozíciót betöltő személy eddigi pályája, a kialakulni látszó EU-parlamenti többség, valamint az eddig megkötött kompromisszumok mind abba az irányba mutatnak, mintha az integrációt folytatni szándékozó, további együttműködéseket erősítő politika kerülne előtérbe - éppenséggel a szakadár magatartás és a szuverenitást abszolutizáló erők ellenében. Meglehet, október elején még korai erről tartós véleményt formálni, mindenesetre az általunk elolvasott források és a mértéktartónak vélt elemzők következtetései mind ebbe az irányba mutatnak. S amennyiben ez a tendencia mégis tartós lesz, akkor nem kétséges, hogy a magyar /kül/politika gyökeres változási/változtatási kényszerekkel lesz kénytelen szembesülni. Akkor is, ha még mindig ugyanazok fogják irányítani, mint manapság...

- Meszerics Tamás: Kinek az emberei? HVG. júl.11.
- Lakatos Júlia: Melyik út vezet Nyugat felé? És. júl. 12.
- Stier Gábor: Krynica, ahol Közép-Európa találkozik. MH. szept. 13.
- Zgut Edit: Magyar-lengyel pávatánc 2.0. És. szept. 27.
- https://nepszava.hu/3044588_lengyel-laszlo-magyarorszag-az-uj-europaban
- https://hvg.hu/gazdasag/20190705_europai_vezetok
- Európa győztesei. Balázs Péter. HVG. júl. 12.
- Új védvonal Európával szemben. Balász Péter. És. júl. 25.
- Lesz nagy meglepetés. MnCS. júl. 25.